

గురు శిష్టై ప్రయత్నాలైః
పూర్వోద్యమాలు, ప్రస్తావమేళితులు

జీ ముర్ఖులు
శ్రీ కృండారీ కీర్తాధికారులు
ప్రపంచాలు.

శ్రీ వెంకట్టుర్ విశ్వవిచార్యాలయ
ప్రాచ్య పరిశోభనాలయము
తిరుపతి

1978

మ ణీ మంజరి

వాస్తుయ యోగ పరిశోభన

విశేష సంచిక

సంపటం 7

బైబిలియమ్, 1984

155179

సంపాదకులు

డా॥ వేటూరి ఆనందమూర్తి

సంపాదక సలహామండల

శ్రీ తిరుమల రామచంద్ర
డా॥ పోచిరాజు శేఖరిరావు
శ్రీ రావి రామమూర్తి

శ్రీ కొత్త రామకోటయ్య
డా॥ విస్మాన్ రామచంద్రరావు
శ్రీ వేటూరి గురుప్రసాద్

శ్రీ వేటూరి ఆంజనేయులు
శ్రీ వేటూరి సుందరమూర్తి

శ్రీవామా

వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి మొమోరియల్ ట్రిస్టు

2-2-18/15/D/1, బాగ్ అంబర్ పేట,

దేశముట్ కాణీ, హైదరాబాదు,

““మణిమంజరి””

శ్రీ ప్రభాకర జయంతి
విశేష సంచిక
ఫెబ్రవరి, 1984

విడ్చిపతి : పదిహేను రూపొయలు

నభృతిలందరికి ఉచితము

ప్రకాశకులు :

వేయారి ప్రభాకరశాస్త్రి మెమోరియల్ క్రిస్టల్
2-2-18/15/D/1, బాగ్ అండర్ ప్లేట
దేశముట్ కాలనీ, హైదరాబాద్ - 500018.

ముద్దణ :

పదార్థవతీ ఆర్ట్ ప్రింటర్స్
హైదరాబాద్, హైదరాబాదు.

విషయ సూచిక

1.	కామధేనువు కథ ముఖ్యతము		
2.	ఉపోద్ధాతము — వేపా రామేశం	...	3
3.	కామధేనువు కథ — వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి	...	5
4.	హెచ్చరిక — రెంటాల వెంకటసుబ్బారావు పంతులు	...	14
5.	నా ఎరుకలో... — డా॥ వేటూరి సుందరమూర్తి	...	23
6.	వినోద విమర్శనము — వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి	...	28
7.	కాలకంత శతకము — వేటూరి సుందరశాస్త్రి	...	41
8.	నానన సోమున్మాఘిని ఉత్తర హరిషంశము-సవ్యాశ్వానము — వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి	...	43
9.	యోగ విషయము : ఉపన్యాసము — వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి	...	48
10.	ప్రాణీశ్వరుడు — వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి	...	50
11.	గురుధ్వానమ్ — దేవులపల్లి ఆప్సల నృసింహ శర్మ	...	51
12.	ప్రజ్ఞా ప్రభాకరము — కొత్త రామకోటుయ్య	...	53
13.	గాంధి రామాయణము — సంకలనము	...	57
14.	గాంధి శతకము — అభిప్రాయము	...	60

15.	చాటువులు					
	— వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి	...	61			
16.	చాటువద్య - మజిమంజరి					
	— సంకలనము	...	65			
17.	పద్మలేఖ					
	— వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి	...	68			
18.	శివయోగసారము - ఆవతరణిక					
	— వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి	...	70			
19.	Malkapuram inscription of Kakati Rudra					
	— Mallampalli Somasakhara Sarma...	76				
20.	నమస్కారములు : ఉథయకుశలోపరి					
	— లేఖలు (చిత్రారు నాగయ్య)	...	81			
21.	శ్రీనాయా రాజైత్రము					
	— వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి	...	85			
22.	శివాచి మహారాజు					
	— వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి	...	88			
23.	Pragna Prabhakaram					
	— Veturi Prabhakara Sastri	...	89			
24.	Some ailments and certain case sheets					
	— Vissa Appa Rao	...	92			
25.	A Broken Harp (Short Story)					
	— Veturi Prabhakara Sastri	...	97			
26.	Songs of Annamayya					
27.	హితోపదేశము					
	— వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి	...	117			
28.	స్వగీయ చిస్టా అప్పారావు పంతులు గారు					
	— వేటూరి ఆనందమూర్తి	...	135			
29.	ఖార్తలు - విశేషాలు					
30.	కృతజ్ఞతలు					
31.	ప్రధాంజలి					
32.	సంపాదకీయం					
	—(o)—					

తృతిస్తు

కామ ధేనువు కథ

V. PRABHAKARA SASTRY

Published by
K. VENKATA SESHA YYA
Triplicane
1914

The Vaijayanti Press, Madras.

Price

Annas 2

ఈది 1914లో ప్రకటింపబడిన రాష్ట్రధేనువు కథ ప్రథమ ముద్రణ ముఖప్రతము. వ్యావహారిక భాషలో నాడు శ్రీ శాత్రీగారు వ్రాసిన ఈ గ్రంథం ప్రజల ఆమోదాన్ని పొందినా పండితలోకంలో ఒక సంవలనాన్నే కలిగించింది. గిదుగువారి వ్యావహారిక వాదానికి చేయుతగా వేసూరివారు తెలుగుజాతి కిచ్చిన రానుక ఈ కామ ధేనువు కథ.

తో డి ము

ఈ కథ వాడుక భాషలో ప్రానేటందుకు నావు ప్రోత్సాహం కలిగించిన వారు ప్రతిభానీధులు రెంటాల-వేంకట సుబ్బారావు పంతులగారు. బహుశ్రుతులు ప్రాఫేసరు రంగాబాట్యలవారు సెలైట్ మీటింగ్లో యిచ్చిన ఊపన్యాసము కూడ తోడ్పడినది. ఇప్పటి వ్యాకరణం ప్రకారము భాష నేర్చుకోలేని సామాన్య జను లకు చదువు తెరవు చూపించటము కోసం, చెదరులుగా లోకంలో నెలకొని వున్న యా కథను సంస్కృతము చూచి పెంచి పెద్దచేసి ప్రాసి ప్రచరించినాను. శ్రీ సుబ్బారావు పంతులు గారు తమ ఉద్దేశ్యమును కదపట 'పౌచ్చరిక' అని సమకూర్చొనారు. అనేకుల కీకథ వినిపించినాను. సంతోషించినారు. ఆధ్యత ప్రతిథ గల వేపా-రామేశం పంతులు గారు సకటుంబముగా విని తమ సంతోషము వెయ్యినోళ్న పెద్దప్రచించాడు. ఇట్టి వాని సుతోషమే నావు పరివేలు.

— వెటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి

My friend, Mr. V. Prabhakara Sastri was kind enough to read to me the Story of “కామధేనువు కథ” adapted from the Padma Purana (see also manuscripts No. 44 in the Triennial Catalogue of manuscripts by Prof. Rangachari) written by him in a new prose style and I take this opportunity of expressing the great delight felt by me and the members of my family in listening to it.

The important feature about it is the introduction of a few forms of inflexions of verbs and nouns not sanctioned by the rules of Telugu Grammar ; but, it must be observed, that they have received the sanction of usage as I find them used in inscriptions, in historical narratives found in manuscripts in the Oriental Library and in proverbs. Unless we are prepared to reject these as valueless in a controversy of this sort, it follows that they are legitimate and permissible modes of expression. They are part of the language. No doubt the orthodox School of Telugu writers who still hold to the view that no changes ought to be made in the rules regulating Telugu composition will not accept these forms. But, if we reject them the loss to the Telugu language and literature is immense. The changes involved are mostly in the direction of simplification and are eminently fitted for use in books for children, females and the general reader. Some of them appeal to the ear by their grace. It may be here pointed out that Mr. Sastri is not an advocate of the free adoption of all the colloquial forms of

expression in use in the various dialects prevailing in the country. He does nothing of the sort in the book. The changes can not, indeed, be characterised as vulgar except to the strict grammarian who is unable to shake off the shackles of the ancient rules. If our efforts to extend the basis of primary education and to diffuse knowledge and culture even among the lowest classes are to be crowned with success, some such departure from the traditional restrictions is absolutely essential. One may observe that a language which has a crystalised structure and cannot change can never be progressive and cannot be expected to unfold all the possibilities natural to its genius and latent in it. It is to be hoped that the new style will be accepted and be brought into general use.

VEPA RAMESAM.

తీరస్తః

కా మ ధే ను వు కథ

గంగానదికి ఉత్తరభాగాన గోకర్రం అనే పుణ్యాష్టిత్రం కద్దు. దాని చేరువను శూర్యం వొక అగ్రహం ఉండేది. ఆ అగ్రహంలో వొక బ్రాహ్మణుడు, చాలా ఆవులను ఆర్థించుకుని, వాటికి కామాఖి మీనాఖి విశాలాఖి అన్నపూర్ణ కపిల కామధేనువు మొదలయిన పేర్లు పెట్టుకుని సాకుకుంటూ తానూ తన సోమిదమ్ము నిత్యం ధూపదిపనై చ్ఛాపిచ్ఛా పూజచేస్తూ సుఖాన ఉండేవారు. ఆ గోచులను సంరక్షణ చేసేటందుకు వారు గోపాలు డనే వొక గౌర్వాళ్ళి ఏన్న రిచినారు. వా డీపశులను దినదినమూ మూడు వేళలా నీళ్ళూ మేతా కలిగిన శ్వలాలకు తోలుకుపోయి మేపి నీళ్ళు తాగించి రెండు గడియలు నీడను పడుకో నిచ్చి, నోప్రిధపీ కలుగకుండా పోషిస్తూ వుండేవాడు. ఈ విధంగా గట్టులను, వంకలను, కసువుగల జాగాలను, మేఘుకుంటూ, మహాభక్తితో వాడు కాపాడురూ వుండగా, వొక కాలాన వచ్చిన వేసంగికి చెరువులు, గుంటలు, వాగులు పట్టి పోయెను. నీళ్ళు మేతలకు తక్కువ కాషదంచేత అప్పు డాగోపాలు గోవులను దూరంగా కొండలోయలలోకి తోలుకుపోయి మేఘుతూ వుండగా వొక దినమందు కారుమబ్బులు కమ్ముకుని మహాప్రశ్నయముగా గాలి, ఉరుములు, పిడుగులు, మెరువులు మెండుకొని అఫోరమైన వర్షం పడ్డెను. ఆ కొండలోయలో యెడ విడువుకుండా వాన కురిసేటందుచేత గోవులన్నీ చెల్లాడెదరై బెవరి నలుమఖాలకూ పోయెను. అందులో కామధేనువనే గోవ వోండీగా చెవరి అక్కుడొక కోనలో వొక గుట్టకింద వొదిగి యాదురుగాలికి వణకుతూ వుండగా ఆ సామీ ప్యాననే గుహలో నెలదినముల నుంచి ఆహారం లేక శష్టించివున్న పులి వొకటి, గుహ బంచికి వచ్చి, ఆ డఱకుతూ వున్న కామధేనువును తేరిపార చూచెను. చూచి మహాసంతోషంతో ఒక చెట్టు మరుగున సక్కి, చెపులు కొక్కరించి, తోక నిట్టపొడుచుకుని, కొండంతది కుర్కుంతదిగా వొదిగి వచ్చి, ఆ కామధేనువును గోళ్ళతో గొట్టి మెడ కరచుకుని ప్రాణంతో తన గుహలోకి తీసుకు పోయి అంతట వధించి భక్తించజలనని ప్రయత్నపడేటప్పటికి కన్నుల నీరు

చార్యా మహా దూషభమతో ఆ కామధేనువు అడలసాగిసు. అది చూచి వ్యాఘ్రమాణి ముఖం అంటా కష్టచేసుకుని యి విధంగా పలికెను. కామధేనువా! నీ చేసి చూషభవేళ్ళ? నేను నెల దినముల నుంచి వుపవాసంతో భక్తి దొరకక గ్రహించి తున్నాను. ఈ పొద్దు నేను లేచినవేళ చాలా మంచిది. కిందచీ జన్మాన రూపాలికో మృష్టాన్నం పెట్టిాను. ఆ ఫలం నేడు అనుభవానకు వచ్చినది. ఏప్పుడేవీ రొచ్చెస్తుచుసియి లేదు. నీకు మృత్యువును నేను గనుక నాకు చొండితింది. నీ చావు యేచిచినా తప్పదు. నోటికి చిక్కిన తప్పిరిం చదులుమంటానా? ఎందుకు దుఃఖిస్తావు? వ్యర్థము. ఇట్లా అన్నంతటి తప్పిరిం పలిగ్గిన చిచరం. విసు వ్యాఘ్రమాజా! శరీరాలు భూమిమీద శాశ్వతాయి రాశు. పుట్టివం యొప్పుడయితే కలిగిందో చావడం అప్పుడే కలిగింది. తప్పిరిం సరి అఱువ చావుకు దుఃఖిస్తే ఫలం కద్దా! యి చావు అన్ని ప్రాణులలూ ఒక్కించుటడా, నాకు వొక్కుడానికి నేడు కలిగిందా? భూమిమీద బ్రితకడం సేంద్రియించుటడం. అందులో నాగుపాదాల జాతువులకు వ్యాఘ్రులు అనేకం. అటాచి వ్యాఘ్రులచేత చావడం కంచె నీచేత మృత్యిపొందడం భాగ్యం కాదా! నేను చేపుకున్న పుణ్యంచేతనే నీకు దొరికితిం. ఇదిగాక, నీకు చిక్కినతర్వాత ప్రాంతికి మరి బ్రతు తెక్కుడుంటుంది? నేను చావడానికి వెరచి దుఃఖించే దానిని రామ. నా ద్వారసం వేరు. మనవి చేస్తున్నాను చిత్తగించు; ఓ మృగరాజా! నేను చాలాతాలం విష్టా పాపా లేక నోయాని నోములు నోచి, పట్టరాని ప్రతాలు పట్టి రాత్రిరాతికి మొక్కి గుంటగుంటలో మునిగి సకలదేవతలనూ ప్రార్థన చేయగా యూక్కుర్కుపాకటాక్కంచేత గొడ్డుపోయిన నా కడుపున వొక బిడ్డడు పుట్టాడు. లేక లేక పుట్టిన కూడా. పాలుపడుచుకోవడమేగాని యింత కసవుమేయదం నేచు. నేడు పొలం పోయి సాయంకాలాన తిరిగిచేచేపరకూ నా దారే యెదురు చూస్తూ ఆచలుచూచుటాడు. వాడికి సహవాసం సెండోవారు లేరు. వివేకము ఎలిసిన డెవు కాడు. నే నీపొద్దు పొద్దున లేచివచ్చేటప్పుడు బ్రాహ్మణమ్మువారు పాలుపిండి సమయాన నా బిడ్డకొక చేపు దాచుకోక జల్లున చేపినాను. కపటము చేయచేక పోయాను. చిన్నవాడు ఆకలితో యొంత వరుడుతున్నాడో తెలయిదు. నేను ఇక్కువ చిక్కితిని. వానిబ్రతుకు యేమవుతుందో! కడుపుమోహంచేత పెరుగుతూచుపున్నాను. ఒక్కసారి నా బిడ్డ దగ్గరకు పోయి కడుపారా కడసారి పాలు ఉడిపి, నా ముద్దు తీరేటట్టు ముఖం నాకి, యిరుగుతో పొరుసతో చెప్పి

వొప్పగించి మంచిచెడ్డలు కొంచెం తెలయజేసి యింతలో తిరిగి వస్తాను. ఇప్పుడు నాకు చేపు వచ్చింది. కనుక నామీద చాలా దయవుంచి సెలవిస్తే నాలుగు గడియలలో శీఘ్రంగా వస్తున్నాను. ఈ పుణ్యానకు వొప్పితిఖా యిప్పుడు భక్తించేవాడవు యిక కాన్న సేపటికి భక్తిస్తున్నావు. సేవ ధర్మాత్ముడవై నాకు అనుజ్ఞ యివ్వవలెను. కడుపు తీపు పీసిస్తా వున్నది. సత్యం తప్పక వస్తాను. ప్రమాణం. నా మీద దయవుంచి హంపవయ్యా! అని కోరినంతట వ్యాప్తం ఆన్న వాక్యం. ఏమి టిడి ! మరణా యొరుగవా ? నన్న చూస్తే జాతువు లన్నీ ప్రాణాలువదలేవి; సేవ చింతాకంతైనా భయంలేక జాలిపడుతూ ఎక్కడిష్టాని ఆడ లుతూ వున్నావు; చచ్చేదానిని బ్రతికించడం ఇచ్చకేకాడు, అమ్మచేతగాదు, అబ్బ చేతగాదు. సేవ నీచిద్దరగ్గరకవెళ్లి యిరుగుపొరుగును చూచి ఇంకా తిరిగిరావడం యేక్కడిది? ధరణిలో పశు జీవాలకు యేటి నియమం? యేటి సత్యం? ఇది కలియగం. న్యాయానకు కాలం కాదు. ప్రాణం నిమిత్తం నూరబ్బద్దాలైనా ఆడి విడిపించుకుపోవలె ననే యత్నాలే కాని సత్యానికి కట్టపడి తిరిగివచ్చేవా రెవరుంటారు? చావంటే భయపడుతారుగాని సేవ నన్న హంపవయ్యా అని వస్తారా? ఎక్కుడ నిఱం ! ఎక్కుడ కథ ! ఇట్లా యొందుకు మాయలు చేస్తావు? అని మందలించెను. అందుకు రాయిధేషువు సత్యాప్రమాణకంగా చెప్పేమాటలు. పులిరాజా ! నామీద ఆగపొంచక కరుణించు. ఈడువారికి తోడువారికి నా పసి బిడ్డను నొప్పజిప్పి వస్తాను. రాకపోతే వాట్లు; నమ్మి విషిచిపెట్టు. నేను మాట తప్పేదానిని కాను. ప్రపంచంలో అందరూ అసత్యవాడులే అయితే యెట్లా జరుగుతుంది? ఎవ్వరికి బ్రతువు శాక్యతం కాదు. తాము పోయేది తాము కానరు. నేను సత్య ప్రమాణకంచేసి చెప్పుతాను, నీ వశ్యం నమ్మివయ్యా! ప్రపంచంలో వున్న సత్యవంతులు, ధర్మాత్ములు, జ్ఞానవంతులు, సకల మునీక్యరులు, రాజుధి రాజులు, మహాపతివ్రతులు, సూర్యవంద్రాదులు వినెటట్టుగా ఆన పెట్టుకుంటున్నాసు. పృథివిలో నియమం లేనివాడు, దబ్బగలాడినవాడు, వ్యవహారధర్మాలు అన్యాయంగా తీర్పుచేసినవాడు, మనసున కపటం పెట్టుకొని మధురవాక్యాలు పలికిన వాడు, గ్రామానకు చేటు తెచ్చినవాడు, బీదసాందులు కొట్టినవాడు, చెవిటీవాటీ, కచ్చులేనివాటీ అనాదరణ చేసినవాడు, లేనిభాగం కద్దన్నవాడు, కానేహానే చెట్టు కొట్టినవాడు, చెరువుముఖఫలాలు దున్నినవాడు, నడితిలేని నడవచ్చు నడిపించినవాడు, తల్లిదండ్రులను చెడనాడినవాడు, తన మరుగుచొచ్చిన వారిని

ఓ వైష్ణవాచు, ఒంఘజగమును దూడించినవాడు, తులపాతకం చేసినవాడు, ఎన్నుకారితో సొహనం చేసినవాడు, సజ్జనుడిమీద నిందలుచెప్పినవాడు, దుర్జనుణి నీచెంచియాడు, చదువుచెప్పిన అయ్యాహారిన ఆశ్చేపించినవాడు, తన దొరను నీచుచుటి చికిచిపెట్టి తనప్రాణంకొరకు పారిపోయినవాడు, తాగే గంభి వలక నీచినవాడు, చిద్యుంసులను దూడించినవాడు, నీళ్నను నిందచేసినవాడు, రంబులకొట్టి దేచుకున్నవాడు, ఉప్పులోమ్ముకు ఆశపడ్డవాడు, దూడలు చూయగోచాలు పాలుచిడువక అన్ని పిండుకున్నవాడు. నోరెగని పక్కి చూగాటంచ చంపినవాడు, అప్పుతీసుకొని అన్యాయంగా అప్పుడే యిచ్చి నీచాను తగపు పెట్టినవాడు, ప్రభుత్వం చేస్తూ, ధర్మంవిడిచి దండు లు లీసుచున్నవాడు, పీటలమీది పెళ్ళిక్కు చెడగొట్టినవాడు, ఒకళ్లమేలు క్రైస్తవ చుసుచుపున్నవాడు, చూస్తూచూస్తూనే కళ్లులో దుమ్ముకొట్టి క్రోహం చేపోవాడు, భిక్షం పెట్టిక తాను కుట్టినించుకున్నవాడు, విడిచి కట్టక దున్నిన రాచు, ఎదుగనిదే నేరం మోపినవాడు, దేవచూహ్యం మాన్యాలుక చిక్కు చెచ్చినవాడు, ఒకదిని చంచించి అపహస్యం చేసినవాడు, దార్ఢకు కంపకొట్టి క్రొప్పులో జగవం వేసినవాడు, పూర్వం సడిచిన ధర్మం తామసంచేత తానై రెండ్రాష్ట్రాంచాటు, ఎదువుకు సొమ్యు తీసుకుపోయి దొంగలు దోచుకున్నారని వసంచినవాడు, పంత్రిమేచం చేసినవాడు, ధారావత్త మనోదత్తాలు యెగవేసిన రాచు, చప్పుమని మాటుచుచ్చి ఆసానపెట్టి అడిగితే లేదని కసురుకున్నవాడు, తన పెంచ్చామును అస్యాలమాటలు విని వెలివేసినవాడు, గురుబోధ మరచిపోయిన వాడు, దూచలేని యావుచు పాలు పిండినవాడు, దాయగట్టక పితికినవాడు, పాలు ప్రతిమిన తర్వాత ప్రక్రత తోలినవాడు,— ఈలాటీ అధర్మాలు చేసినవారు దుమీ గతికి చోకాకో రాకపోతే నేనూ అదేగతికి పోతాను. నేను వచ్చేది సిద్ధం. పొయి విధంగా సత్యి ప్రమాణకం చేయగా విని వ్యాఘ్రరాజు పలికే పలుకులు. నీ వై తే సముద్రంగా ప్రమాణాలు చేస్తున్నావు. లోకంలో చాలామంది తమ పని లీకిన తర్వాత చేసిన మేలు పురచోకాడు. గట్టిక్కన తర్వాత పుట్టిచాడితో కోక్కుచేచుక్కే పోచ్చు. పాలుడిగినతర్వాత పిల్ల తల్లినే విడుస్తుంది. చేసిన మేలు మరచక, ఆడిన మాట తప్పుక నడుచుకునే వాట్ల ఎక్కుడో అరుదు. వేయింటి కోక్కుడు తుంటావో తుండదో! చెప్పడం తేలికగాని చెయ్యడం కష్టం. కోక్కు మంచూమనే అనుకున్న ఆక్కడిఱి పెళ్ళిన తర్వాత మందలో పశువులూ, నీ బిధా

అడ్డపడి, “ఆ పులి తెలివి తక్కువది. రానిని యెట్లాగో నమ్మించి దూసుకని రానేవు స్తివి. ఇంకా పోడీచేయిది? చావు తప్పించుకునేటప్పుడు వొట్టూలేదు సత్యంలేదు” అని నిన్ను మండలిస్తే వాటిని దులపరించుకని యెట్లా రాగలుగు తావు? అక్కడ వుండవలెనని బుద్ధిపుట్టదా ఆనగా, నూరు ఆరైనా, ఆరు నూరైనా నిజానికి వచ్చి వాలుతున్నాను; తప్పును; తప్పును; తప్పును; అని ముఘ్యాటు చేపేపు ఉపుటికి వ్యాఘ్రమూర్జు ‘‘సీ సత్యాలు నన్ను వొపిపున్నవి. నీవు ఆడి తప్పని దానపవి నమ్మకం కలిగింది. పోయిరా; మాట నిలుపుకో” అని సెలవిచ్చెను. అంతట కామధేనువు వ్యాఘ్రమూర్జుకు సమస్మారం చేసి అంచా అంచా అని అడలుకుంటూ పొదుగు చేపు లెత్తి సలపరిస్తూ వుండగా అదరా బీదరా తన బిడ్డ దగ్గిరకు పరుగెత్తుకొని చచ్చెను. వచ్చి బిడ్డ మోర మూచూస్తూ నాకుతూ దుఃఖ పడుతూ “నాయనా, ఆకలిగొంచివి పాలు కుడచుకో” మని పాలు తాగించి “బిడ్డా, ఇక నీవు ఆమ్మను చూచే ప్రాప్తి లేదు. ఇదే చివరచూపు; రేపు యొకరు పాలిస్తారో! ఎట్లా బ్రితువుతావో నాయనా!” అని విచారపడుతూ వుండగా కొమా దుడు “అమ్మా, నీవు చిన్నబోయినదెదుకు? నీ శరీరాన రక్తధారలు, గంట్లు వున్న కారణం ఏమిటి? ఇట్లా వ్యసనవడుతున్నా వేమి?” అనిఅడిగిను. అందుకు కామధేనువు చెప్పిన వివరం. నాయనా! నే నీవేళ వర్షభాధకు తాళైక మందలో తప్పి వొంటిగా కొండ లోయలోకి పోయి బెబ్బులికి పట్టువడ్డాను. పోరాని చోట్టుకుపోతే రారాని కప్పాలు రాకమానవు. ఆట్లా పులిరాజు నన్ను చంపి భక్తించేటందుకు యత్నం చేసేటపుటికి నిన్ను కన్న చూచుచేప మొగ్గలేక నేను యెట్లా వేడుకున్నాను. వ్యాఘ్రమూర్జా! నేనిపొద్దు దొడ్డిలో నుంచి వచ్చేటప్పుడు, నా కుమారుడికి స్తున్య పానం యచ్చిరాలేదు. కనుక నేను యింటికిపోయి నా బిడ్డకి పాలిచ్చి ఆకలి తీర్చి బుద్ధిచెప్పి యిరుగు పొరుగువారికి వొప్పగించి, నాలుగు గడియలలో సత్యం దప్పక తిరిగి వస్తాను. నన్నింటికి పంపకయ్య అని యొంతో వేడుకున్నంతట్లో వాఘ్రమూర్జుకు దయవచ్చి త్వరగా పోయిరమ్మని సెలవిస్తే వస్తివి. నేను సత్యం దప్పక పోవలెను. బుద్ధి గలిగివుండుచూ అనెను. అంతట గొల్లుగొల్లున తానేడవ తల్లియేడవ కాగా కొంతకు కొమారుడు పలికిచెవివరం. అమ్మా! నీవు ఎక్కుడకు పోతావో నేనూ ఆక్కడకే చస్తాను. నీతోడిదే నావు లోకం. ఆ పులి నీతోపాటు నన్ను కూడా మింగితే మాత్రుభక్తులకు యే గతి కలుగుతుందో నాకూ ఆదే గతి కలుతుంది. లేదా నీవు వెక్కవద్దు వుండు. నీవు పెట్టుకున్న వొట్లా సత్యాలూ నాకు తగ్గుల్వి, తల్లి లేకపోయిన తర్వాత తనందేనికి? నీవు లేకపోతే నాకు దికెక్క

చ్ఛాచ్ఛా దా బ్రతుకు ఎందునా పొందని దత్తతుంది. పాలు తాగే బిడ్డలకు తల్లి చెంచి దైచు కఢ్హ! తల్లిచంచీ బంధువులున్నారా? అని యా విధంగా కళ్యాణిక్షు రాచ్ఛుకుంటూ తాళ్హాజ్ఞెష్టాచ్ఛాచీ మొరపెట్టెటప్పటికి ఆ కామధేనువు కొమారుణ్ణి బుజు నీస్తూ ఎంచా విధంగా పలికెను. “నాయనా! తక్కువ నోములు నోచి యెక్కువ ఫలాలు రమ్మంచే యెట్లూ వస్తువి? దైవం మనకింతే వ్రాసినాడు. పులిరాజుకు ఆహారం లాచలసింది నేనేగాని నీకు పనిలేదు. నీవు అన్యాయంగా శరీరం యొందుకు చడలుకుంటావు? తనం పుంచినే ధర్మాలన్నీ నీ, కాబట్టి నీవు రాపద్ధ. నాయనా! ప్రాణాపే యునా అబద్ధం ఆడరాదు. అందరికీ చావు వున్నదే. నిజం నిలుపుకో చలెండ. తన నెజమే తనకు నహాయం ఆయ్యెది. నేపోవలను నాయనా, నేపోవలను. నీస్తో అన్యాయం చేసి పోవలసిన గతి నాకు వ్రాసివుండగా తప్పించడం యొవితితం? నీతో సాహసాన మేసేదూడలను పొడవక పోట్లాడక కలిసిమెలసి ఆపోస్తోన్స్యుగా వుండు. నిన్ను సాకేవారికి నీ శరీరం అవిసేటట్లగా దున్నతూ, పార్టోర, చంప్ట్రలు పెట్టిక, దొంగచేలు మేయక, పలుపులు తెంచక, యా కోడె చుంచి కోడె అనిపించుకొని, నలుగురికి మంచితనంగా నముకో. అడవులలో మమవులలో వుండేటప్పుడు వోళ్చు మరచి ప్రంచాపోర.. ఆసగొండితనాన వొడు దుషుచు నేలల గడ్డిపరకలకు పోబోలు. ఆశకు పోతే యా లోకంలోనూ ఆ లోకాలోనూ చెరుపే వస్తుంది. గోష్ఠున్న జంతువులనూ, కొమ్ములన్న జంతువులనూ, విట్టాఱు లున్నవారినీ, ఆడవాళ్చునూ, ఏళ్లనూ, ఎప్పుడూ నచ్చివుండరాదు. పసిచూదంచే యేదిచూడా కొరకరాదు. ఒంటిగా అడవులలో తిరుగవద్దు. ఎవరికీ శాధ కపించవద్దు. పరువు మర్యాదలతో బ్రతికిస బతుకే బ్రతువు. జగత్తు నిజికామ. అంతామాయ. నాయనా! నీవు అడలవద్దు. నేను పులిపాలికి పోతాను” అని కుమారుణ్ణి మందలించి, లోలోపల “కడుతీఘ్వస్మి తీపులేదే, అయ్యా! అయ్యా!” అని కళ్యాణిక్షు గ్రుక్కుకుంటూ, సత్యదర్శ్మా తప్పజాలక ప్రయుణమై, తన యాడువారితో జోడువారితో తన సంగతి అంతా తెలియజెపి తన కుమారుణ్ణి వొపుగించి యావిధంగా పలికెను. అమ్మలారా! దిన్కులేని నా బిడ్డణి శాపాచండి. మీను వొపుగిస్తున్నాను. చిన్నవాడు చిన్నవాడు. కుండిష్టో యెరుగడు. తగిన బుద్ధి చెప్పాడి. ఏమమ్మయినా యిన్ని పాలిచ్చి పుణ్యం కట్టుకోండి. తల్లిలేని బిడ్డని తలావాకపోటూ పొడవక వెనకకువస్తే కాళ్హ బినరక ముందుకు వస్తే ముట్టెవిసరక, తలతో సాధచేసుకుని సాకుకోండి. వీడు నా బిడ్డకాడు; మీ

బిడ్డ; మిమ్మంచరినీ చూచి బిడ్డను మీకు వొప్పగింత పెట్టడానికి పస్తిని. త్వరగా పోవలెను. తెలిశో, తెలియకో మీకు నే సిద్ధివరకు చేసిన అవాధాలు క్షమిఃచంచి అమ్మలారా! అని ప్రార్థించి. కాళ్లమీదపడి కాళ్లనీళ్లు లార్ఘుకుంటూ, నేను ప్రాయిఫ్రూను భక్తి నిమిత్తం పోతూపూన్నని చెప్పెను. అప్పుడు కులము గోవులన్నీ ఆలోచనచేసి పరికిన పలుకులు. “దాని సుఖం చూరపోసు! నీ ప్రాణా విదుచుకుని దాని కడుపు నింపుతావా? నీ దారి నీదే, దానిదారి దానిదే. నీ వేదో ఉపమచేత తప్పించుకుని ఎట్లాగూ రానేవస్తివి. చిన్నవాళ్లి త్వరించేని వాళ్లిచేసి నీవు మళ్ళీ పోవడ్డు. ఏ వోట్లయినా ఏ సత్యాలయినా చావు మూడేటప్పుడు విడునాడితే దోషం వస్తుందా? అందుకని ప్రాణం పోగాటుకుంటారా! పసిబిడ్డచ ఆచ్ఛాయం చేయవచ్చు. ప్రాణాలు నియుక్తసేపట్ల అబద్ధం ఆడినా తప్పులేదు. నీవు పోవచ్చు. నిలు” అని యెక్కుడలేని జాలితోనూ పలికేటప్పచీకి కామధేనువు అనే మాటలు. నేను తనకు చికిత్సకుడే పులి చంపివేస్తే యేమిచేయగలదాన్ని? ప్రాణాన కపేళ్లించి అసత్యం ఆడితే శాక్యతంగా బ్రితుకుతానా? చావు ఎన్నటికైనా వున్నదే. ఎప్పటికీ సత్యాన బికిరి బతుకే బతుకు. ఇంకాకళ్లు ప్రాణాలకు సంకటము వచ్చినపుడు వాళ్లను రక్షించడానికి అబద్ధం ఆడితే ఆదచ్చునుగాని తన ప్రాణా లకని తాను అబద్ధం ఆదరామ. అన్నమాట తప్పుడానికి నాలుకా లాచిపెట్టా! పులికి నమ్మికగా ప్రమాణం యిచ్చి మీ మాటల చొప్పున పోకనిలిస్తే నరకమే గాని మోకప్రాప్తిలేదు. మోకం లేకపోయిన తర్వాత నాకు యి శరీరం యి బ్రితుకు ఎందుకు? మీరు సంతోషంగా నాను సెలవిష్టంచి అని మనసుదిద్ది సమాధాన పరిచేటప్పచీకి ఆ గోవులన్నీ నీవు మహిసత్యాత్ము రాలపు; నీ సత్యమే నీకు తోడై కాపాచుకుండి. పో, మా తల్లి పో, అని జాలిజాలిగా కన్నీళ్ల విడుస్తూ వొప్పుకున్నఁతలో కామధేనువు మందకు చుట్టివచ్చి ప్రదక్షిణం చేసి, వృథాల్లారా! పథులారా! వనదేవతలారా! జిల్డెవత లారా! తల్లిలేని నా పిల్లణి కాపాడండి, చిక్కు మీరేనని దుఃఖంతో కడుపు తరుగుకునిపోయేటట్టు వేడుకుని, ఆసినమాట నిలుపునేటంచున పులిరాజు వున్న కొండలోయలోకి పోయెను. పోయి వ్యాప్తురాజు యెండు నిలబడి మొక్క “పులి రాజా! నే నాలస్యం చేయడంచేత నీ వాకలిని చాలా గాసితివి. నాను దోషము వచ్చేను. అక్కడ నా కొమారుడు కాళ్ల వేళ్లా చుట్టుకున్నాడు. బంధువు లందరికి కుమారుళ్లి వొప్పగించి వచ్చేటంచుకు ఆలస్యం అయింది. నా తప్పు క్షమించి

దీ కణ్ణి ఆనే మహామోత్సాహానికి నన్ను పంపవయ్యా” అని వేడుకునేటంతలో తోక కొన్ని ప్రశ్నలు ఆ కోడెడూడ పరగు పరగున వచ్చి తల్లి కాళ్ళముందర, పులి రాళుకు యొముగా నిలబడేపుటీకి, పొందబోయ్యే చావునూ, ముందు ఆడ్డం పచ్చే దిఘుము, చూచుకని కామధేనువు యూ విధంగా పలికెము. పులిరాజు! నుండు నా తక్కుమాంసాలలో ఆకలి తీర్చుకుని, అంతట యూ బిడ్డడితో కడుపు నొంచుకొంచువని వేడుకుంటాను. అన్నుంటట వ్యాఘ్రరాజు పలికే వివరం-చాచ్చేచూ ! నీవు మహా సత్యాత్మకురాలవని మొదచే నమ్మినాను. ఇటువంచీ సప్రాంత లప్పుని మహాత్మురాలికి కిడు చేయరాదనుకుని, అయినా నిజం పరీక్షచేసి చూచామని లిగి రమ్మున్నాను. కాకపోతే నాకు చికిత్స జీవికి బ్రతికిపోవడం చూచా ప్రంటుందా? సత్యం తప్పక ప్రాణాలకాశించక వస్తివి. ఇందుకే సంతోషం కలిగింది. నిన్ను భక్తించడంకన్న అధికం తృప్తి చెందితిని. నిన్ను చంపవలసింది లేదు; నీ బిధునూ చంపవలసినది లేదు. ఇంత మహా సప్రాంతుల రాత్రికి చూచ్చు చంపితే నరకమేగాని వేరేగతి లేదు. కాబట్టి నీవూ నీ కుమా తస్మా తిరిగిపోయి నీ బంధువులలో సుఖాన వుండుంది. నా తప్పు జ్ఞమించు. అనేమి. ఆ వాక్యాలకు కామధేనువు “ఇట్లా యొందుకు అమ్మజ్జ యస్తావు; నేను నా మండకాదోయి అచ్చాపచ్చా తీర్చుకుంటూ ఆలస్యంచేసి వచ్చినానని కోపం చచ్చిందేమో! నాకు తెలుసును. ఇక యింటేకి పోవలసిందిలేదు. నేను సకల మమతలూ డెగోసుకుని ఏకచిత్తాన వస్తిని. కాబట్టి నన్ను మన్మించి, భక్తించి మోత్సానకు పంపి సుఖాన వుండుమని వేడుకోగా మృగరాజు పల్చున వివరం. కామధేనువా! నీవు మహాసత్యసుధూరాలవు. నీ సత్యంచేత పాపాత్ముడైన నాకు డాటి వచ్చింది. నిన్ను చంపరాదు. నన్ను రక్షించు. నీవు సాంక్రాత్మా గౌరి, ఉషిక, సరస్వతి, అమాలయ, అరుంధతి మొదలయిన దేవతలకు సమానురాలవు గాని మర్మికాకటి కామ. నీ వంటి ప్రజ్ఞాత్మురాలు వుంటేనేగాని భూమిపీద సెలకు మూడు పర్వతాలు కురువవు. పాడిపంటలు తిస్సుగా ఉండవు. ధర్మం డాలుగు పొదాలా నడవదు. కాబట్టి నా ప్రార్థన మన్మించి నీవు సురక్షితంగా కూంపి నన్ను రక్షించు తల్లి! అని వేడుకుంటూ ఉండేటంతలో ఆ సత్యందేవత ప్రత్కుషమై, కామధేనువతో యిట్లు పలికెము. కామధేనువా! లోకంలో నరజన్మం యొత్తి చదువులు నేర్చిన పెద్దపెద్ద పేర్లవారే ఆడుగుగుకూ అడిన మాటలు తప్పుతూ ఆబధ్యపు సాంక్రాత్మక, అప్రమాణాలు చేస్తూవుండగా, పశజన్మం యొత్తి

నీవు ప్రాణాపాయం వచ్చినా అబధం ఆడక “ప్రాణానికంటే నిజానికి విలువ దొక్కువ” అనే నీతివాక్యం ఐపిసాప్త. ఆవు చేలో మేసై దూడ గట్టన మేస్తుందా? నీ పుత్రుడున్నా నీకు తగిన పుత్రుడే. లోకంలో తల్లివంటే దైవం లేదు. నీ బిడ్డ నీతోడిదే లోకం అని చావుకే తెగించి వచ్చాడు. హుపు పుట్టగానే పుట్టిస్తుండి గదా! నాకు చాలా సంశోధం కలిగింది. నా లోకం సర్వాచ్ఛాసాకీ పీరిద్దరూ రాతగ్గవారు. కనుక వేం చేయండి. ఇంకా పీరేమి వరం కోరుతాలో కోరుకొండి” అనగా కామ ధేనువు అన్న వాక్యం “అమ్మా! నా హూర్యపుణ్యంవల్ల మీకు నామిద దయకలిగింది కాని నా సత్యం యేషాటది? ఈ వ్యాఘ్రరాజు నన్నప్పుడు విడిచిపెట్టకపోతే నా సత్యం వెల్లడి కావడానికి వ్యవధి కద్దా! ఇంత పుణ్య స్వభావం పులిజాతిలో యెక్కడా ఉండబోదు. ఇటువంటి యి వ్యాఘ్ర రాజును విడిచిపెట్టి మీ లోకానికి రావడానికి మాకు మనసు రావడం లేదు. ధర్మంగాదు. మాకు ఆనుగ్రహించిన వరానకు ఈ వ్యాఘ్రరాజువు కూడా పుణ్యలోకం దయచేయండి” అని వేడగా, ఆ సత్యదేవత సంతోషించి ముగ్గురినీ తన లోకానికి తోడుకొనిపోయెను.

శ్రీరస్త

పి.ఎ.బి.ఎల్. రెంటాల వేంకటసుబ్బారావు పంతులుగారి

హోచ్చరిక

ఈ చిన్న పుస్తకములో ఉన్న కథ కొత్తది కాదు. అనేకులు యాదివరకు విస్తృతి దాని, దానిని శ్రీ ప్రభాకరశాస్త్రిలవారు నీతులతో నింపి తెలుంగు మాట్లాడే జనుల కండరికి నులఫంగా బోధపడి మనోరంజకముగా ఉండేలాగు వాషప భాషాలో తెఱి మాటలతో నూతనముగా రచియుంచినారు. ఈ కార్యము చల్ల పీచు డంప్రలోకానికి మహాపకారులుగా భావింపదగియన్నారు.

భారతం మొదలుయిన మహాగ్రంథాలు వదివి పండిత పదవి సుపోచించిన ఛాస్త్రిలహాసు వ్యాకరణ నిబంధనలు పాచించకుండా ఈ కథ ప్రాయిడము, యూధహర్షకార్యము ఆంధ్రలోకానికి మహాపకారముగా భావింపదగ్గదని వ్యగ్గడించడము—యెదీ వేసలం చిచ్చితాయాగా కొండరికునస్సుకైనా తోచడం నిశ్చయము. తెలుగు భాషాపు చేముకాలం పచ్చించి కాబోలునని రెక్కుమీద వేలుపెట్టుకుని కొండరు చిస్కుచుండోనూ విచారంలోనూ ముణిగిపోవడం కూడా నిశ్చయమే ఈ కారణం వప్పుడు, ఈ ఫక్కిగ్గా కథప్రాయయానికి శాస్త్రీల వారికి ప్రింత్సహం కలిగించిన వాడ నగుటవల్లను, యూ హోచ్చరిక యిచ్చట అవక్యకంగా చేర్చడం యేర్పడి నాచి. పేనిని విని భాషాభిమానులు తమ కలచరం మానుదురు గాక !

ఒకడి రెండు సంవత్సరాల నుంచి నూయసు పేపర్లోనేమి మీటింగులలో నేమి తెలుగుభావము గురించి చర్చలున్నా వాడ ప్రతిపాదములున్నా జయగుతూ ఉన్నావి. సన్నయై, తిక్కన్న, యెర్నన్న, పెద్దన్న యిటువంటి పెద్దలు వ్యాకరణిలభూంగా ఉపయోగించిన భాషే తెలుంగు భాష, అదే నేర్చుకోతగినది, అ భాషలోనే గ్రంథాలు ప్రాయిడగుచు, తక్కిన భాష గ్రామ్యభాష, అవాచ్యము ఆప్రశస్తము, వర్జనియ ముఖ్యముని కొండరు పండితులున్నా-సామాన్యంగా అండరికీ బోధపడసి గీర్వాళానికి భాష లీ పేచు పెట్టడు కేవలం హస్తాస్పదం, కట్టు

శాట్లతో చచ్చి పడివన్నది భాష కానేరదు. ప్రాణమతో పేరుగుతూ ఉన్నదే భాష. అదే గౌరవార్థము. అట్టిదే దేశాభివృద్ధికి ఆధారము- ఇట్లనీ కొందరు పండితులున్నా గుద్దులాడుకోవడమేగాక తగవు తీర్పుకోవడానికి కచేరీలకు యొక్క డండాకా కూడా వచ్చింది ! ఆళ్ళానం హరించి అవివేకము శమించుగాక !

ఉన్నమాటంటే చించుచుటోరు రూ చస్తుందంటారు. అయినా ఒకప్పుడు అనక తప్పదు. ఇంతకూ ఆకాశవాణికి భయమేమిటి ? ఆమె అన్ని భావలకూ తల్లి. అంధభారతి ఆంధభారతి అని యిక్కుద అందరూ నన్న మాటలతో హజిస్తూవున్నారే కాని క్రియలో రొష్టు పెట్టుతూవున్నారు — అని ఆమె మొత్త కుంటూ వున్నది. అమగో వినబడుతూ వున్నది ఆమె మొర, వినండి !

ఆకాశవాణి మొర

ట నా బిడ్డలారా! నాకు అన్నిభావలూ ఒకటే అయినప్పటికి సంగీత సాహిత్యవిద్యల మీద నాకు వుండే ప్రీతిచేత ఆంధభావము యొక్కువ మత్కువతో ప్రేమించి ఆంధభారతి అనే పేరుతో యిక్కుద నెకొగ్ని చిర శాలంనుంచి ఘనంగా ఆదరింపబడుతూ వుచేసిని. వయసు గడచినకొద్దీ నాకు వన్నెవచ్చి యోవనం హాచ్చిందిగాని నా రూపలావణ్ణాలు యొంతమాత్రం మార లేదు. కాని, యిటీవల పడమటి బిడ్డలతోటి సాంగత్యంవల్ల నా ముద్దుబిడ్ల బుధీ చెడి నా యొదల ఆనాదరణ యేర్పడి నా కళా కాంతులకు కూడా మయ్యి పట్టదం ఆరంభించింది.

అయ్యయో! ఏ దిక్కు నవిన్నా నా బిడ్డల పోట్లాటలే వినబడుతూ వున్నవి. నాకు యేమి దగ్గరిటి పట్టనున్నదో, ఏమి దుస్సితి రానున్నదో గాని నా పెద్దబిడ్లలే వుపకారమని పేరుపెట్టి నాకు అపకారం చేస్తూవున్నారు.

తండులారా! ఎందుకు ఈలాగు తన్నులాడుకుంటారు ? తూర్పు పడమరల భేదం తెలియకుండా యొందుకు గుద్దులాడుకుంటూ వున్నారు? అజంతభావ, హలంతభావ, పురుషభావ, త్రీభావ- ఈ భేదంతో వున్న భాషాతత్వం పడమటిబిడ్డలలో ఎంతటి పండితులకైనా తెలియకపోవడం ఆక్షర్యం కాదు. వారి పుట్టుకలోనే దానికారణం వున్నది. ఆ రహస్యం తెలియకుండా

పూర్వి దేశమే భాషాతత్వం అన్ని భావలకూ సమానంగా చెట్టుదుని మీరు తెలుసు రోటి వాట పోరికంచు మొయిందు ఆరోపించుకుని ఎందుకు బొందలో పడుతూ గుణి పుచ్చేస్తూ వున్నారు? అయించోయ్యా! ఈ తత్వరహస్యం సంపూర్ణంగా ఉపాయమే కూడా భేషణాని పోట్టాటగాని వుండదుగదా! నేను యొంతని మీతో మొర చెట్టుగా చూచు? నా మొర మీకు చినఱడడం యేలాగు? వినపడకపోతే విని తెలిపే చొస్గాడేపడున్నాడు? తెలిపిచి నా చింతతీర్చే నాథుడేవమన్నాడు? అయించో! ఉరా నాకు అయోమయంగా వుర్చుది!

ప్రాచీన వ్యాఖ్యలు, శరీరము, చీజము, తైత్తిము, స్వరప్రస్తారము, మార్కాప్రస్తారము, గజప్రస్తారము, నానాజత్తి పృత్తప్రస్తారము, విచియుప్రశర్పుప్రస్తారములు .— భావయొక్క మాధుర్యము, గానయోగ్యత, యివి దేవ కూనసరించి వుండేది, యెట్టి భావలు సంగీత సాహిత్య విద్యల సంపూర్ణ ప్రస్తారమునకు యోగ్యములో, త్రిపురపూర సంభూత యొక్క సంయోగము, ఇక్కయ్యము, ప్రత్యేకరూపము — ఎచ్చిభావలో పదములు విషిచిచిగా పుండునో, యెట్టి భావలో జడగా ల్లాక్సా పోపునో, యొమి కారబంమా — యెట్టి భావలో మందుకే సూటిగా అన్వయమో, యెట్టి భావలో మంధుకు చెపుకు దుమికిడుమికి అన్వయమో, యే స్వాభావిక ధర్మంవల్ల యిది యొక్కాడో - ఈ మొదలై న తత్వరహస్యములు తెలిస్తే అన్ని భావాలకూ ఒకటే వర్షమాల యొర్పటు చేస్తామని, అన్ని దేశాలకూ ఒకటే భావ యొర్పటు చేస్తామని, అన్ని భావాలను వుచ్చారణ ప్రకారమే వ్రాయవలసినదని- యెట్టి పిచ్చిచాచములు పుండవుగదా ! నా బిడ్డలు భాషాచివృధి చేపు చెప్పి అపలంబిస్తూ తుస్తూ వ్యక్తా ప్రయత్నములున్నా వృథా ప్రయమున్నా తప్పిపోవునుగదా ! ఏమి చేతును ? ఎంతని మొరపెట్టుకొందును ? నా చింత తీరే మార్గము యొమి పున్నాది ? అయ్యా యొమిగతి !

ఇంతకొక మొట్టమొదట ఒకరితో వొక్క నోటి మూలంగా మాట్లాడు కొనడానికి యేర్పునుకోబడిన పచులు ప్రాతమూలంగా చచువునని గ్రహించు కొనడానికి ఉపయోగింపబడయంపడ్డ మరికొన్ని మాయ్పలు కూడా భాషలో తటస్థిస్తూ ఉన్నవి. ఈ చెప్పబడ్డ అన్ని మాయ్పల విషయంలో అజంత భాషల కున్నా హలంతభాషలకున్నా పురుష భాషలకున్నా త్రీ భాషలకున్నా వాటి స్వాభావిక ధర్మమునుబట్టి చాలా భేదం యేర్పుడుతూ వుస్తుది. దీని వివరం గ్రహించుకోక పోపడంవల్లనే పోట్లాటలు, సుద్ధులాటలు, సుధ్యై వాదములు, చెడ్డ భేదములు సిద్ధిస్తూ ఉన్నవి. ఇది టూకీగా చెప్పవగిన విషయము కాదు. అందరికి సులభంగా బోధపడే విషయమున్నా కాదు.

ఏ భాషలోనైనా సరే పుట్టుకలో యేర్పడటుగానే పదాలు సృష్టింగా సంపూర్ణంగా ఉచ్చరిస్తూ మాట్లాడితే ఆలస్యం అయి వ్యవహారం కవ తేరయి కాబట్టి వాడుకలో అనేక పదాలయందు స్వీరలోపమున్నా అష్టరలోపమున్నా కలుగుతుంది. ప్రాసేటప్పుడు నిదానంగా ప్రాయచుచ్చును గనుక యి లోపం అవసరంలేదు. మరిన్ని సామాన్యజసులుగాక బుట్టిమంతులున్నా పండితులున్నా ప్రాసేటప్పుడు, కొత్తకొత్త శబ్దజాలం కల్పించి సమస్తమైనవారు నిదానంగా చదివి నెమ్మిదిగా నేచ్చుకుని స్తుతిష్ఠాపణలో ఉనిచి విషయములున్నా గంభీరమైన విషయములున్నా తెలుపుతూ గద్యములు, పద్యములు, పదములు మొదలయిన కవితలతో గ్రంథాలు రచియిస్తారు. ఈ ప్రకారంగా మాటభాష, ప్రాతభాష, గ్రాంథికభాష అని మాడు తెరగులు ఏర్పడుతున్నవి. సామాన్యంగా లోకంలో సంభాషణ, వుత్తర ప్రత్యుత్తరాలు, వ్యవహార విషయములు, మొదలయినవాటి సంబంధంలో ఉపయోగింపబడుతూ ఉన్నందున మాటభాషను ప్రాతభాషను కూడా వాడుకభాష అని చెప్పవచ్చును. గ్రాంథిక భాషలో సంభాషణగాని, ఉత్తర ప్రత్యుత్తరములుగాని, వ్యవహారములుగాని జరుపరు. అయితే యి సందర్భంలో అజంత భాషలకున్నా హలంత భాషలకున్నా వాటి స్వాభావిక ధర్మమునుబట్టి కొండంత భేదం ఏర్పడుతూ ఉన్నది. హలంత భాషలు, త్రీ భాషలు, వీటి విషయంలో ఒకటి కాలపు వాడుక భాషకు గ్రాంథిక భాషకు ఉచ్చారణలో ఎంత భేదంవున్నా ప్రాతలో ఉపయోగించే అష్టర సంఖ్యలలో భేదం ఉండదు. ఇది స్వాభావిక ధర్మమునుబట్టే తటస్థించును. ఈ కారణంవల్ల హలంత భాషలో గ్రంథాలు చెవులతో విన్నప్పుడు

అర్థం ఆపుతూ ఉన్నప్పటికీ కంటితో గ్రహించి చదవడం కష్టంగా ఏర్పడుతుంది. కాబట్టి యావజ్ఞివము, ఉచ్చారణ నేర్చుకుంటూ మార్పుకుంటూనే ఉండవలెను. పైగా కాలానుగుణ్యంగా భాషా స్వరూపం కూడా మార్పు చెందుతూ ఉంటుంది గనుక సామాన్య సంభాషణలోను, సాధారణపు ప్రాతలలోను, గ్రంథాలలోను, వన్నె భేదం, వై ఇరి భేదమే గాని భాష ఒకటిగానే కనిపిస్తూ నానాటికి కలిగే మార్పులు కిందికి పైకి కూడా వ్యాపిస్తూ వుండడంవల్ల భాష జీవించినట్టుగా ఏర్పడుతుంది. ఇంక అజంత భాషలు, పురుష భాషలు - వీటి విషయంలో ఎట్లా వుంటుందంటే-స్వరలోపాచి కారణములవల్ల కలిగే మార్పులు చాలా అధికమగుటచేత సామాన్యంగా ఉపయోగింపబడే మాటబాషమ్మా సామాన్యంగా ఉత్తర ప్రత్యుత్తరములలోను వ్యవహారంలోను ఉపయోగింపబడే ప్రాత భాషమ్మా గద్యపద్మాది చెప్పాడుతప్పాట ఉపయోగింపబడే గ్రాంథిక భాషకుమ్మా చాలా వ్యత్యాసం ఏర్పడుతమే గాక ఈ జాతిభాషలు వాటి స్వాభావిక ధర్మమును బట్టి ప్రాసిన ప్రకారమే ఉచ్చరించి చదువబడవలసిన కారణంవల్లను, గురులము ప్రస్తారములతో పద్యాది కవిత్వములు గణబిధ్యమై లేశమైనా మార్పుచెందడానికి వీలులేకుండా బిగిసివుండే కారణంవల్లను, మాటబాష ప్రాతభాష గ్రాంథికభాష ఆని మూడు స్వరూపములుగా ఏర్పడుతూ వున్నావి. ఈ మూడించొక్క గ్రాంథమ్మా ఉపయోగమ్మా ఉపయోగమ్మా విలివయుమ్మా తెలుసుకోలేకనే హలంత భాషలయందువలె ఒకచే జీవభాష ఏర్పరచవలెనని ప్రయత్నించడం, గ్రాంథిక భాషను దూషించడం, ప్రాతభాషను ఆదరించకపోవడం, మాటబాషను గ్రామ్యమసి నిందించడం-ఇతంతా కేవలం అజ్ఞానమును సూచిస్తున్నది. అయ్యా! నా పెద్ద బిడ్డలే నాకుమ్మా నా చిన్న బిడ్డలకుమ్మా అపకార్యైనారా! ఏమి విపరీతకాలం వచ్చింది!

గ్రాంథికభాషను హాజించే నా పొడ్డచిడ్డురా! గ్రామ్య భాషను నిరసి స్తారే! అది నా చిన్ని బిడ్డలు, పేదబిడ్డలు మాట్లాడే భాష కాదా! నా చిన్ని బిడ్డల వచ్చిరాని పలుకులు నాకు ముద్దుగా ఉండవా! ఎందుకు నిందిస్తారు? మీ చెవులకు కూడా ఆనందకరంగా ఉండబట్టేగదా గ్రామ్యభాషలో ప్రసంగాలుమ్మా పదాలుమ్మా మీ గ్రంథాలలో అక్కడక్కడ వుపయోగించి హస్యరసం అనుభవిస్తారు! మీకు గ్రామ్యభాషవల్ల హస్యరసం వుదయించి ఆనందం కలిగినట్టే అల్పజాతుల చిప్పలకు వాళ్ల సుద్ధులలో మీ భాష ఉపయోగించిన సందర్భముందు హస్యరసం వుదయిస్తుంది. వాళ్ల సుద్ధులుమ్మా పదాలుమ్మా పాటలుమ్మా వాళ్ల గ్రంథాలు. మీ

కవితాలు మీ గ్రంథాలు. వాళ్ళ గ్రంథాలు పిసగూచుచు, ప్రాయశుచుచు, చదువగూడదు, అని గ్రంథాలు కావు, మా గ్రంథాలే గ్రంథాలు అని యొందుచు పిబ్బివాదాలు చేస్తారు?

తెలుంగభావ మాతృభాషగా గల జనులు 2,80,00,000 (టెంచు కోట్ల ముపైలక్షల) మంది ఉన్నారు గదా! వీరిలో మాట రానివాళ్ళ కింద 30 లక్షలను తీసివేయండి. తెలుంగ మాట్లాడే తక్కిన రెండుకోట్ల చుండిలో యొందరు గ్రాంథికభావలో ఉత్తర ప్రత్యుత్తరాలు, వ్యవహోరాలు జరువు కుంటారు? ఎందరు భారత భాగవతాది గ్రంథాలు చదువుతారు? ఇది కొంచెం తలచుకొనండి. అప్పుడు అంతా మీకు స్వప్తంగా బోధపడుతుంది.

తెలుంగభావ మాట్లాడే రెండు కోట్లమంది జనులలో గ్రాంథికభాష మాట్లాడేవారు వొక్కారుకూడా లేరని చెప్పవచ్చును. ఎవరైనా ఉంటే వాను మహా మహా మహా పండితులే! పెండ్లాముతోను, బిడ్డలతోను, చాకలివాళ్ళ తోను, మంగలి వాళ్ళతోను, భారతాదిగ్రాంథముల భాష మాట్లాడే మహాను భావుడు వుంటే ఆయన గారి గొప్ప మెచ్చుకోవచ్చును. తర్వాతి మాట- ఈ చెప్పిన రెండుకోట్ల మందిలో భారతాది గ్రంథముల భావలో ఉత్తరప్రత్యుత్తరము ఖాన్నా జరుపుకునే మహానుభావ తెందరున్నారు? ఒకవేళ వున్నపుచ్చికి వ్యాప హరములు కొనసాగునా? నా దొడ్డబిడ్డలలో కొందరు బ్యాధిమంటులు సంఘలు విడగొట్టి, జడలు చిక్కుప్పిచేసి, సులభకైలిలో గ్రాంథిక భాష ఉపయోగిస్తూ మాట్లాడగలరు, ప్రాయగలరు. నిజమే, అలాగు చేయగలవారు వందలుగాని వేలు లేరు. వారి ప్రాతలుకూడా లక్షమంది కంటే యొక్కవమందికి బోధపడ జాలవు. తక్కిన 199 లక్షల మంది గతి ఏమికావలసినది? గ్రాంథికభాష చదివి తేను, వించేను ఆర్థం చేసుకోగలవారు లక్షమంది కంటే యొక్కవ లేరని మీకు స్వప్తంగా బోధపడవలెనంటే ఆయా జిల్లాలు తాలూకాలు గ్రామాలు పీధలు యింట్లు గుణిసెలు- యా ప్రకారంగా అంధ్రదేశంలో వొకమూల సుండి వొక మూలకు మీ మనోవృష్టి తిప్పిచూచండి! మనస్సుతో చూడకుండా వూరికే నోచితో మాట్లాడకండి! మనోదృష్టి వ్యాపింపజేసి చూస్తే అంధ్రదేశములో యొక్కడగాని మాట్లాడువోచూనికిస్తే సామాన్యపు ప్రాతలకున్నా వృష్టి హారాలంసుంచ్చు సంఘలు విడగొట్టి సులభ శైలిగల గ్రాంథిక భాష కూడా

ఉపయోగించబడుం లేదనీ ఉపయోగించడానికి సౌధ్యం కాదనీ స్వప్తంగా బోధ పడగలడు. సులభ శైలి అయినా కతిన శైలి అయినా గ్రాంథిక భావ వొడ్డ గ్రంథాలకే ప్రయోజనము. అనగా కట్టుబాట్టకు లోటిది మార్పులు చెంద కుండా ఉండే ప్రొఫమయిన శబ్ద జాలము మూలమున భక్తి, ముక్తి, సీతి, పిళ్ళానము ఆనందము మొదలయిన సార్వకాలిక విషయములను తెలిపే గద్య పద్య కావ్యములను కల్పించడమే గ్రాంథిక భాష యొక్క వుపయోగము. ఎంత సులభశైలిని ప్రాసినా, ఒకడి రెండు లక్షల మందికి మాత్రమే ఈ గ్రంథముల వుపయోగము. తత్కీను 199 లక్షల మందిని యే గ్రంథాలు ఉచ్చారప్రస్తునారు? గ్రాంథిక భాష బంగారమే. ఎన్నో పన్నెలు ఉండచును గార! బంగారు బంగారే. గ్రాంథిక భాషే భాష, తక్కినది భాష కాదు. భారతాది గ్రంథములు తప్ప తక్కినవి గ్రంథములు కావంటే, తెలుంగ భాష తెలుంగ గ్రంథాలు లేనట్టే భావించుకోవలసి వస్తుంది. భారతాది గ్రంథములు ఆర్థంకాని నా 199 లక్షల మంది బిడ్డలు గ్రంథాలు లేనిచారు, చడుచూసివాచు ఆవుతారు సరేగదా! చారు తెలుంగ మాట్లాడగల వారై నప్పుటికి మూగవాళ్ళే మృగములే అని చెప్ప వలెను. ఈ వాడం మీతు బాగా ఉన్నదా!

భారతాది గ్రంథములు చాల దొడ్డ గ్రంథములు, ప్రశస్తమైన గ్రంథములు అని అందరూ వొప్పుకుంటారు. చక్కగా చెక్కిన నునుపుచేసి వన్నె పెట్టిన మానుతోను శిల్పితోను నిర్మించిన శాక్యత సౌధములు రమ్యముగా ఉండడం ఆశ్చర్యమా? నవరత్నాలు చెక్కిన బంగారు ఆభరణాలను మెచ్చుకోనివారు వుంటారా? పట్టు బట్టలు, జరీ బట్టలు, యివి ఆందరికి కన్నుల పండువుగానే వుండును. అయితే సమస్తమైనవారు సౌధములే కట్టుచెలెను— మిదైలు, మేడలు నిర్మించుకొనే కాపురముండవలెను. సామాన్యపు ఇంద్రు కట్టగూడదు— పూరి యింద్రు, సుసిలు బొత్తిగానే వుండగూడదు— అందరూ రత్నాభరణములు, బంగారు ఆభరణములు, బీటినే దంంచచుటు. అన్ని వస్తువులు, అన్ని పనిముట్టు బంగారముతోనే చేయవలెను— పెద్దలూ పేవలూ అందరూ పట్టుబట్టలు, జరీ బట్టలు, పీటినే ధరించవలెను. అన్ని వేళలయందు వాటినే కట్టుకోవలెను. అన్ని సమయములయందు రూప నిర్వంధములతో నిర్మించిన దుస్తులే ధరించుకోవలెను— ఈభాగు యేర్పాటుచేస్తే లోకము జరుగుతుందా? సౌభ్యంగా వుంటుందా? మరియేందుకు గ్రాంథిక భాషను వృధి చేయడము అని పేరుపెట్టి దాని

కట్టబాట్లను కొద్దికొద్దిగా చెపిపి పాడుచేసి దాని అందమును మాధుర్బైముచు ద్వాంసం చేస్తారు? గ్రాంథిక భాషను సదలించి, పలువన చేసి, ఉపాయ చేసి సామాన్య కార్యములకు వుపయోగపరచవలెనని యొచ్చుకు చృథా ప్రయత్నము చేస్తారు? ఎందుకు పరిషత్త్రమైన వాడుకభావను నింపిస్తారు? బంగారుతో సింగ్ కాగులు నిర్మిస్తారా, గడ్డపారలు చేస్తారా! చేస్తేచూ ఆవి బాగా ఉపయోగ పడునా? గ్రాంథిక భావ దొడ్డబాపు, పూజనీయమైన భాష. ఆది తోకప్పుచూరు ములయందు వుపయోగపడదు. రెండు కోట్ల మంది ఆంధ్రజనులలో 199 లక్షల మందికి అది లభింపనే లభింపదు. కాబట్టి, నా దొడ్డబిడ్డలారా! నా మొర కొంచెము చెవిని పెట్టండి! గ్రాంథికభాష యొక్క తత్వము తెలియక రానితోకి పిచ్చి మార్పులు, కూర్చులు తెచ్చి పెట్టి, పరిషద్ధముగానున్న నా దిక్కుస్తోఫములను పాడుచెయ్యకండి. అగ్రగణ్యాలైన మహాకపలు ఆప్యుపప్పుడు కల్పించే, కూర్చే కొత్త అందములతో తృప్తిచెంది మీ బుధి అంతా వాడుక భావను ప్రసిద్ధిరోపి తెచ్చి, పరిషద్ధపరచటయాదు వుపయోగించండి.

వాడుకభాష అందరికి కావలసిన భాష—అందచ జనులు సామాన్య సంభా వణయందు, ఉత్తరప్రత్యుత్తరాలయందు, లోక వ్యవహారాలయందు ప్రతిధిసూ ప్రతి నిమిషం వుపయోగిస్తావన్న భాష. వాడుకభాషను కాగితముమీద నిండిచే వారుకూడా యింట ఆలుబిడ్డలతో మాట్లాడేది వాడుకభావే! మరంమకు వాడుక భాష అంటే నిందింపవలను? యేల సిగ్గు పడఱలను? సామాన్యజనులు, పామరులు —నా బిడ్డలలో 199 లక్షలు పీరే — పీరి నిమిత్తము కల్పింపబడే గ్రంథాలు వాడుకభాషలోనే ఉండవలెను. ప్రస్తుత కాలములో ఆస్యానంబంధముల్లో లభిస్తూ వుండే జ్ఞానము వాడుకభాషలోనే వెల్లడి కావలెను. కొత్త కొత్త చెత్తలు, శాత్రుములు, కథలు, హస్యములు, పొటలు, పదములు—యివ్విన్న ప్రజలకు, బిడ్డలడు బోధపడవలెంటే సంకరముచేసి పాడుచేసిన గ్రాంథిక భాషలోగాక, నిజమైన, పరిషద్ధమైన, మనోహరమైన వాడుకభాషలోనే ఉండవలెను. ఈ వాడుక భాష లనే ప్రత్యేక భాష అవిచ్చిక్కుముగా యేర్పడివుండడము అజంత భాషల యొక్క, పురుష భాషలయొక్క గొప్ప బాగ్యము. వార్తాపత్రికలను నా బిడ్డలు లక్షలక్షలది చదివి అభిచ్ఛాకి రాచలినంటే బాటిని వాడుకభాషలోనే ప్రాయ పలెను. కొంచెముగా గొప్పగా సదలించిన గ్రాంథికభాష కూడా జనసామాన్యము నకు బోధపడమ. కాబట్టి గ్రాంథికభాషను కనికరములేక చుకరచొకరు నా

రిప్పి లిప్పలుపెట్టి, తప్పులుకూర్చు, పిచ్చిపిచ్చి శబ్దిజాలమును కల్పించి గ్రాంథిక ధాషును, వాడుకభాషను రెంటిసేకూడా పాడుచేయకండి. నాదొస్త్రాంగ్లో తోకొందరు పెద్దుప్రాతలని పేరుపెట్టి గ్రాంథికభాషలో పిచ్చిప్రాతలను ప్రాసి నాకు విచారము కలగిస్తూ వున్నపుట్టికీ, కొందరు దొడ్డగ్రంథాలు కల్పించి నా గర్వము పెంపు జేట్లాట్లారు. ఇది నాకు పరమానందమే. కానీ, ఏరు సమర్పించే పరమాన్నము నా విష్టలలో లక్షమంది కూడా అరగించి అనుభవించదం లేదు. పరిశద్దమై రుచి కరముగా వుంచే అంబలే 199 లక్షలమంది చిడ్డలకు అరోగ్యకరమైన ఆహారము. ఇది ఆత్మాచల్చకము. దీనినికూడా సంపోదించగలవారు నా దొడ్డబిడ్డలే. ముందటి శాలంలో కొందరు బుద్ధిమంతులు వాడుక భాషలో కథలు, కీర్తనలు, పాటలు, పదములు, హస్యములు మొదలైనవి కల్పించివున్నారు. గంగా వివాహము, ఉసలాయకము, బొఖిలికథ, దేశింగురాజుకథ, షైల్పతయ పదములు, సారంగ చాణి పదములు, లంకాయాగము— మొదలైనవి నా బిడ్డలకు ప్రాణములు. వాడుక భాషలో అనేక గ్రంథములు నోటి పాతాలలోను తాటాకుల పుస్తకాలలోను పై ప్రాంతాలతో నిలిచియున్నవి. వీటిని రక్షించి చక్కగా ముద్దించి సర్వజనులకు సులభంగా దొరకేటట్లు చేయడం యొంతో పున్నాఃప్రయము. ఈ కాలంలో కూడా కొందరు బుద్ధిమంతులు వాడుకభాషలో హస్యములు, కథలు, శాత్రుములు, ధర్మ శాత్రుములు మొదలైన గ్రంథాలు ప్రాసియున్నారు. ఇవి ప్రతి పల్లెటూరిలో ఘాజింపబడుతూవున్నవి. కన్యాశులగ్రము చదివి సంతోషించని వారుందురా? సంస్కృతగారి గ్రంథాలలో, వాడుకభాషలో ప్రాసిన హస్యములేకదా అందరూ చదివి అనందిస్తావున్నారు. కాబట్టి, దొడ్డ నాయనలారా! విద్యాంసులారా! గ్రాంథికభాషను సంకరముచేసి నా గర్వమును కుంగించక, వాడుకభాషను లముమాగ్రములో వృద్ధిచేసి, చుచ్చాచేసి, మనోహరమైన కల్పనలలో రమ్యము చేసి, జ్ఞానమును ఆనందమును పెంచే సర్వజనోహయాగములైన గ్రంథాలు ప్రాయండి, ముద్దించండి, ప్రచురించండి! చిన్న బిడ్డలు 199 లక్షలమందికి ఆభివృథిమాగ్రము యేర్పరచండి! తల్లి ఆశీర్వాచనమును పోందండి! శాశ్వతమైన కీర్తిని సంపోదించండి !!

తే.గి. నోటితో పల్చి వినఁదగు + నుడుగు లెట్టు
ఎగితముపయి ప్రాయంగ + గర్వములగు?
తప్ప మీయందె కలదని + చెప్పనేల,
మంచినిచ్చ నిందించులో + మధువు మరగి?

నా ఎరుకలో....

[మణిమంజరి గత సంచిక తరువాయి]

— ధా॥ వేటూరి సుందరమూర్తి

మాచి పండిత వంశం. మా నాయనగారికి చిన్నతనం నుండి సాహిత్యం మీద ఎక్కువ మక్కలవ. కాలక్రమేణా సాహిత్యం మీద నుండే సహజ అభిని వేశంవల్ల, చెక్కపిక్క వెంకటశాస్త్రిగారి గురు సంపర్కంవల్ల ఆది దినదినాభివృద్ధి చెందింది. చిన్నతనంలోనే మద్రాసు చేరడం, ఉద్యోగరీత్యా దేశాటనం చేయ వలసి రావడం, ఆనేక ఉద్దండ పండితులతో పరిచయం కలగడం, ఏటికి తోడు స్వయం కృషి, నిశితమైన బుద్ధి కుళలత, విమర్శన దృష్టి కలిగి ఉండడం, అచిరకాలంలోనే వారికి సాహిత్య ప్రపంచంలో సముచిత స్థానాన్ని సమ కూర్చాయి. 1910 నుండి 1930 దాకా దాదాపు రెండు దశాబ్దాలపాటు సాహిత్యంలో నిర్మిరామమైన కృషిచేసి అనేక సూతన విషయాలను లోకానికి అంద జేశారు. తొలి డశలో వారి అనారోగ్యం చాలా చీకాకులకు కారణమయింది. కుంభకోణంలోని మాస్టర్ సి.వి.వి. గారి గురు కృపవల్ల స్వస్థత చేకూరి సాహిత్య కృషి కొంత కాలం యథావిధి సాగింది. 1930 నుండి 1940 దాకా సాహిత్య విముఖులై సి.వి.వి. గారి యోగానుష్టానంలో నిమగ్నులై అనేక అఫూర్వ అనుభవాలను గడించారు. 1939 దిసెంబరులో మద్రాసు ఉద్యోగం నుండి రిటైర్ అయి తిరుపతి శ్రీ వెంకటేశ్వర రిసర్చి ఇష్టిట్యూట్ తెలుగు శాఖాధిపతిగా నియమితులవడంవల్ల తిరిగి 1950 ఆగస్టులో వారు చనిపోయేదాకా పది సంవత్సరాలపాటు సాహిత్యానికి తగిన సేవ చేయ కలిగారు. వారి జీవిత కాలంలో నాకు తెలిసిన కొన్ని సన్నిహితాలను ఇక్కడ వివరిస్తాను.

నా చిన్నతనంలో మద్రాసులో ఉన్నప్పుడు గిదుగు రామ మూర్తి పంతులు గారు తరచు మా ఇంటికి వస్తూ ఉండేవారు. ఆయన ఆజునుచూపుపు. నల్లటి కోటు, తలకి తెల్లబి తలపాగ, మోతాక్కుదాకా అందుతూ బిక్కమడత ఉత్త

రియ్యా, తెల్లసి థోవతితో వారి మూర్తి నేచికి నాకళ్ళముందు కినబడుతూం
టింటుంది. ఆయన కోటు జేబులో ఒక పొడుగాటి రబ్బరు గొట్టం ఉండేది. నేను
ధారితో లిస్టు డిస్ట్రిక్టునిగా మాట్లాడడం నాకు బాగా గుర్తు. ఆ రబ్బరు గొట్టం ఒక
విచర ఆయన చెవిలో పెట్టుకునేవారు. అవతల చివర నుండి నేనూ మా చెల్లెలు
మాట్లాడుతూ ఉండేవాళ్ళం. చాలా తమాషాగా ఉండేది. ఎంచువల్ల ఆ గొట్టం
ద్వారా మాట్లాడవలని పచ్చేదో మాకు అప్పుడు బోధపడేని కాదు. ఆ తర్వాత
మాకు తెలిసిందేచేటందే— వారు సవరల భావ మీద పరిశోధన చేయడానికి
జ్ఞానిమిత్తి కోయ ప్రాంతాలకు తరచు వెళ్ళివస్తూ ఉండేవారట. అది వన్నే
ప్రాంతం కావడంవల్ల వారికి అడచోతడపా చలిజ్యరుం రావడం, దాని నివారణకు
ర్షీనైన అతిగా సేవించడంవల్ల చెముడు రావడం తటస్థించిందట. ఆ గొట్టంలో
గ్రాహ విగ్రహగా అరిస్తేగాని వారికి తిన్నగా వినటడేని కాదు. మా నాయనగారూ
వారూ మాట్లాడుకుంటున్నప్పుడు చాలా విగ్రహగా మాట్లాడుకొనేవారు. మాకు
పాక్కార్థరు దెబ్బలాడుకుంటున్నారా అని అనిపించేది, నిజంగా గూడా వారు
విక్ర్యసించిన సాహిత్య విషయం మీద వాదోపాదాలు అంత పట్టదలతోనూ
సాగుతూ ఉండేవేమో! వాటిని గురించి సేనప్పుడు వివరించి చెప్పేలేను. స్థూలంగా
భావ, భందస్య, పుస్తక పరిష్కారణ మొదలైన వాటిలో వారు గుర్తించిన అనేక
కొత్త విషయాలపై చర్చ సాగుతూ ఉండేది.

ఆ రోజులలో గురజాడ అప్పారావుగారు మృదాసు వచ్చినప్పుడల్లా
నాయనగారికి కబురుపంపి వారున్నచోటుకి పిలిపించుకుంటూ ఉండేవారు. ఒక
పర్మాయం మాత్రం వారు గుఱ్ఱవు కోచిభిండిలో వచ్చి నాయనగారిని పిలుచుకు
చెక్కుడం లీలగా గుర్తు. వారి మధ్య జలిగిన సంభాషణ చిచరాలు మాకంతగా
తెలిపుచు.

అప్పట్టో నెల్లూడు నుండి దీపాల పిచ్చయ్య శాత్రుగారు తరచు మా ఇంటికి
వస్తూ ఉండేవారు వారిది శ్రావ్యమైన కంఠం. పద్యం ఖంగోమని సంగీత ధోర
ఎలో చదివేవారు. మా పినతండ్రులు మా నాయనగారు ఇంట్లోలేని సమయంలో
వారిచేత పద్యాలు చంపించుకుంటూ ఆనందిస్తూ ఉండేవారు. పిచ్చయ్యశాత్రుగారు
తాము ప్రాసిన కవిత్యం నాయనగారికి చదివి విసేపిస్తూ ఉండేవారు. అనేక
సాహిత్య విషయాలను గురించి వారిచుఫుష ముచ్చబీంచుకుంటూ ఉండేవారు.

కొన్ని బయటపడకూడని విషయాలు గూడా వారు ఆంతరంగికంగా చూట్లాడు కుంటూ ఉండేవారు. అణ్ణి వానిలో వేదం వెంకట్రాయశాస్త్రిగారి ఆముత్కమాల్చిద వ్యాఖ్యానంలోని కొన్ని దోసగులను గురించి గూడాను. వెంకటరాయ శాస్త్రీల వారు సంస్కృతంలో ఉధండ పండితులు. వారిమీద నాయనగారికి అమితమైన భక్తి. వెంకటరాయ శాస్త్రీగారికి గూడా నాయనగారిమీద అమితమైన ఆభిమానం. ఒక విద్యాంసుడు వయస్సు మీరిన తరుణంలో చేసిన పొరపాట్లను చక్కనిది వారిని నిలపెట్టడు భావితరాల వారిమీద ఉన్న బాధ్యత అని నాయనగారి అభిప్రాయం. వెంకటరాయ శాస్త్రీగారి శిష్యుల్చందం నెల్లూరులో పాతుకుటన్నది. పిచ్చయ్య శాస్త్రీగారికి వెంకటరాయ శాస్త్రీగారి వ్యాఖ్యానాలకోచే లొసుగు అను గురించి బాగా తెలుసు. వీటిని పురస్కరించుకొని వెంకటరాయ శాస్త్రీగారి అసంతరం వారి శిష్యవర్గానికి పిచ్చయ్యశాస్త్రీగారికి మధ్య వాదోప వాదాలు చెలర్చేయాయి. బద్ధశత్రువుల క్రింద ఒకరినొకరు చూస్తూ ఉండేవారు. నాయనగారు ఎంత వారించినా సెల్లుపచేసే వాతావరణం పిచ్చయ్యశాస్త్రీగారిని రంగంలోనికి ఈడ్చింది. వెంకట్రాయశాస్త్రీగారి వ్యాఖ్యానాలలోనే లోపాలనిస్సు ఎత్తిచూపుతూ నిండాహూర్ధవ్యకంగా పుస్తకాలు వెలువడుండాకా వచ్చింది. ఈ వ్యాపహారమంతా నాయనగారికి నచ్చలేదు పరోక్షంగా వానిని వారిస్తూ పిచ్చయ్య శాస్త్రీగారికి కబ్బర్లు చేరుతూ ఉండేవి. వేదంవారి వ్యాఖ్యానాలమీద పిచ్చయ్యశాస్త్రీ గారి విమర్శ గ్రంథం వెలువచింది. వారు డానిని నాయనగారి అభిప్రాయాలం పంచారు. డానిలోని తప్పులను ఎత్తిచూపిస్తూ, లోపాలు సహజమిగి, ఇక్కెన్న పరస్పరం నిందారోపణలు ఆపదం మంచినని పిచ్చయ్యశాస్త్రీగారికి సలహా ఇస్తూ ప్రాశారు. పిచ్చయ్యశాస్త్రీగారి విమర్శగ్రంథంలోని తప్పులు వారి ప్రత్యేర్థుల చేతు లలోబడి వ్యాపహారం మరీ విషమించింది. ఈ సమయంలో నాయనగారు తిరుప తిలో ఉన్నారు. పిచ్చయ్యశాస్త్రీగారు నాయనగారిని చూడడానికి వస్తూ ఒక వీశదు వేగించిన జీడిపప్పు తీసుకువచ్చారు. పిచ్చయ్యశాస్త్రీగారి ఉద్దేశం నెల్లూరి పరిస్థితి వివరించి తసును సమర్థించుకుండామని. కాని వ్యాపహారం ఇంకో విధంగా తయారైంది. వారు రావడంతోనే నాయనగారు “సీ పైర్మానికి ఈ జీడిపప్పు సిచర్చనం ఇక నాకేమీ చెప్పపట్టు” అని అన్నారు. పిచ్చయ్యశాస్త్రీగారు చాలా సంకట పడి ఆతృప్తితో వెళ్లడం జరిగింది. కొన్నాళ్ల తర్వాత నేను బెజవాచ వెదుతూ ఉంచే రైలులో పిచ్చయ్యశాస్త్రీగారు కలిశారు. వారు నాతో “మీ నాయనగారు

ఎట్లాంచుస్తులు. వారికి నాబాధలు తెలియవు. నన్ను వాళ్ల కాకి పొడుస్తున్నట్లు చూచుట్టుచూరు. ఈ పరిస్థితులలో వాళ్ల మీద నేను ధ్వజమెత్తక తప్పలేదు. మీ నాయనగారు నా స్థితిలో ఉంటే గాని వారికి నా బాధ అర్థంకాదు” అని రాళ్లకంగా చూపుచూరు. ఈ వ్యవహారంవల్ల పీరిద్దరి మధ్య కొంత పొర పొచ్చాలు ఏర్పడ్డా ఒకరి మీద మరొకరికి గౌరవం ఏ మాత్రం కొరవడలేదు. మా నాయనగారు పోయిన తర్వాత గూడా పిచ్చయ్యాంత్రిగారు పైదరాబాదు వచ్చినప్పుడు ఒక పర్యాయం మా ఇంట్లోనే బసచేశారు. నేటికి పిచ్చయ్యాంత్రిగారిలో మా సాన్నిహిత్యానికి ఏ విధమైన కొరత లేదు. [ఇచ్చివలనే త్రీ దీపాల పిచ్చయ్యాంత్రిగారు పరమ పదించినారు. వారి మృతి పట్ల మా సంతాపమును తెలియజేస్తున్నాము].

1929 ప్రాంతాలలో జరిగిన ఒక ముఖ్య సంఘటన నాయనగారికి సాహిత్యం మీద కొంత విరక్తి కలిగించింది. అంతకుముందు కొంతకాలంగా శాసన విషయాలుగురించి పరిశ్రమిస్తూ కొన్ని శాసనాలను గూడా పరిష్కరించి ప్రచరించారు. ఆప్యాచే ఇఃఃియన్ ఆంబిక్వేరిలో (ప్లేటు) అఫోదనకరతామృతాసనంయొక్క ఇచ్చిప్పమైన ఎస్టాంపేటీని ముద్దించారు. దానిలోని విషయం దురూహ్యంగా ఉండడం వల్ల వివరణ ఎవరికి కొరకుటబడని స్థితిలో ఉండింది. నాయనగారికి ఇంగ్లీషులో పరిచయం తక్కువ. తెలుగు లిపి పరిణామాన్ని శాసనాల ఒరిజినల్ను చదువుతూ, గుర్తిస్తూ వచ్చారు. వీటి పర్యవసానం ఆహాదనకర తామ్ర శాసన వివరణ. అందులో ఒక వింత అక్షరాన్ని గుర్తించి, దానిని లోగడ ఇతరులు ఏ విధంగా చదివింది, దానిని ఏ విధంగా చదవవల్సింది, ప్రస్తుత శాసనంలో ఆ విధంగా ఆ అక్షరాన్ని చదివితే ఆర్థి వివరణ కుదరడం గుర్తించి దానిమీద భారతిలో ఒక వ్యాసం ప్రాశారు. దీనిని పురస్కరించుకొని వాదోపాదాలు చెలరేగాయి. మ. సోమశేఖరరావు గారు, నే. చెంకడికమామ్మాగారు వ్యక్తిగత దూషణలతో నాయనగారి మీద విరుచుకుపడ్డారు. సారాంశం : విశ్రంఖలంగా ఇష్టం వచ్చినట్లు శాసన అక్షరాలను తీసివేసి, చేర్చి, కాలానుగుణంగా గుర్తిస్తూ వచ్చిన అక్షరాల గుర్తింపును తారుమారు చేసి, శాసన లిపిమీద ఏ మాత్రం అధికారం లేనివాళ్ల తప్పుతోనే ననుసరిస్తున్నట్లు దుయ్యబట్టారు. దీనికి నాయన గారు తిరిగి బదులు ప్రాశారు. కానీ ఆ తర్వాత అంతరుదోధం వల్ల వారి విమర్శలకు బదుల్ల ప్రాయక సాహిత్య రంగానికి పూర్తిగా దూరమయ్యారు. శాసనానికి నాయనగారు ఇచ్చిన అర్థ వివరణకు ఎవ్వరు వ్యతిరేకించకపోయినా ఆ శాసనప్ప లిపిపై చాలాకాలం వాదోపాదాలు చెలరేగుతూనే ఉండేవి. చాలా

కాలం తర్వాత సోమశేఖరరక్కమ గారు వారి వైళిని వివరిస్తూ, వారిద్దరి మధ్య ఉన్న అభిప్రాయ భేదం లిపి వివరణను గురించేగాని శాసన వివరణను గురించి కాదని, ఆ అభిప్రాయ భేదం వ్యక్తం చేయడం నాయన గారికి కష్టం కలిగించిందని అనేకసార్లు చెప్పడం నేను విన్నాను.

నేలటూరి వెంకటరమణయ్యగారు తర్వాత చాలా కాలానికి మిత్రులుగానే ప్రవర్తించేవారు. మద్రాసు యూనివరిటీ “వెలగోటి వారి వంశావళి”ని ప్రచురించడానికి ముందు గ్రంథపాతాలతో దురూహ్యంగా ఉన్న ఆ వంశావళి ప్రతిని నాయనగారికి పంపి సంస్కరింపించడకొన్నారు. అది అందినట్లు కృతజ్ఞత తెలుపుతూ తర్వాత ఉత్తరం గూడా ప్రాశారు. ఆ తర్వాత నెలరోజులకే మా నాయనగారు చనిపోయారు. తిరుపతి నుండి మేము హైదరాబాద్ రావడం జరిగింది. వెంకటరమణయ్యగారు గూడా మద్రాసు యూనివరిటీ ఉద్యోగ విరమ శాంతరం హైదరాబాద్ చేరుకున్నారు. తరచు విధ్యానగర్ బస్సోండ్ వద్ద కలుస్తూ ఉండేవాళ్ళం. వెంకటరమణయ్యగారు ఒక సమయంలో బస్సోండ్ వద్ద కలసినప్పుడు నన్ను సంబోధిస్తూ, “ఏమయ్యా, మీ నాయన అహానకర తామ్ర శాసనంలో చేసిన లిపి వివరణ సరిగా ఉన్నదే అనిపిస్తోంది” అని అన్నారు. నాకు ఆ విషయ పరిజ్ఞానం లేకపోకచెప్పలే ఆయనతో అంతకన్న ఎఱ్పవ మాట్లాడలేదు.

[సశేషం]

వినోద విమర్శన

సేకరణ-వివరణ

ముదివేడు ప్రభాకరచావు

— వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి గారు

१

భారతిలో బయపేరితో నేను వ్రాసిన వ్యాసమున 'స్నాన జబ్బిచారము'న
కిప్పు దీ క్రింద వ్రాయునది యనుఱంధము.¹ ఆ వ్యాసము వ్రాయునప్పుడు నేనీ
క్రింది గ్రంథములను బిరిళిలింపక పోయితిని.

ఈగొట్టందస్తులో 'ప్రాకృతాదేశయతి' యనుపేరు— జ్ఞాధారుపుతోని
ఛాయ స్నాధారుపుతోని స్నాకు 'త' కు, యతులు లక్ష్మీము లీయబడినవి.

'నా కూర్చునందనమే లాత్మైదలంచి దేవరకు విజ్ఞాపింప నే వచ్చితిన్'

— వరాహ పురాణము

సీ. తావక నగజిల స్నాత పాపహరాయ
నతి మాత్ర సాధన జ్ఞాన దాయ

— ప్రభంధరాజ వేంకటేశ్వర చిలాసము

అని యన్నది గసుక తెలియవలెను.

ఇది చూడగా నా కెంతో సంతోషమయినది— నా తలపు నిది సిట్టు . శ్రీక
రించుచున్నది. ప్రభంధరాజమున రెండు యతులు జ్ఞ— +న—, స్నా +త,
ఒక చరణముననే కలవు— ఆతడు, యతి లక్ష్మీముగా దీని రచించెను.

ప్రయోగ రత్నాకరమున నీ లక్ష్మీములు గూడ, గలవు.

క. మానవ నాథుడు గంగా

స్నానానంతరము సకలధానములు మహః

దీనులగు విప్రకోటికి
సేనగ దయతోద నిచ్చి శివదర్శించున్.

—ఖిమన నరసింహ పురాణము

క. ఆతం డక్కుడ సుకృత
స్నాతుండై యేగుడేఁ బథమ్మును మహా
భూత మొకటి యెదుట నిలువ
భీతుఁ గనక వానిఁ జాచి పేర్కుని పలికెన్.

—పెద్దన హరికథాసాధము

స్నాతయగు సతీగూడు వర్తనము మాని
యన్య సతీగూడువాడు సామాన్యందండ్రు.

—భాస్కరుని సునందోపాభ్యానము, ఒక్కారీ

ఇందు దీనికి సంయుక్త యతి యని పేరున్నది.

౨

ఎంపికాచ్ఛార్మః ముందు గుంటూరు జిల్లాలో మోదుకూరపు గ్రామము నకు గ్రంథ పరిశీలనమున కరిగితిని. ఆ గ్రామమున సంపన్నులును వ్యుత్పన్ను లును నగు భట్టాజులు గలరు. ఆ నాటికే వారి యిండ్లిలోఁ బెక్కు తాళపత్ర పుస్తకము లంతరించినవి. ఉన్నవానిఁ గూడఁ గొందలు నాకుఁ జూపకపోయిరని నా యమునము. శ్రీ బల్లం కనకరాజు గారను వారి యింట ముమ్ముఱు, తడవకు రెండేసి, మూడేసిఁ గొన్ని పుస్తకములు జాపిరి. పనికిమాలి పెంటపైఁ బాఱవేయ నున్న విడివిడి యాకులుఁ గొన్నింటిచి దెచ్చి యచ్చిరి. అందుఁ గొన్ని యెన్నాచగిన చాటుధారలున్నవి సంపన్నులగు మజీమొక రాజుగారి (వారి పేను మఱితిని. వారు మేడ యింటివారు.) యింట గ్రంథము లన్నియుఁ జెడిపోగా బాఱవైచిరట! ఆ పాఱవైచిన వాసిలోఁ గానవచ్చిన చింపి యాకులలోని పీ క్రింది పద్యరత్నములు!

శా. సాయంతాల నటన్నహా నటజటా చంచద్వియ ద్వాహాసీ
సా... ఏషాష్టహరీ విజృంథణ కళాప్రౌఢుండు సత్కా-చ్ఛిమున్
జేయన్
... తెంత దవ్వు రసవత్సాహిత్యా సౌహిత్యముల్!

—ఆదినారాయణ చరిత్రము.

సీ. కడుజిత్రమిది యన బెదగైన యర్థంబు-తల... విమన్న తలప వలయు
... వినుపారి - చెప్పులకు జల్లగా, జేర్పువలయు
పదనికాయంబుతో, బ్రాజంబులి... ను - నెలవుల నుండంగ నిలుప వలయు
భాసురాలంకార భంగుల నెడనెడ
నొప్పు నెలకొను బద్యంబు చెప్పువలయు
గాక వాకాటులకు జొచ్చి కటము లదర
పదలి శిఖమిద జెమటలు నుదుటు చొడమ
బల్పు

—భవదూరుడు.

సీ. మనమనఁగను విచ్చికను మంచి తలపుల - తెఱగార లైకని
తియ్యేబలకు
లకు దెల్చి రసములింకక తేటపడ నధము
ప్రాణంబు లేర్పుడు బాకంబు లోప్పారు - బదబంధ మమర రూపనము
లలర
బాతులు విలసిల్లా సకల లక్షణ సమే-తముగు జెప్పిన గపిత్యములు గాక
..... బొంత గూర్చిన పోలికు బొందు పదని.....
మాటలాడు గూర్చి కావ్య నామములు పెట్టి - చదువు చదువులు కవిరాజ
సభలు చొరవు.

—శివదేవుడు

సీ. దధి బర్యుచో - బాలీన గతి గానఁబడిన కరణ
నేఱు వాతెడు నెడ నిసుకలో నొకచోట - సోపాన పంక్తులు చూపినట్లు
బల్లి..... గూచీచ్చు
చూలంబు తెంఁ బుర్వు దొలువంగ నొకచోట - సాష్టరాతూరత నమినట్లు

తఱచు మాటలు ఔవ్వువోఁ దప్పిదారి - యచ్చుపడి వచ్చు మాటలు...
.....పలుకు పలుకున కొనరంగు బలుక వలయు

—చదలవాడ యెత్తెపెగడ

- శా. సారోదార సమంచిత స్ఫురదురు - స్పాయల్లస ల్యాలిత
.....స డిపీ పెట్టుచును శబ్ద ద్రవ్యహీనుతే సదా
తారుం జెప్పుడు మంచుఁ జిప్పికొనుటల్ తప్పే నిరాఘాట వా
కోరథ్య ప్రతిభా విజృంఖితులు మెచ్చర్ గాక యాచ.....

—పెద్దనకవి లింగన పుదుకుత్తు చరిత్ర

అరయం గాకు.....సం
హారణం దద్దుయు వాలి సంతతము దోషాకాంత్సుడై సజ్జనో
త్సురముం జేరగ నోడి దుష్టగతి నిధూత్తిం బ్రివత్రిల్లు ని
ష్టుర హారైక నిరూధుడై కు.....

—చంద్రమౌఁ హరిశ్చంద్ర కథ

- ఉ. నేరరు కావ్యబంధములు, నేరిమి పట్టు నుతింపగాదనా
నేరుతు రెండు దుర్ముతులు నిక్కము డట్ల.....
.....నేరరు శ్రోతులు వెక్కిరింపగా
నేరుచుఁ గాక రూప రమణీయత చూచి నుతింప నేర్చునే
పీరర.....

—హారన హర్షందేయ పురాణము

- ఉ. మెచ్చుడు మెచ్చువచ్చు నెడ.....
—ఈ పద్యము ప్రబంధరత్నావిలోఁ గలదు.

- ఉ. మెచ్చులు జేయ చక్కటుల మెచ్చ నెఱుంగక యున్నరిత్తచో
మెచ్చిను, గల్గుషంబుగల మేరలు, గానక ల్రోవిపుచ్చినన్
మెచ్చుట.....యుఁ జేసినన్
మెచ్చుచు తాప్య తత్త్వ కృతనిశ్చయు, లాతని శ్రోతగా మతిన్.

చంచి.....విభుచే!

గాంచముఁ గవిచేత విభుఁడుఁ గదు విలసిల్లున్

చంచే చుచి చుచిచే రవి.....

చంచి చుచి వెభుఁచుఁ నభము రంజిల్లు క్రియన్.

—కూర్కు పురాణము

ఛా. అంగిరాశిపు ప్రస్తుతింపఁడగదే యార్యానుహాలంబులై

మాంగార్య ధ్వనులై ప్ర.....

.....నిర్గుళ గుర్గుంగా తరంగాచ్ఛి

ఫంగిం పేర్చిన సన్మపాయ్యని వచఁ ప్రాగల్భ్య నిర్వాహముల్.

—యదవల్లి తుర్కురాణులీ

ఉ. భార్తి పుంతలాశి శివభ్రదు.....[లం

చానము] కాలిదాసుడు వికాసము మాఘుడు కర్మపూర మ

[ప్రాచ చరిత్రుఁడై పరగు కొమ్ముయ తిక్కుఁడు దన్మణంబు సం

సాచ సుభైక లాక్కపుర.....వచస్సరసీరుహాషికిన్.

—విక్రమసేనము-కవిస్తుతి

క. భువి వ్యుద్రసములు సాలుక

జవిగొనగాజేసే బ్రహ్మ సత్కృతి పలనన్

జెవి సమరసములుఁ జవిగొనఁ

గవి చేసెను [బ్రహ్మకంటే గవి] యథితుఁడగున్.

—విక్రమసేనము

సీ. చదువుఁబో కలయామ సాకలు.....

[వర్కు శాస్త్రముల వేవ్యాస మునుల నిశ్చయము నందోక కుదుష్టంబు వెట్టి
తర్కుంబునంచు గోతమునైన సభ సాలుగే.....

.....బ్రంబు తెఱఁగని ప్రక్రియ, దీర్చి తెలుప

శాస్త్రపాశుముల నలంకారవత్క లారయని చోటు లారసి పేరువెట్టు

.....[బమ్మదుమ భూమి] దేవత లప్పరసున

—సోమయాజుల విజయసేనము

చ. అమరుల పంటచేలు వివిధాతిథి చ్ఛము సొచ్చి సెంట్లు
వీగుల యాడపట్లు స
 త్యము చెలు లుగ్కకర్మముల యందని ప్రూపులవఃట్లు సప్పు తా
 త్రుములన.....భూసులో త్రమలే.

సీ. అనపద్య వేదవిధ్య వితలితి నాలవాలములు జిహ్వించుములు
 రాజ.....నకుల మానసములు
 సాధు సత్యిప్రత సౌకఫ్స్త్ర్యైకి నుచితవాక్యములు పుష్టించుములు
 సాదర.....
 గా సమస్త మహాధ్వరక త్రుతా వి
 ఘూతి సొంపారి నిఖిల సంపూళింపు
 నిరుపమాన సదుణ గణ.....
గండవరపు.....

తునిగిపోయిన యా పద్యముల యాపులను జాబి నేను ఒప్పితి
 దుఃఖించితిని. నేను ప్రకటించిన బ్రహ్మం రత్నాపజిని బోలిస చీ గ్రంథము.
 అదియు నిదియు వేఱువేఱు గ్రంథములే. శిపదేవుడు, భవచూరుడు మొదలగు
 వారి గ్రంథము లందు జేరలేదు. ఎన్ని సత్యావ్యములు మస్సుయిపోయనవో!—
 పై కపులఁ గూర్చి యించుకంత పరిశీలనము —

1. ఆదినారాయణ చరిత్రము-ఇందు గ్రంథక త్ర పేరు గానరాదు. కాని
 లభులై గ్రంథములందు —

ఉ. శ్రీయత లోచనోజ్ఞుల మరీచులు ధాను మరీచి విస్మృత
 శ్రీయజ కాంతి శోదు దులఁచూగెడు పచ్చని పట్టుగట్టి య
 త్యాయత శంఖ చక్రయచిరాసి గదాధరు దేను దెంచె నా
 రాయణు డార్ రష్టణ పరాయణు తా కరిరాఱు శాత్రీన్.

అను పద్య పీ గ్రంథమలోనిదిఃసా సుదాహర్మతము. టీసి కర్త కవి
 రాష్ట్రసుడని కలఁడు.
 3)

భవదూరుడు

ప్రమానులలో గొంద తీ కవిని స్తుతించిరి. ఈ కవి కృతి యేసి వార్షికోవ రాజగు ప్రథమ బిక్కురాయల కొడుకు భవదూరు దొకాగంచు. ఆత్మ సీతిడే యగనేమో!

శివదేవుడు

ఈశ్వరు కాకటియ గజపతిదేవునకు, రుద్రమదేవికిని మంత్రి సత్తముడి పుట్టాశ్చాశ్చసారమను కృతిని రచియించెను. శ్రీ రామకృష్ణకవిగారు ప్రకటించే సకల ప్రతి సమ్మతమను బెక్కు పద్యములు పురుషార్థసారములోనివి గలఁ ‘శివదేవ శీఘ్రమహి!’ యని మకుటము గల పద్యములు గొన్ని ప్రయోగ రత్నముపై, జాలబోధచ్ఛందమును ‘శివదేవయ్య శతక’ మనుపేర నుదాంచిపుఱిపెంచి. ఆ శతకమును గూడ సీతిడే రచించియిందవచ్చును. ఇక్కడాటిపోపు పవ్వుచు పురుషార్థసారమందలిదేమో!

చదలవాద యెళ్లాపెగ్గద : శతదే భారతారణ్యపర్వత్యశేష హరివంశా క్ర్ష్ణ-మిఠి యించిపేరు చదలవాదయే కాని ఏర్పురి కాదు-ఇందు దొరికిన పదమాతని రామాయణ మందలిదేమో!

పెద్దన కవి లింగన

ఈతనిగూర్చి నాకేమియు, వెలియరాలేదు.

చందవౌళి

ఈశ్వరు హరిశ్చంద్ర కథ రచించెను. నేను బ్రికచెంచిన బ్రిబంధ రత్నావలిలో, గూడ సీతని హరిశ్చంద్ర కథలో సుండి పద్యము లుదాహృతము లంచ్చును.

మారన

మార్క్షందేయ పురాణములోనిగాఁ ఇక్కడ దొరికిన పద్యము మార్క్షందేయ పురాణమును గానరాదు. ప్రతింధ రత్నావళిలో నిది, కేతన

పద్యముగా, జెప్పుబడినచి. కేతన కృతులలోసు గాసరాచు. తాసి వాసి బోలిపుసు గపదు.

కూర్కు పురాణము

రాజలింగకవి కూర్కుపురాణము గపదు. ఇందు దొరకినపద్యాలు మంచు గానరాచు. ఈ కూర్కుపురాణ మీంకొకటి గాభిలును.

యడవల్లి తుర్కురాచులు

ఈతనిఁ గూర్చి యేమియు నాకెరుకపడలేదు. ఈతని పద్యము సంస్కృత కవి స్తుతియే. అందు నాల్గవ చరణమున గ్రంథపాతము (సౌర) అని పూరింపు దగియుండును. ఆ సంస్కృత కపులలోఁ గొమ్ముయ తిక్కుయ పేరు గూడ నున్నది. ఆతడు సంస్కృతమునఁ గూడ గ్రంథముల రచియించి యుండ పచ్చును. ఆటగుటకే పద్యమే కాక మఱి మూడు సాధనము లున్నవి.

I. తిక్కున భారతోషోధ్యాతములు—

శ్లో. కిమణి మాలాం కిము కొస్తుభం వా
పరిక్రియాయాం జవుమన్యసేత్యమ్ |
కిం కాలకూటం కిమువా యశోదా
స్తన్యం తవ స్వాదు వద ప్రభోమే॥

అని శ్లోకము జేర్చుటః

II. కేతన దశకుమార చరిత్రలో—

క. అభినుతుడు మనుమ భూచిభు
సభు దెనుగున పంస్కృతమునఁ జతురుండై తా
సుభయ కవిమిత్ర నామము
త్రిభువనముల నెగడ ముంత్రి తిక్కుడు దాల్చెన్.

అని ప్రస్తుతించుటః

వివరణ కర్త అధోజ్ఞాపికలు

1. శ్రీ నడకుదుటి పీరిరాజు పంతులుగారి “సర్వోచ్చా సారసంగ్రహము” (భారతి, ఆగస్టు, 1927, పుటులు 9-17) అను వ్యాసములై ఆఫ్స్‌హాస్ట్ బేద ప్రకటనార్థము వేటూరివారు “వినోద విమర్శను” అను శ్రీకితో (భారతి, నవంబరు, 1927, పుటులు 41-45) ప్రకటించిన వ్యాసమునకు ప్రస్తుత వ్యాసము అనుబంధము. ఇది “సుభావీ” అను సాహిత్య మాసపత్రిక, సంపుటం - 1, సంచిక-3, డిశంబరు, 1927, పుటులు 200-208 సుంఖి గ్రహింపబడింది. పుత్రికా సంపొదకుడు - పంచిలి చున్నిచూర్చురావు (తమయే తర్వాత ‘కిష్టేం’ పుత్రికను స్థాపించినాడు) ప్రకాశకుడు - అనచ రామమూర్తి, రాజమహాన్నివ వరము.

2. అన్నదృష్టరువులు కీపాప || తిమ్మావర్ధుల కోడు దరామయ్యారు, భారతి, జూన్, 1962, పుట - 9ని ‘కలగూరుగంప’లో ‘పెచ్చుర్చునకవి’ని సూచించి వ్రాసిన దానిలో తమ గురువుతైన వేటూరి వారు ‘యడచల్లి తుర్పురాజు’ను గురించి వ్రాసిన విషయం ప్రస్తావించలేదు. పెచ్చుర్చున, యచల్లి తుర్పురాజు వేర్చేరు కష్టలు కాచచ్చు. శాని తిమ్మావర్ధులాచు భూర్జటి లింగరా. ఓచి వ్రాసిన అనుద్రిత “పెద కాళహాస్తి స్థాల మాహాత్మ్యము”లో పూర్వికవిస్తులో -

జాగ్రథూర్జటి చటుల జ
టాగ్ర నటట్టోయ్యనీ స్వానాం చచ్చర్గా
నుగ్రహ కవిత్వం విభవ స
మగుని పెదహార్గునార్య మతి నుతించుంతున్.

అని యన్నదని. యిందలి, “‘పెచ్చుర్చునకవి యొప్పించే, యాతడు రచించిన గ్రంథము లేవో మనకు తెలియరామ’” అంటూ ఈ కవి యొక్క యునిని గూర్చి “మన కవి చరిత్రకారు లేవ్వరును వేర్చుని యుడలేదు. లింగరాజ కవి తప్ప, యింకే కవియను ఆతని స్తుతించి యుండలేమ. అనలు ‘తూర్పున’ యన్న పేరు కాసవచుచున్నది. తూర్పున యను కవి జక్కున కంపె ముండు కాలచులో వెలసియుండెనో లేక దగ్గబ్బర్లి దగ్గర్ననే లింగరాజ కవి ‘తూర్పున’ యని

III. మహరా ఏజమెంటు (కంపనాథ్యుదయ మని దీనికి నామాంతరము) తాప్యముచు రచియించిన గంగాంబ (ఈమె యాండ్రు ఆర్టీ) తెలుగు దేశపు సంస్కృత ప్రచ్ఛార్ణ స్తుతించుచు-

ఉక్కుయస్య (ఇవ్వ) కవే సూన్తికిః కొముదీవ కలానిధిః ।
సత్కుష్టః రచిభిస్యైరం జకోరైరివ సేవ్యతే॥

చతుస్సపుతు తావ్యోక్త చ్ఛికి వైదుష్య సంపదే ।
అస్యాము ఇగత్తుస్తిన్ స్యుహాయే తోర్మసోవిధః ॥

ఇత్యాంగా బెప్పినపి. ఇందు తోలి ఛ్లోకమును బేరోగ్-సయాదినవాడు తీవ్రమ్మాయిగా మన తిక్కన సోమయాజియే యని నా నిశ్చయము. తర్వాతి ద్వైకశాస్త్రానై యగస్య పచియు, తిక్కనామాత్యుడును సమకాలము వారే. అగస్యుడు రాకర్తియు ప్రతాపరుదుని చ్ఛాట్టార్ కవి.* గంగాంబకా యగస్యుడు గంచు, సచుపు, సచువో యగును. గంగాంబ తిక్కన సోమయాజిని దర్శించియు సుంచవచ్చును. తిక్కన సోమయాజి సంస్కృత గ్రంథములను రచింపకున్నచో నామె యట్టు సంస్కృత కవి స్తుతిలో నాయనను స్తుతింపదు.

విక్రమ సేనము

ఈ గ్రంథమును జీమ్ముహూడి యవరేక్యర కవి రచియించెను. ప్రబంధ రత్నావళిలో నీ గ్రంథమున నుండి పెక్కు పద్యము లుధరింపబడినవి.

విజయ సేనము

ఇది తిక్కన సోమయాజి రచియించినది. లక్షణగ్రంథములలో*, గౌన్ని పద్యము లుదాహరింపబడినవి.

అక్షణ గ్రంథములం దుదాహృతములయిన పద్యములను బట్టి తెలియ పట్టు గ్రంథములను తత్కార్తలను వేతోక వ్యాసమును, బేరోగ్-సందును.

* డెబ్బుదినాల్లు మహోకావ్యముల రచియించిన మహాకవి ‘బాలభారత’ మాయ పేప్ రచించిన యర్వది సర్దుల మహోకావ్యముపై నేసిప్పుడు నాగరాజురము లతో ముద్రించుచున్నాడను.³

పేర్కొనెనో ఇంకను పరిశోధింపజలసియున్నది. ‘దుగ్గన’ నామము దుర్గన పద వికృతి యడుట, యతడు శివకాంచీ మహాత్మ్యమును కచించి యుడుట, తుర్మన యనునది ‘దుర్గన’ యనుటకు లేఖకులు వ్రాసిన యపరూపము కాదగుట యతడు దుర్గానుగ్రహ కవిత్వమైథివుడుట యనునవి ఈ యూహకు కార జములు కాని, దుగ్గన తన నాసికేతోపాఖ్యానము సందలి యాశ్వసాంత గద్య లలో దన్నుగూర్చి ‘త్రీనాథ మహాకవీంద్ర ప్రసాదలభ కవితా విశేష’ యని పేర్కొని యుడుట ఈ యూహముకు బ్రిబల ప్రశిబంధకమగుచున్నది. దీనిని తూర్పునకవి దుగ్గన కాక మతియొకడని, యతడు జక్కన కంటే బూర్జుకాలము నందు వెలసినపాడు శాదగునని యూహాంపనగు చుస్తుది”

ఆ వ్రాసినారు. ‘తూర్పున’ అను పేరు వింతగా నున్నదన్న తిమ్మా వర్షుల పారి ఆఖిప్రాయాన్ని త్రీ పేదం వేంకటరాయశాంతి (శాంతి మనుమడు) గారు సమన్వయ పరచి, దృష్టాంతం త్రీనాథుఁ శృంగార నైషధంలోనే చూపించారు. (భారతి, అగస్టు 1962, పుట - 98)

“త్రీ తిమ్మావర్షుల కోదండరామయ్యగారు గదచిన నెల ‘భారతి’లో వ్రాసిన వ్యాసమున ఇతనిం గూర్చి ప్రశ్నించుచు, తూర్పున యను పేరు వింతగా కూడ నున్నదనియు అట్టి కవి తిక్కుచు తర్వాతను, జక్కనకు ముందును ఉండి యుడుననియు, కాబట్టి ఈతడు దగ్గబల్లి దుగ్గన (దుగ్గన-దూర్ఘన) కానేరదనియు వ్రాసియున్నారు. పెద తూర్పున మంత్రి నొకనిని త్రీనాథుడు శృంగార నైషధమున మామిడి సింగనామాత్యని మూలపురుషునిగా పేర్కొని యున్నాడు.

ఆ మునినాథ నన్యయచు సం దుదయించే బయిషయోనిధిన్

యామవతీ కళత్రుదుదయింబయి నట్టుగ గల్పచృష్ట చిం

తామణి కామధేను సమదాన సిరూఢుడు విద్యిష త్రమ

స్తోమ దివాకరుడు పెద చూర్పున మంత్రి కులాగ్ర గణ్యమై.

(ఆశ్వా 1-ప. 20)

పెద తూర్పున మంత్రి భారద్వాజ గోత్రుడు. తర్వాత త్రీనాథుడు ‘తత్పుంతాన క్రమంబున’ అని నెల్లూపి చిటిపెద్ద ప్రభుని అతని కుమారుని

మామిదన్నను - ఇట్లు క్రమమన మామిడి సింగన్న వరకు చెప్పియన్నాడు. శ్రీనాథుని కాలము నుండి వెనుకకు లెక్కపెట్టుకొందమర్చు ఇన్ని తరములనుటకు సాధ్యము కాక, తూర్పున తర్వాత ఎప్పుడో చిట్టిపెద్ద ప్రభువనుటచే చాల హూర్ముడని మాత్రము కుదురుచున్నది. తిక్కను తర్వాత వాడనియే యను కొన్నను మామిడి వారి నందరిని శ్రీనాథుడు వీరాగ్రేసరులనగానే వర్షించినాడు గాని కవులనుగా గ్రంథరచువుతలుగా పేర్కున లేదు. కావున కవి యనుటకు కుదురుకున్నది.”

“తూర్పున యను పేరు వింతగానే యున్నది గాని మనకు లేకపోలేదు. నైషధమే సాత్మి. తమిళదేశములో నేచికిని కలదు. ‘తులుక్కుణం చెట్టియారులు’ ఎందరో కలరు. ‘తులుక్కుణం అమ్మన్’ అను గ్రామదేవత కలదు. ఈ తులు క్కుణ దేవియే దుర్గయు కావచ్చును గాని ఆచి తుర్క శబ్దం కాక తూర్పు శబ్దం మగుట చేతను ‘పెద తూర్పున మంత్రి’, ‘నెల్లారి తూర్పురాజు’ అను ప్రయోగము లుండుటచేరును విచారణియము. మా తాతగారు సూర్యారాయంధ్ర నిఘంటు సంపాదకులుగా నుండిన కాలమున వెలుచరించిన ‘నిఘంటు కతిపయము’ లలో శబ్దసిద్ధి యెట్లు అను శీర్షిక క్రింద 15 వ సూత్రమున నిట్లు ప్రశ్నించినాడు (1914-16)- ‘కొన్ని మనష్యాది సామములకు అభ్యవ్యుత్పత్తుల నరయవలయు. ఈ॥ ఎలమంద, పల్లాలు. తూర్పున, పళ్ళుయ్య.’”

“మంత్రులుగా నుండిన నియోగులే ఆ కాలమున కవిత్వము చెప్పుచుండినందున ఈ పెద తూర్పున మంత్రియే ఆ పెద తూర్పున కవిగా నుండు నేమో! ఉభయులును కైవులుగానే యున్నారు. కాశహస్తి, నెల్లారు ప్రాంతాల వారే. శ్రీనాథుని కాలమునకు మఱిపోయి యుండురు” అని వేదం వారి వివరం.

తిమ్మావర్షులవారు తమ దృష్టికి రాలేదని ‘యతవల్లి తుర్కురాజు’ ను ప్రస్తావించక పోవచ్చును. కాని వేదం వారు కూడ వేటామవారు చెప్పిన ‘తుర్కురాజు’ ను తదపక పోతుట వింతగా నున్నది. తిక్కన భారతోపోధాత మందలి “కిమస్తిమాలాం...” అను సంస్కృత శ్లోకమును, కేతన దశకుమార చరిత్రలోని తిక్కన ప్రశంసను చేసిన కంద పద్యాన్ని ఉదాహరించిన యతవల్లితుర్కురాజు “సన్నపార్యుని వచః ప్రాగలభ్య నిర్వాహము” ను ప్రశంసించినట్లు పేటూరి వారు ఈవాహారించియన్నారు. దుగ్గ శబ్దమే తుర్కు, ముగ్గగా మారిన

ఈ సము ‘తూర్పుర్వాన’ ను గూడ్చిన ప్రశంస పచ్చినప్పుడు ‘తుర్గు’ అనే పేరుతో ఒక ప్రాచీరి కథి యున్నాడని విస్మయించుట కోచనీయమే.*

పెద తూర్పున్న మంత్రి యించిపేరు ‘మామిడి’ కాగా ‘తుర్గురాజు’ యించి పేరు యడవల్లి. కాబట్టి విస్మయించుగా వేర్పేరు వ్యక్తులే. కాని సమాలీను లగుడు రేమో పరిశీలింపవలసి యున్నది. ‘పెద తూర్పున మంత్రి’ కే ‘నెల్లారి తూర్పురాజు’ ఆని కూడ పేరున్నదని వేదం వారు చెబుతున్నారు. నెల్లారు నివాసి యైనంచుపలన నెల్లారు తూర్పురాజు అయినాడు గాని యించి పేరు ‘మామిడి’ వారు. ఈ ‘తూర్పురాజు’ ‘యడవల్లి తుర్గురాజు’కు దగ్గరి వాడేమో చరిత్ర పరిశోధకులు నిర్ణయింపవలసియున్నది. వేటూరి వారు కూడా తమ వ్యాసంలో ‘యడవల్లి తుర్గురాజు’ను గూర్చి ప్రాస్త్రూ “ఈతనిఁ గూర్చి యేమియు నా కెఱుక పదలేదు” అని ప్రాసినారు. కాబట్టి ఈ ప్రధస్తుంద్రాచరణాను నిర్వాతుతైన ‘పూ(తు)ర్గురాజు’ల బోగాములు పరిశీలింపవలయినని మనచి.

ప్రేగా, ‘పెద తూర్పున మంత్రి’ అనడం మూలాన ‘చిన తూర్పున’ అనే వాహాకడున్నాడని తెలియవస్తోంది. ఆ ‘చిన తూర్పున’ ఎవరో? సమాలికు లవడం చేత ఒకవేళ మన ‘యడవల్లి తుర్గురాజు’నే చిన తూర్పునగా పరిగణించి విస్మయించు కోసం ‘తూర్పున మంత్రి’ పేరు ముందు ‘పెద’ అనే విశేష వాచకం చేచ్చరేమో! ‘నెల్లారి తూర్పురాజు’ అనే పేరు కూడా ఈ చినప్పత కోసమే ఏర్పడిపుటపచ్చ. ఈ ఊహలోని నిజా నిజాలు కూడా చరిత్ర పరిశోధకులు అన్నేవీంచగలరు.

3. కాకతీయ ప్రతాపరుద్దుని యస్థించ కవియైన ఆగస్టుడు రచించిన యర్పుదిసర్గల ‘బాల భారతము’ను నాగరాత్మకరములలో వేటూరి వారు ముద్దించు చున్నట్టగా ‘శథస్యాచిక’లో తెలిపించి దీనిని నేను చూడతేదు.

* [కవింసగర శాసనము రో ‘వితతయశ్శైన యతనికి బతిప్రతాగుణ విభాసి భాగ్యవతి మహా-సతియైనే తురుకమాంబకు’ అని కలదు. ఆ పట్టున వేటూరి వారు మార్చికం నోట్టులో “తుర్గుమాంబ - ? శ్రీనాథుడు - తుర్గునమంత్రి? ఈ పేట్ల తురకలధ్వరా పచ్చినవేనా?” అని పృచ్ఛించి నారు - సం॥]

కాలకంఠ శతకము

[వేటూరి జోగయార్య పుత్ర సుందరకృత కాలకంఠ సీన పద్యావళీ]

సీ. శ్రీ పార్వతీలోల సేవితామర జాల
 ఘణిదామ ఘాలాష పరమపురుష
 కనొది కార్యక గజకర్యరాంతక
 కైలాసనాయక రాలకాల
 నాదదమునివంద్య శారదాభ్ర శరీర
 కర్పరుట కమలజ వరకరోట
 రవి శశి శిథి నేత్ర రమణీయ సుచరిత
 సకలలోక పవిత్ర శక్ర మిత్ర
 అవని వేటూరి క్షీరాభి కబ్బడనగఁ
 బరగు జోగయ సూసు సుందరుని బ్రోచి
 కవిత హక్కొంధి నొసగవే కరుణ మెరయ
 కదళపురివాస ! గౌరీశ ! కాలకంఠ !

సీ. శ్రీ కాలకంఠాఖ్య సీన పద్యాచి
 జెప్పు, బూనితి నిదే చిత్రగింపు
 లక్షణ గ్రంథముల్ వీక్షింపగాలేదు
 శబ్దశాసను ఫక్కు జమవలేదు
 తాచ్యపంచకమైన గసులఁ జూడుగలేదు
 కల్పనాశ క్రియ ఘనము కాదు
 నీ యసుగ్రహమునే నెరనమైతిని గాని
 భాషాధికారంబు పదసి గాదు
 నిత్యముగ భూమిపై మేను నిల్వదనుచు
 జంకి యా తీరు దలచితి శంకలుణిగి
 తప్పులన్నియ సైరించ దండమితుదు
 కదళపురివాస ! గౌరీశ ! కాలకంఠ !

సీ. భూషణమ్ములకుగా భూషించగా లేదు
 భూము లిమ్మని నిన్ను బోగడలేదు
 వాయవుల కొరకు నిన్నాసించగాలేదు
 గజము లిమ్మని నిన్ను గలియలేదు
 పత్రంయి లడుగగా వద్ద జేరనులేదు
 పోగు లిమ్మని నిన్ను బోరలేదు
 కానుక లిమ్మంచ కయ్యమాడగా లేదు
 గోధనం బిమ్మని కొసరలేదు
 పొప సంభూతమును మాన్మి భయము బాపి
 మోక్ష మిమ్మని గోరితి రాష్ట్రసారి !
 నీదు కృపనెంతో నమ్మితి నిత్యమనుచు
 కదళపురివాస ! గౌరీక ! కాలకంత !

(సశేషము)

[శ్రీ ప్రభాకరుల పితృపాదులగు వేటూరి సుందరశాంతిగారి అంచుదిత
 కృతుల నుండి [గహించినవి – సం॥]

ప్రభాకర
శాంతి

నాచన సోమనాథుని ఉత్తర హరివంశము

సహ్యాధ్యానము
[వెనుకబే సంచిక తరువాయి]

—వేటూరి ప్రభాకరజాత్రి

[మేము ప్రకటించుచున్న మాదిరి బాగానే ఉన్నదనీ, అయితే మజీ మంజరి ప్రతికలో భాగాలుగా కాక ఒక్కపరి చదువుకొనే అవకాశం కలిగేటట్లు గ్రంథమంతా వెంటనే ముద్రించవలెననీ మిత్రులు కొందరు వ్రాసిరి. పరిచయము కౌరకేగాని గ్రంథమంతా ప్రతికలో ప్రకటించే ఉద్దేశం మాకూ లేదు. గ్రంథాన్ని వెంటనే ప్రకటించవలెననియే మాసంకల్ప మును. అయితే ముద్రణ ఖర్చు ముప్పడివేలకు పైబడునని ప్రెస్సువారి అంచనా. ఉదాయలు తోడుపడి ప్రెస్సు, పేపరు ఖర్చులకు ఆర్థిక సహాయమో, అప్పో ఇవ్వగల్లినా వారిని స్వరించి ఈ గ్రంథాన్ని వెంటనే అచ్చుక్కిప్పడానికి పీలు కల్గుతుందని ట్రెస్టువారి తలంపు. వారి యా అభ్యర్థనను సహృదయయి మన్నిస్తారనే అఖిస్తాము. —సం॥]

సి. కౌరవాధిశ్వరు కన్యకారత్నంబు॥

గామించి సాంబుండు గజపురంబు

సొచ్చిముచ్చిమి॥ జేయి॥ జాచిన నెఱిగి యా

రారాజువాని॥ గారాగ్నహమున

నిగృహీతు¹నిం జేయ నెఱిన వార్తావే(గృహీతుజేసిన నెఱినవాప్త)॥

గమిని నగరంబు గంగలోని॥

ద్రవిష్టి చెదనని తన భూరి హలమున

నెత్తి యెత్తాపి యయ్యటి సీరు (నెత్తియెత్తేవె; నెత్తిపఱిన)²

పఱిపెఱుటిం మిట్లట్లు వదు గదలిన
కొడుకు, గోదలిరావించి కోట వెలికి
వియ్యుమని ఇష్ట్యుడని కాబి విడిచి నతని
సీరపాజితో రాజులు చెనయువారె ?

9

ప్రా. వీళర్పుద్యముననే కథారపెల్ల సంగృహీతమయినది. మూల మున లిప్పుతికూడ నున్నది. గజపురము=హాస్తినాపట్టించు; గ్రమచ్ఛిమి=శ్రుమచ్ఛుదనము (దొంగతనము), సెఱసిన వార్త = వ్యాపించిన మాట పరున; ‘ఎత్తి యెత్తూఏపి’ అనుటలో ఎత్తి + ఎత్తి + డోపి లని కాని ఎత్తి + డోపి, అని కాని భేదము చేసికొనవచ్చును. ‘చెప్పంపు’ ప్రభృతుల వంటి దిది. ఇట్లి చోట్ల త్యాగరక సంధి మహోకవి సమ్మతమనికాని, అట్లు గాక యిది కజ్జలపల్లవమే యనికాని సమర్థనము. ఎత్తి యెత్తైపి అని ప్రాత ప్రతులలోను, సెత్తివజపిన అని కం. బీ. ముద్రణమునను సుండగా ప్రార్పించుటల పూతమును ‘ఎత్తి యెత్తూఏపి’ అని నేను గుర్తించి మార్చి న్నాడను.

[సాంబుండు, కారచ ఆఫీక్స్ రూడు = దుర్మోధనుని యొక్క, కన్స్కార త్వంబున్ = పుత్తిరీకారక్కుమను, కామించి=ప్రేమించి, గం పురంయి=హాస్తినాపురమును, చౌచి=ప్రవేశించి, గ్రమచ్ఛిమి=దొంగతనము, చేయన మాచినన్ = చేయుటకు, బ్రహ్మత్తింపగా, ఎత్తిగి=తెలిసికొని, ఆ రారాజు=ఆ దుర్మోధనుడు, వాసిన్ = సాంబుని, కార్మగ్రహమనన్ = చెఱసాలయందు, నిగృహీతునిన్ = బంధింపబడినవానినిగా, చేయన్ = చేయగా, సెఱసిన వార్త = వ్యాపించిసవాగ్నను, వేగముత = మిక్కిలి శ్రీఘ్నముగా, విని, నగరంబు=హాస్తినాపురమును, గంగలోనన్ = గంగానదిలోనికి, త్రవ్యిషైచెదన్, అని, తన భూరిపాలమనన్ = తన గొప్పనాగటితో, ఎత్తి ఎత్తి డోపి = ఎత్తి యెత్తి యూచి, పట్టించు=హాస్తినాపురము, ఇట్లు అట్లు పడన్ = ఇట్లు నటు పడునట్లుగా, కదల్చి, ఆ యేటి నిరున్ = ఆ గంగాసదీజలమును, పఱిపెన్ = ప్రపాంపజేసెను, కోట వెలికిన్ = కోట వెలుపలికి, కొడుకున్ = తన కుమారుడగు సాంబుని, కోడలిన్ = కోడలిని (సాంబుని భార్యను), రావించి=పచ్చనట్లుచేసి, అతనిన్ = దుర్మోధనుని, వియ్యుము అని=సంబంధి

యనియు, శిఖ్యుడు అని—శిఖ్యుడనియు, కాచి—కషిచి, విడిచే—విడిచి పెట్టెను, సీరపాజితోన్ = బలరామనితో (నాగచిని జేతియాదు గలవాడు). రాజులు—ఇతర రాజులు, చెవనువారె—ఎదురొక్కనగలరా ?

తాత్పర్యము : సాంబుడు దుర్భోధనుని కుమాతైను బ్రేమించి యామె నవహరించి తెచ్చుటకై హస్తినాపురమును బ్రిఫేశించెను. అది యొళిగి మనోర్ధను డాతని బంధించి చెఱసాలయంచుండెను. ఈ హర్త తెలిసి బలరాముడు తుపితుడై హస్తినాపురము నెల్ల గంగానదిలోనికి వ్రవ్యవైచెపనని పలికి తన నాగచినే నా నగరమును గంగానదీ జలమల యాదు ముంచి ముంచి యొత్తెను. అప్పుడానగర మంతయు నిటుకులు కదలపోయెను. పిచప నతడు తన కొడు కుచు, గోడలని గోట వెలుపలికి రాచించి, తనకు విష్ణుమనియు, శిఖ్యుడనియు దుర్భోధసుని క్షమించి విడిచెను. రారాజులు దుర్భోధనుడే యట్లు జాగా నితర రాజు లాతని నెదురొక్కనే జాలుదురూ? చాలరని భావము.

విశే॥ చతుర్దశపాదమున 'ఎత్తి పఱపిన నయ్యేటి సీరు' అనియు 'ఎత్తి యొత్తెపి యచ్చేటిసీరు' అనియు బాతములు కలవు. 'ఎత్తి పఱపిన' యసునడి వీరేశలింగ కబి ముద్రణమును గలదు. ప్రాత ప్రతులందెల్ల 'ఎత్తియొత్తెపి' యనియే కలదు. 'ఎత్తియొత్తొపి' యగచో క్రౌణికేకార సంఘ మహాకచి సమృతమని కాని, శాష్ట్రప్రస్తావమని కాని సమర్థించుకొనదగును.

మూలమును గథావిష్టి కలదు. ఇట నా కథ యొల్ల సంగ్రహింపా బడినది.]

గి. అతడు నాగుల నెత్తిన యంత నుండి
యేటి ! దిక్కుంతకంతకు నెగసియుండు (దిక్కున కంతయు)
హస్తినాపురి యది యేల యమున నౌటు
గోలె మధురాపురము, జూట్లుకోంచుం బాణు. 10

వార్గ. బలరాముడు హస్తినాపుర ప్రాకారవ ప్రము పైతట్టున నాగచిపోట్లు పొడిచి, హస్తినాపురియెల్ల గంగానదిలో, గలయునట్లు ఎత్తి

మాత్రమేపోడి దాడిగెను. అట్లు ఎల్లి యూఎపుటచే హాస్తినాపురి గంగ పండితుడి భూషియావలి ప్రాకారాంతము దాడికఁ బోనుబోను ఎగసి (యొత్తె ప్రాణి) యుండుప. గంగ తీర్టిట్లున్నది. ఇఁక యమున, (ఇ పద్మము నేరి చూ.) కీర్తముఖునఁ జేల్లు తెచ్చినదాదిగా మధురాపురమున కగ త్రయై షట్టో చూయచున్నది. (నేడు పూడఁ ఖాచిన గంగాయమునల పాఱుదల మాత్రికాథల్లు-ప్రాంతమున నిల్లే యుండునటు).

「 అర్థము=బలరాముడు, నాగటినీ=తన నాగటిచే, ఎత్తిన యంత మంచి=ఎక్కువుచ్చ సుండియు, విటిదిక్కు=గంగానది దిక్కునుండి, అంత కంతక్కునీ=మీది మీదికి, హాస్తినాపురి=హాస్తినాపురము, ఎగసి ఉండునీ=ఎత్తుయు యుండుప, అదియేలా? =గంగమాట యేల? యమునీ=యమునా నది, సాఁగోలెనీ=నాఁగీ నుండి, మధురాపురమునీ=మధురాసగదమును, చుట్టి కొంచెనీ=చుట్టుకొనుచు, పాఱునీ=ప్రపహించున్.

తా॥ బలరాముడు తన నాగటితో నెత్తి సప్పటినుండియు, హాస్తినాపురము గంగానది గట్టుచూడి యంతకంత తెత్తుగా నెగసియుండునట్లు కాన పచ్చును. చేని మాటయేమి? యమునా నదియు నాతఁడు సీరముఖున జీతి తెచ్చిన దాదిగా మధురాపురమున కగ త్రయై దానిఁ జుట్టి పాఱుచున్నది.

విశీ॥ బలరాముడు హాస్తినాపురము యొక్క ప్రాకారవప్రము పైతట్టున చన నాగటితో, బొడిచి నగరము నెత్తియొత్తి గంగానదిలో ముండుచొచ్చగెను. అందుచేతనే గంగవరి నుండి పురియావలి ప్రాకారముదాడికఁ బోనుబోను నెత్తె పుపై యుండును. గంగదరిని పల్లముగాను, పోస్తుపోస్తు ఎత్తుగాను హాస్తినాపురముండుయి యట్లు భావింపబడినది. నేడు కూడ దాని యునికి యట్లే యుండునటు!]

క. పూల పొణిమహిమ చెప్పఁ

గలవారెవ్వరు? పురాణ కథలన్ మతియున్

చెలికొనుము, నేఁజెప్పక

నిలిచిన చోటులు వివేక నిర్మలబుద్ధిన్.

వ్యా॥ అతి సంగ్రహముగా నేనిక గ్రంథ బలరాముని మాహాత్మ్యమును జెప్పితిని. ఇందు లిదువుఁడిన పట్టులు హరివంశ భాగవత భారతాది పురాణములందు విశ్వలముగా, దెలిసికొనవచ్చును - అని వైశంపాయనపుడనగా-

[హలపాణిమహామ = బలరాముని యొక గ్రంథమును, చెప్పన్ కలవారు = చెప్పగలవారు, ఎవ్వరు, పురాణకథలన్ = హరివంశ భాగవత భారతాది పురాణములయందు, నేన్ = నేను, చెప్పక, నిలిచిన చోటులు = నిలిచి పోయిన పట్టులు, వివేక...బధిన్-వివేక = యుక్తాయుక్త పరిజ్ఞానము దేత, నిర్వుల = పరికుభ్రమయిన, బుధిన్ = బుధితో, తెలిసికొనుము.

తా॥ ఒ రాముని మహిమ నెవరు చెప్పగలరు? నేను ఛప్పక మిగిలిన పట్టుప్పు బురాణకథలందు, జిదివి తెలిసికొనుము.]

క. అనుటయు నాణనమేజయ

జనపతి యుట్టునియు రుక్షి నచ్చిన మగుడన్

జని యాదవ నగరంబున

జనార్థనుండేమి సేసె సౌణయ్యనిధిః 12

[అనుటయున్ = అని వైశంపాయనముని పలుకగా, ఆ జనమేజయ జనపతి = ఆ జనమేజయ మహారాజు, ఇట్లు = ఈ విధమున, అనియోన్ = పలికెను, సౌణయ్యనిధి = మంచితనమనుకు నెలవయనవాడా! రుక్షి, చచ్చినన్ = చావగా, జనార్థనుండు = త్రీకృష్ణఁడు, మగుడన్ = మరల, చని = పోయి, యాదవనగరంబున్ = యాదవులదగు ద్వారకానగరమున, ఏమి, చేసెన్?

తా॥ వైశంపాయనునికి జనమేజయు, డిట్టునెను. “మహాత్మ! రుక్షిపథానంతరము త్రీకృష్ణఁడు మరలిపోయి యాదవ నగరమున నేమి చేసెను?”]

వ. అనుటయు వైశంపాయనుం డిట్టునియై. . . 12

[అనుటయున్ = అని పలుకగా]

[సళేషము]

యూగ పణ్ణయినము : ఉండున్నాన్నిసెను

— వేటారి ప్రభాకరశాస్త్రి

[6-8-1947 నాటి ఉపన్యాసమునకు తరువాయి భాగమిది. ప్రార్థనా నంతరము శాస్త్రిగారు ప్రసంగించిన విషయమును వ్రాసి పంపినవారు సోదరులు సింగరాజు సచ్చిదాసంధం గారు. నాటి యి ప్రసంగ పాఠ మును భద్రపరచికొని మాకందించిన వారు యోగమిత్రులు తీకొత్త వేంకటేశ్వరరావుగారు. వారికి మాకృరజ్జతలు. — సం॥]

మనకు రాజకీయ స్వాతంత్ర్యము కావలెనన్న కోర్సు ప్రారంభమైనది. 1857 నాడు. అంటే యిప్పటికి 90 సంవత్సరముల నాటిమాట. అప్పటి స్వాతంత్ర్య పోరాటములో నెందరో అణగారి పోయినారు. కాంగ్రెసు పుట్టి యిప్పటికి 61 సంవత్సరములు. రాజకీయ స్వాతంత్ర్యమునకై కాంగ్రెసెన్నో పోరాటములను కావించినది. అనేకులు గతించినారు. అనేకుల జీవితములను త్యాగము చేసినందువల్లనే రాజకీయ స్వాతంత్ర్యము నందుచున్నాము. అవివరకు మనలను పాలించుచున్న బ్రిటిషు గవర్నర్మెంటువారు వారి శాసనములకు బధ్యులు కాలేదని ఈ దేశములోని రాజకీయ నాయకులనెందరనో చెరసాలల్లో క్రుక్కితే యిక మళ్ళీ మాట్లాడరని చెరసాలల్లో క్రుక్కినారు. లాటి ఛార్జీలు చేసినారు. తుపాకి కాల్చులు కాల్చినారు. చచ్చినపారు చాపగా కొంత మంది యి డక్కు మక్కులకు తాటకొని స్వాతంత్ర్యమును దేశమునకు సిద్ధిపజేసినారు. లజపతి రాయ్, మౌతీలార్ దంపతులు మొవలగు వారా విధములగు కష్టపడు లోనై దేశము కొరకు ప్రాణములను త్యాగము చేసినారు. గంధి నెహరూరీలవంటి పాట్ల గిల్చుకొని వచ్చారు.

స్వాతంత్ర్యమునకై పోరాటములను జరిపే మొహటి దినాలలో మనప్పు కొందరు బ్రిటిషు వారిని సపోర్టు చేస్తూ ఇక్కడి రాజకీయ నాయకుల నెన్నో బాధలు పెట్టు పీట్లు స్వాతంత్ర్యమును కొంట్రైస్తాడు; అని హేళన చేస్తూ ఉండి నారు. కాని తుదకు యిక్కడి జనులలోని స్వాతంత్ర్యేచ్చను అరికట్టడానికి తరము కాకపోగా వీరి ప్రెషరుకు తట్టుకోలేమని గుర్తించి బ్రిటిషువాండ్లు దేశ పరిపాలనమును మన కవ్యగంచి తప్పుకొంటున్నారు.

నవ గ్రహములు, ట్రైవెల్ శక్తులకు లోబడి మన మండవలసినట్లుగా యిప్పిపరకు కాస్కి శాస్త్రములున్నవి. కాని మానవుడు పుట్టిన నాటి నుండి మన మెక్కడ పుట్టినము ఎక్కడికి వెత్తున్నాము ఏమీ తెలియలేదే అనీ మనము

Independent గా నిల్వదమునకు మార్గమేచుయినా ఉండా అంటూ తండ్రా వడుతూ ఉండేవాడు. ఈ విధముగా తండ్రాలుపవగా తుఫాన్ ఇంజిపెండెంట్ కా నిల్వదమునకు మార్గమును చూపుకొదగా యా యోగమార్గము స్టోప్ యునియన్. ఇదివర్గవుటియ్యే కాలము వచ్చేటప్పటికి యిప్పుడు బ్రిసెఫ్ఫాడా రెట్రిపసండి తప్పుకొనేటప్పుడు యిక్కుడి వివిధులు శక్తులు చిజ్యంధిచుచ్చుట్లూనే సంగ్రహములూ ట్రీపులు శక్తులూ విష్ణువించునియివి. రాష్ట్రియ పోరాటము నందు ఎందరినో బ్రిటిషు వాళ్ళు మొత్తికాయల్తో ఘట్లు చెట్టుప్పులైనే యూగ్రహశక్తులు కూడా వాచి కార్బోముంటు అధ్యాపమ్ముచున్నారను ఇంటపోని వాంట్రప్పనేకులంచు హకమూచ్చిపుచి. రాని యుండలోనుండి కూడా ఎప్పుడూ, గంధి వంటి వాంట్రెచరో ముఖ్యులు కొంచెన్ సింహాలి ఇండిపెండెస్సు సాధించి తీరుతారు. ఈ లైను ప్రకారము ఇంకిపెండెస్సు అంచే రస్సుతాసు రియులైసు చేయడము తన యిన్నచుసు తాను చూడగలిగి సాంపుస్తు టబ్ చేసిన వాడే ఇండిపెండెంటు మేన్.

ఈనాడే బ్రిటిషు గవర్న్మెంటు అధికారాన్ని ఆపగిస్తూస్టూ సరిగా అస్ట్రోవ్యవహారములనూ నెప్పుడూ శక్కుద్దిశ్యుకొనేటప్పటికి కొంతకాలం పమటుంది. స్వాతంత్ర్యమునేది మనకు వచ్చినట్లు గుర్తెమిటంటే దేశంలోని ప్రతి ఒకటి వాంట్యు తీరీట్లు కావడమే. కూరికి గుడ్డకు కడ్డుచేయడా దేచవమే. ఇన్నాట్లు నెప్పుడూ ఎవరైనా వెళ్లి మా వాంట్యు వచే చేయలేకుండా ఉండినాడు. ఇక ముందు చేయగలడు. అంచే కారణము పవర్ యితనిచేతుల్లోకి చచ్చించస్తు మాట.

ఇన్నాట్లూ మనము ఇండిపెండెంటుగా Stand కావడానికి ఏలులేకుండా ట్రీపులు శక్తులు చేస్తూ ఉన్నావి. ఇక్కడి ప్రజలు పెవర్కు తాళలేక బ్రిటిషువాళ్ళ పెళ్ళతూందేటట్లుగానే ఎటర్నుటీ కోసము ప్రయత్నము చేస్తూన్న వాళ్ళ ప్రెపచరుకు తాళలేక ట్రీపులు శక్తులూ మనకు లొంగి త్రిశక్తులకు తర్వాతి దగు అనంత శక్తిని మనము చూడగలగేటట్లు మన మార్గమున కథ్ఱు రాకుండా తప్పుకుంటాయి. అప్పుకుగాని మనము మంకముసంమగు శాసనములను చేసుకొనుటకు సాధ్యం కాదు. ఒకడు Stand అయితే అందంనీ Stand అయ్యేలాగున చేయగల్లూకాదు. ఆ స్థితి Fourth ప్రైమేస్టర్సు పట్టు. వర్గవుటయితే లోకానికంతకూ వస్తుంది.

ప్రాణేశ్వరుడు

ఆనందింపుము నాథా

ఆనందించెద నాథా

ఆనందం బనోయైన్యం

బానందం బానందము.

గాథాలింగనమున నను

గలపికానవె సీలోపల

కడు వేడుక సీలోనే

గర్జెద నో ప్రాణేశ్వర !

ప్రాణేశ్వరుడవు నీవే,

పరమపురుషుడవు నీవె

నీ పురుషత్వము నాయేడ

నెఱపగడే ఇగదీశ్వర !

సీలో నైక్యం బందుట

నేనును బురుషుడ నగుదును.

శ్రీ. ఇంగ్రాజు

[రచనా కాలం 1932 సం.]

గురుధ్వానమ్

—ఆప్సుల నృసింహాశరమ్

సీచీపీ మంత్రవేదాయిం సాణీపురుష వేషిపే॥
 సహస్రప్రియజిష్యాయ సర్వమైత్రి విధాయినే॥
 పరమామృత సంధారై పరమైశ్వర్యదాయినే॥
 వెంకాసామి మహానామ్మై వెంకాంబాపతయే నమః॥
 నమః శ్రీగురునాథాయ శ్రీమదాసందమూర్తయే॥
 ప్రఫేతై భృతయోగస్య త్రిప్రేతాజాచ్యుతాదయే॥

* * *

ధీరలక్షణ ముదార విగ్రహమ్
 స్నేరసుందర విశక్షణాఛికమ్
 స్ప్రష్టస్ప్రష్ట విలసత్తనుద్యుతిమ్
 కర్మపేయ వరచిత్రవాగ్నుతిమ్॥
 మోష సద్గుఘట సంజ్ఞితాంపురీమ్
 మోక్ష ధామ రచయంత ముద్యతమ్
 మర్త్యజాత మజరామరం తథా
 మధ్యమేవ జగతా మిమాం ధరామ్॥
 వృత్తపూర్ణ కరుణావతారితమ్
 భక్తచిత్త నిలయం సనాతనమ్
 నిక్త సర్వదురితావలోకితమ్
 భృతయోగవరదమ్ భజే గురుమ్॥

* * *

తసంచనాథ మమ చేతసి దీప్యమానో
 యాం యాం స్తుతిం వితసుషై మమ ముక్తిహేతోః
 రాం రాం శిఖోర్పిప్ సుముగ్ధ వచః ప్రలాపమ్
 స్నీక ద్రుమధ్యసి దయావిలసస్మృత్తిః
 స్వాంతర్మినేశిత గురూత్తమ దిప్యపొద
 ధ్వానోప్భూతాసి శతవద్య మితాస్యమూని
 భాంతు ప్రభాకర యథేన చ సంస్కృతాని
 స్తోత్రాణి నిత్యమమితాభ సమాచృతాని॥

శ్రీ వేటూరి ప్రభాకరసూరి విరచితం ఆశీర్వాచన పద్యమ్

10-2-1924

సేవివీ గురునాథ దిప్యోక్త రుజూళీర్పౌదమోద స్ఫుర
 ద్వావేనాప్పం నారసింహ విదుషా భక్తే క తానాత్మనా
 పృవ్యం వద్యోతతం క్లతం ఉత్తమితం ప్రమేష్ఠవధార్లీ ప్రభుః
 సోయం సన్నిద ధాతు పాతు ధరజేమాద్యంతమూర్తి ర్థయుః॥

ఏతద్వీంథ సంస్కర్త్తుః ప్రబుధ్య సుధియో మహాపండితవరస్య
 వేటూరి ప్రభాకరశాంతి నామధేయస్య సన్నిత్రమణికి ఆశీర్వాచన పద్యమ్.

భ్రత్క్రో తదేక పరయా బహుభావాత్మవ్త
 సూత్క్రోత్క్రతో గురుజయ స్ఫురమహాప్రభావః
 జీయాచ్ఛిరాయ నరసింహ మనోః ప్రబంధః
 సేవివి దేవ వరసిద్ధ గుణపతర్షః.

శ్రీగురు చరణమ్ శరణమ్.

15-8-1924

[శ్రీ అప్పం నృసింహశర్మ కృత సీవివీగురునాథ విజయాఖ్య కాప్యము
 సుండి గైకొనిన స్తుతి పద్యములును, అందే వా రుదాహరించిన వేటూరి ప్రభాకర
 శాంతిగారి ఆశీర్వాచన పద్యములును.
 —సం]

ప్రజ్ఞాప్రభాకరము

—కొ త్ర రామకోటయ్య.

(గత సంచిక తరువాయి)

7 వ తేదీ ఫీబ్రవరి నెల 1978 వ సువత్సరము పుష్టిమానము. అమా వాస్య, శ్రవణము, మంగళవారము ఉదయము ప్రార్థక పూర్తి అయిన తరువాత గురువుగాని గురించి నేను మాట్లాడిని. గురువుగారు తరచుగా శిఘ్రము బోధించే మంచిమాట ఇది. “మీరందరూ చెడును తొలగించడి, మంచిని పెంచి అందరికి పంచిపెట్టండి” అని చెప్పేవారు.

1. చెప్పటయే కాక వారు స్వయంకుగా దీనిని అష్టరాలా ఆచరించేవారు.
2. వారికి ప్రత్యుత్థానుభవముగా తెలిసిసి విషయములను గురించి మాత్రమే వారు మాట్లాడేవారు.

3. హారు ఆచరించి చూచి, పరిశీలించిన తరువాత నచ్చిసపుచు మాత్రమే ఇతరులకు బోధించేవారు. అంతిమేకాని ఇతర శాస్త్రగంథముల సుంటి కాని, మహార్థుల బోధల నుండి కాని. ఉదహరించి చెప్పటి వారి కలవాటు లేదు. చెపును తొలగించుట మంచిని పెంచుట ఆస్పది వారక్కడ వున్న ఆక్కడ సడిచే యోగక్రియ. దీనిని “దుష్ట సుహోరము” “జిష్ట సంరక్షణము” అని పిలుచుట యున్నా కలదు. అది ఎల్లో పరిశీలించి చూతము. దుష్ట సుహోరము అగగా చెడ్డవారైన రాక్షసుల తలలను నటికి వేయుటి అనినీ జిష్ట సంరక్షణము అనగా దేవతలను ఆపదలసుండి కాపాడట అనినీ ఆర్థము చెప్పటి కలదు. ఆచి సరి కాదు. ముష్ట సుహోరము అగగా చెపును మనోహరముగా ఒకచోడికి కూడి మార్చటి అని ఆర్థము. జిష్ట సంరక్షణము అనగా మంచిని చక్కగా పెంచుట ఇని ఆర్థము. ఈ దుష్ట సుహోరము, జిష్ట సంరక్షణము అనుసంది మన శరీరములో ప్రతి క్షణము జరుగు చుట్టిదే. మన శరీర ములో హృదయ పద్మము చేతుస్వముకు స్థాపము. ఆచినుండి, జీస చేతున్యము ఈ శరీర మును సదపు. మన శరీరములో ప్రతి క్షణము కొంత భాగము చెడిచోను చూసు. అలా చెడిచోయి దుష్టమైన దాసిని ఎప్పుడే కప్పుదు శరీరమునుడి

తొలగించు తాళ్ళుపుచు ప్రతి త్వజము ఇరుసను. చెప్పిపోయిన రక్తము ఇతర మరియు పదార్థములు ఆన్నియీ హృదయము వైపునకు ఆకర్షింపబడును. అనగా సంహోరము చేయబడును. అలా చేపిన చెడుగు తోపిరితిత్తుల ద్వారా పవిత్రము చేయబడును. అలా పవిత్రతమైన రక్తము శరీరము రంపబడి సంరక్షించుటకై హృదయకోసను తెప్పి వంపును. చెపు రక్తమును తన వైపుకు ఆకర్షించుట చంచి క్రూరము క్రూరము కంఠికి పుచిపెట్టుట అన్న కార్యిక్రమమును మన నీండి నిరవ్యాధించును. ఇప్పుడే దుష్ట సంహోరము, శిష్ట సురక్షణము అటులనే భూమియున్నా చేయించును.

మన కక్కరలేని చెపు పదార్థముల సన్నిభినీ భూమి స్వీకరించును. అలానే జంతువులన్నీ పచలివేయు చెపు పదార్థములనూ భూమియే స్వీకరించు చుండును. చెట్టు కక్కరలే ఆకులను, పండిపోయిన పండ్లు వగైరాల నన్నిటిని భూమి స్వీకరించును. మానవులు పచపథ్యాడలు విసర్జించే మలమూర్తాదల లోచ్ఛిటిం భూమి సంహోరము చేయును. అనగా తనలోనికి చక్కగా నమర్చు కొనును. అలా మనకు మష్టమయిన మల మూర్తాదులను చెట్లకు పనికి వచ్చే ఆహారముగా సమకూర్చును. మనకు దుష్టమయిన దానినే చెట్లకు శిష్టమైన దానిగా ఏర్పాటు చేయును. చెట్టు కక్కరలేని ఎండుటాకులు చెత్తుచెదారము సంతటిని స్వీకరించి సంపరుచి చెట్టుట చక్కని యాహారముగా మార్చి యందించు. ఈ యోగక్రియ భూమియున్నా ఎల్లప్పుడూ చేయచునే యండును.

సీరున్నా ఈ పని చేయిండును. మన కక్కరలేని విష పదార్థము అంచు సీరు గ్రహించు. దానిని మూర్తము రూపమున వెలుపలకు త్రోసి వేయును. ఆ స్థానమున మంచిసీరుగా మరల మన శరీరముకోనికి ప్రవేశించి శరీర వ్యాపారముపు సదపు ప్రాణ ప్రవాహముగా సీరే పనిచేయును.

మూచచదియగు సగ్గియున్నా యా యోగక్రియను సదపుచునేయిండును. మనలోని చెపు సంతటిని దహించివేయుచు ఉడుకది యా యగ్గియే. అగ్గి యొక్క ప్రభావము వలన మనము స్వీకరించిన యాహారము పచనమై శరీరము లోనికి తీర్చమై పోవుట ఈ యగ్గి యొక్క ప్రభావము వలననే. మనలో నక్కర లేని చిష్టపుపాప వెదల సదచున్ఱి శక్తి శరీరాని కీయగ్గి దీపివలననే లభించుచున్నది.

ఆదే విధముగా సూర్యభగవానుడూ చేయుచున్నాడు. తన చుట్టూరా తిరుగుచూ తననాశ్రయంచి యున్న భూమి యొదలగు గ్రహములకు కావలసిన రక్తం శక్తిని సూర్యుడే పంచిపెట్టుచుండును. ఆ సూర్యుటేజము వలననే భూమికి తానుగా తన చుట్టూరా ప్రదక్షిణము చేయక తక్తి లభించును. భూమికి యాకర్షణక తక్తి. - ప్రాణక తక్తి - విద్యుత్తు-ఛానేచ్చ శక్తుంన్నియు ఆ సూర్యుని నుండియే లభించుచున్నవి. ఈ గ్రహముల కక్కగుర్తిని దంతయు మరల సూర్యునిలోనికే తిరుగు ప్రయాణము చేయుచుండును.

ఈ రాకపోకలు సంపోర సంరక్షణములు రెండూ స్థదుయఘల సాన్నిధ్యమనునూ జరుగును. శ్రీ శాస్త్రిగారి సన్నిధిన మాకిట్టి యనుభవములు తిరుపతిలో సదా లభించెడివి.

ప్రార్థన సమావేశములకు వచ్చే శిష్యులు పలుకీరుల వారుందురు. విద్యార్థులు, లాయర్లు, డాక్టరులు, విద్యాంసులు, కవీక్వరులు, టీచరులు, ఇలాటీవారు పలు వయసులవారు వచ్చి కూర్చుండెడివారు. వారివారి సంస్కారములు వేరు. అలవాటులు, ఆచారములు, అన్ని వేరువేరుగా ఉన్నప్పబీకిన్ని అవియన్నియు శ్రీవారి దివ్యముగు ప్రేమలో నొదిగిపోయెడివి. అంచరు చక్కగా తిన్నగా ఒదిగివారి సన్నిధిన భక్తి విశ్వాసములతో కూర్చుండెపోయెడివారు. ఆ కూర్చున్నవారి మనస్సులలో గంతులు వైచే కోపతాపములు ఆవేశ కావేశములు మొదలయిన వస్తీ శ్రీవారి సాన్నిధ్యములో చల్లబడిపోయెడివి. ఆ వచ్చినవారి శరీరములలో గల బాధలూ పలు తీరులుగా నుండెడివి. ఒకడికి కాలునొప్పి, ఇంకొకరికి కడుపునొప్పి. మంట, మరొకరికి తలనొప్పి, జ్యోరము, మంండ్యము ఇలాటీవన్నియు క్రమముగా సష్టుకొస లేచి చక్కగా ఒకదారినిషట్టి వెదలిపోయెడివి. ఈ ఆధివ్యాధుల బాధలన్నియు చక్కగా నొక దండగా కూర్చబడి యొక హోముగా రెగ్యులేషను జరిగేది. ఇది జరుగుచున్నటుల బయటికేమీ కనుపించదు. పై పటా టోపమేమీ యుందదు. అలాటి సంపోరము కూర్చు జరుగుచున్నట్లుగా సాధకులకూ సప్పముగా నప్పబీకప్పుడు తెలిసెడిగాదు. ప్రార్థన సమావేశానంతర మున మాత్రమే సాధకులు ఆ యోగ్యకియ జరిగినటులు తెలిసికొనేవారు. ప్రార్థనకు వచ్చి కూర్చున్నపుడు వారివారి శరీరములలోనున్న బాధలేపి ప్రార్థనానంతరము వారిలో నుండెడికివారు. పోయెడివి. ఎప్పుడు, ఎలా పోయనది వారే యొచ్చగదు. అంత నిక్కిల్చముగా ఈ దుష్ట సంపోక్కియ తిరుపతిలో శ్రీ శాస్త్రిగారి సన్ని

ధిలో జంగిపోయెడి. అందరియందు వారు ప్రపహిచపచేయు ప్రేమ ప్రపహి మట్టివి. ఎన్నో లోఱుగా, నెలలుగా, ఏండ్లుగా బాధపడువారు పచ్చి శ్రీ శాత్రీ గారి సన్నిధిస ప్రార్థనలో కూర్చుండేవారు. ఎన్నో నెలలుగానుస్ని ఇంద్రమనే వివ మచ్చట పనిచేసేపాదు. బాధలయ్యెక్క సర్పిసు రిజిష్ట్రేషను లెక్కలోనికి వచ్చేవిగావు. ఎంతో తీప్రమయిన బాధలన్నపే లెక్కలోగికి వచ్చేవిగావు. ప్రాణా పాయకరమగు వ్యాధియ్యుదీ ఒక కొలతగా పడిచేసేటిగాదు. పెద్దపెద్ద డాక్టరులే, “ఈ రోగయు సయమగాయ”, “ఈ రోగి ఇక బ్రతుకడు” అని యిచ్చిన సర్పిఫి తెట్టులూ నిలచేవిగావు. నిలుకపోగా వ్యాధుల సివారణముక్కీ సర్పిఫి తెట్టులు తోడుపడెడివి. పెద్ద డాక్టరుగారు లాభకు లేదన్నారు, కాబట్టి ఆ రోగులు డాక్టరులమీది యాసలు పచలకొనేవారు భగవచనుగ్రహము నొక్కదానినే నమ్ము కొని, శ్రీవారి సన్నిధికి వచ్చేవారు. కావున వారికి తప్పక ‘రిటీఫ్’ కలిగింది. వారు వెంటనే స్వస్థతను పొందేవారు. ఈ పెద్ద డాక్టరుల సర్పిఫి తెట్టుంచ్చడు కూడ, రోగుల రోగినివారణమునకు చక్కగా నుపయోగపడుచున్నవి.

ఇలా శిష్యులయ్యెక్క శఢిగములలో సుమ్మ బాధలన్ని ఆ గురువుగారి లోనికే ఎంచుపోచుటయ్యోన్నా, శిష్యుల మనసులోని యాందోళనలన్ని ఆ గురువు గారిలోనికే వెళ్లిసేచుపోచుచ్చా జిగించిది. అంతటితో నాగక శిష్ట సంరక్షణ మన్నా అదేకాలమన జరిగిపోయెడిది.

జీర్ణకోశము సదిగా సంధనివారి కాబాధ తొలగుటయే గాక, మంచి జిర్ణరాగ్ని దీప్తి కలిగింది. మంచి యాకలి, రుచి, చిగురు తొడిగింది. నిస్సేజముగా, నిరుత్సాహముగా ఉసూరుమంటూ పచ్చినట్టి శిష్యులు చిచ్చుబుడ్చి తమలో వెలుగుచున్నటులు గుర్తించేవారు, ఎంతో ఉత్సాహముతోపాటు కొత్తక్క ఏటో వారిలో ప్రవేశించుచున్నటులు స్వప్తముగా వారు తెలిసికొనేవారు. ఘూనిక యున్నా, దైర్యమున్నా నీడుగా లభించెడి. నేను రోగినన్న భావము వెంటనే తొలగిపోయెడి. మనసు తేచుకొని తేలికపడెడి. జీవితమునందు మంచి యాసక్కి, కార్యములయ్య నుత్సాహము శిష్యులకు లభించెడి. ఇది యొక దివ్యానుభవము.

[సశేషము]

గాంధి రాష్ట్రాయణ సంకలనము

[గత సంచిక తరువాత]

13

గాంధీజీ మరణంతరము నా హృదయములో పెఱ్కు భావములు సంచారము చేసినవి. ఆందు మొదటిది “భారతదేశము నిరాధారము, అనాయకము అయిపోయినది. ఈ భారతీయ జాతీయ దధమును క్రమ మార్గమున దోలు చోదకుడైవ్యారా?” యనునది. ఇప్పటిలో మరణమును వాంచింపని మహాత్మునకీ యకాల మృతియేమి? స్వేచ్ఛ మరణమును సాధింపబెంచువానికా యా దుస్సంఘ టనము? కొంచెనేపదివడకు నాకేమియును దోషలేదు. గుండె పనిచేయమానినదా? యని తలంచితిని. కాని కొట్టుకొనుచునేయుచ్చది. కొంతచడికి బాహ్య ప్రపంచ స్వృతికిపచ్చి ప్రపంచమున శాంతిమార్గగాములకు మార్గదర్శకుడైవడా? యని విచారింప జీచ్చితిని. దుఃఖమూడుగాని దూసిని బోలిక హృదయ బాధ నన్ను కలంచినది. సోక్రటీసు మరణగాథ, జీసు ప్రభుని నిర్వాణకథ నా మనస్సులో పెదలినవి. కృపచందుని కిరాతుడు హతమార్చుటయు నిటిదేయని సరిపెట్టుకొన దలంచితినిగాని, అది యా కిరాతుడు తెలియక చేసిన కార్యము. ఇది యా కిరాతుడు బుద్ధిపూర్వకముగా చేసినట్టిది. పోలిక చాలచనిపిచింది. సోక్రటీసు, జీసుల మృతులు వారికిందిలియను. ఇది మహాత్మునకెలుకలేదు. దీనికిదియే సాటి యేమో !

సత్యమైనను నవ్యసిద్ధాంతమును బ్రిచారము చేసుకుపోయి కదగండ్లు తప్పవు కాబోలుననిపించెను.

ప్రపంచము నందలి ఆధ్యాత్మిక పురుషులను, వారి సిద్ధాంత సాధన ప్రణాళికలను నిరంతరము మనసము చేయు నలపాటుండుటచే గాంధీజీని గూర్చి యింకను పలుతలంపులు నా మనోవిధి సంచారము చేసినవి.

బుద్ధునిలోను, జీసుప్రభునిలోను ఆధ్యాత్మిక ప్రభావమెక్కుడుగా గన్నట్టును. వారాత్మక శక్తి సుదీర్ఘింపజేసి మానవాత్మక సంస్కరమునకే ప్రధాన ముగా గృవీ సల్పినారు. సంఘ సంస్కరమును తదనసారమే యొనర్చిరి.

గాంధీజీ ఆధ్యాత్మిక ప్రభావముచే మానవుని సాంఘిక, నైతిక, రాజకీయ జీవితములోనూ తగ్గ పరిణామమును దెబ్బటికుర్చుయించినాడు. అచంచలమగు భగవంద్రీశ్వరము చేతను, సత్యాహింసల పూర్వాంశునము చేతను బ్రహ్మచర్యాది గొయిచుపొల్కముచేతను ఒక లోకోత్తరత్వమును సాధించి జీవితమును ప్రేమ పూర్వముచు, కానీ ప్రాచీతచూప జీముట కాతడంతయో శ్రమించినాడు. అందు తాయిక చుండ తములను గాని మండులనుగాని ఉపయోగింపలేదు. అచంచలమగు మనోబలమునే, ఆత్మక్తినే నమ్మి కృషి సల్పెను. చెప్పుచెదరని ఆత్మ విక్షాసము, ప్రేమాచాసరము ఆయన ప్రతిరక్తమువరోను జీర్ణించి క్రొత్త మార్పుచు చెపుచేసినపి. భౌతికధాతువునుండి చేతనాధాతువులోని కాతని ప్రయుసము పర్యాచనన్నమైరది. అందాతడు కృతకృత్యుడో కాదో చెప్పటికు నాకు శక్తి చాలడు. ఈనాటి అవసీదాదుల యోగ ప్రణాళికల నాతడు స్థోపజ్ఞముగా గుర్తించి అస్థ్వించి పూర్వప్రయుసు సాధింపఁ జూచెను. ఆ దృష్టితోదనే 125 సంవర్ధముల జీవిత ప్రయుసము నాతడు వాంఖించినాడు. ఆతడనుష్ఠింప నెంచిన పూర్వయోగము ముగియుట కీళ్ళరూసకే యిష్టములేదేమో ! కావుననే ఆ యకాలమృతి మహాత్మునకు సంభవించియుంచును.

ఏది యెట్టయినను టుపోకి గుండ్రదెబ్బ తినియు “హా రామా !” యని అసుఫలబాసిన మహాత్ముని మహితాదర్శము, అంతిమయాత్ర అసర్వశమై జిజ్ఞాసుఫలము సాఫకలకు ఆహర్య పాతమంను మప్పుచున్నది.

— కొండూరు బీరరాఘవా చార్యులు

పండితుడు, పైసూగ్రలు

సత్తెనపద్మి.

2-2-50.

14

శ్రీ మహాత్మా గాంధీజీ అహింసావాది. ఆ మహాత్ముడు లేసియొకల మనకు స్వరాజ్యము చచ్చేడికాదు. మన భారతదేశము చిరకాలము దానిసత్యమనో ఉండ చుటసిప్పుచేసి. కాని వారు మన పాలిటనేగాక ప్రపంచమంతటికి కూడా యుగ పుయములుగా జన్మించెను. ఆయన సిధాంతమే గొప్పది. ఆయనను గురించి హిందీలో ఒక కథ ఉన్నది. గాంధీజీ తన స్నేహితునితో వీరుచేయుం డస్త.

కొంత దూరమువెళ్లినమీదట గాంధీజీ స్నేహితుని చొక్కాజీబెల్లో చేయపెట్టేను. దానిలో ఒక కత్తిదొరకెను. “ఈ కత్తితో మీస అవసరం ఏమిటి?” అని గాంధీజీ స్నేహితుడిని అడిగెను. “మిమ్ములనెవరో చంపెదరట. అందువల్ల మీ రఘును గురించి ఈ కత్తితో కాపలాకాయచున్నాను” అని స్నేహితుడు జవాబు చెప్పేను. “నేనే ఈ కత్తితో ఆక్కెహాత్యను చేసుకొన్నచో నీవేమి రక్షింపగలవు? అందుచే దీనివి దూరముగా పారవేయము! ఇట్టెన్నుటెకిని తలంచుము! ఎవరిని వారే రఘును చేసుకొనుటాలై! ఒకరొకరిని రక్షింపజాలరు అని తెలుసుకొనుము!” అని మహాత్ముడు బదులుచెప్పగా అతడు వెంటనే దానిని దూరముగా పారవేసేను.

గాంధీజీ మొదట తానుభవించిన క్రియానుభవాన్ని అందరికి తెలియజేసికించారు. ఇదియే ఆయన సిద్ధాంత మహత్యము.

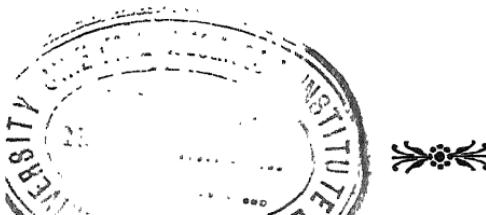
ఇదివరకు, ఇప్పటు, పెట్టిన పెట్టుచున్న శాసనములు ఆనుభవము లేనివి. అవి ప్రజలమీద ఆక్కమముగా రద్దుపడుచున్నావి. మహాత్ముడు అట్లుకాక తానే చేసి చూపేసిపారు.

1947లో గాంధీజీని చంపుటకెవరో ప్రయత్నించుచున్నారని పటేలు నెహ్రూజీలు కొంత సిబ్బందిని ఆయనకు కాపలాకై పంపిరి. ఆ పిష్టయమును తెలుసుకొని ఆయన అహింసా సిద్ధాంతమునకది చృతిరేకమని చెప్పి వారిని [తీపి] పంపివేసెను.

ఇట్లే రాజకీయ ఆధ్యాత్మికవేత్త, ఇట్లే బుమిపుంగవుడు ఇదివరకు శుట్టియుండలేదు. ఈయన కలియగమనందు అధర్మము పోగొట్టి అహింసాక్తి ద్వారా ధర్మమును స్థాపించుటకై మన పాలిట భగవానుడై వెలసినాడని నా నమ్మకం. ఎట్లంటే- “ఎప్పుడెప్పుడు ధర్మమనకు హసి కలుగుచున్నదో, అప్పటు ధర్మసంస్థాపనార్థమై ఆవతరించును” అని త్రీమధ్వగవదీత యందు తీకృష్టుడు చెప్పియున్నాడు. అట్లే ధర్మసంస్థాపనార్థ మవతరించిన అవతారమూ ర్థి బాహ్యజీ అని నా దృష్టిమార్గం.

-తస్మై రు శివమూర్తి
ఆలపాడు

24-1-1950.

గాంధి శతకము

[నిచ్చార్క బిబురెడ్డి సుబ్రహ్మణ్యంగారి యి శతకానికి వేటూరి వారు ప్రాసిన ముందుమాట యిచి—సం॥]

విద్యాజ్ఞనాభిప్రాయము

‘గాంధి శతకము’ను రచయిత వినిపింపగా నామూలాగ్రము హాయిగా వింటిని. “రాఘవేశ్వరు చారితము నెంద తెన్నిగతులన్ వర్ణించినన్ గ్రాంధే!” అన్నట్టు ‘గాంధిదేవ చరిత్రంబు నెంచటచెన్ని గతులన్ వర్ణించినన్ గ్రాలదే!’’ ఈ శతకము పద్మములు ధారాకముగా నిర్మిషముగా నున్నవి.

గాంధిగారి “ధారాకమున నీతులు” కొన్నియును, చరిత్రాంశములు కొన్నియును నిందు సంధారించుటైనవి. విద్యార్థులకీ శతకమును సుమతి నీత్యాదులవలె నేర్చవచ్చును.

తిరుపతి,

16.6.'48.

—వే. ప్రభాకరశాంతి

శతకము	—	గాంధి శతకము
కవి	—	విద్యాన్ బిబురెడ్డి సుబ్రహ్మణ్యం
ప్రచురణ	—	40, భారతీ ఐకేతనము, తిరుపతి.

“వీనిని సలిచూచి, సముచీత సలహా లోసంగి, తమ యథిప్రాయము ప్రాసి యిచ్చిన పుట్టరుచరేణ్యులు శ్రీయత వేటూరి ప్రభాకరశాంతిగారికి నాప్మాదయ పూర్వక నమక్కతములు” అని—

—“తొలిమాట”లో
గ్రంథకర.

చాలా మందికి ఈ శతకాన్ని గురించిగాని, శాంతిగారి శిష్యుడే దీన్ని ప్రాశార్థిని గాని తెలియదు. మనకు తెలిసినదంతా 1824 జనపరి, భారతి, ప్రథమ సంవికతో శ్రీ మంగిహూడి వేంకటశర్మగారు రచించిన ‘గాంధి శతకము’, మాత్రమే. భారతీ ప్రతికా స్థాపనకు ప్రేకులు ప్రభాకరశాంతిగారే అఱునట్లు, శ్రీ బిబురెడ్డి సుబ్రహ్మణ్యంగారు శాంతిగారి శిష్యులే అవడం గమనార్థం. 1948 లో గాంధిగారి నిర్మాణంతరం ‘గాంధి రామాయణము’ సంకలించ డానికి సంకలించిన శ్రీ స్వాదేవులు తమ శిష్యుడే ప్రాసిన ‘గాంధి శతకాన్ని’ సరిచూచి అభిప్రాయమిచ్చుడం గాంధి దేవుని పట్ట పారిక.స్న శ్రద్ధాభక్తులు విశదపరుస్తున్నది.

—సేకరణ - వివరణ : ముదివేడు ప్రభాకరరావు

చాటువులు

చిత్ర కవితా రచనలు

— వేటూరి ప్రభాకరరావు.

[చాటు పద్మాల్సి ఆసక్తికలవారు ఎప్పరైనా సేకరించఁచ్చ. అని హాచి లోని చమత్కురాల్సి గుర్తించి రసవత్తరంగా బ్యాఫ్యానించగలవారు కొద్దిషుండే ఉంటారు. అణ్ణి వారిలో శ్రీ ప్రభాకరు ల్యగ్గఁఁఁలు. ఇచ్చి చిత్ర కవితా రచఁల్సి కొన్నిచీని శ్రీ శాత్రీనారు 15-7-1942 ఆంధ్ర వారపత్రికలో వివరించారు. పరికించండి. —సం॥]

ద్రవిడాంధ్రములలో కలగలపు భాషల పద్మాలు బహుకాలము నుండి ఉన్నవి. కలగలుపు భాషకే మణిప్రవాళ భాష అని పేరు. పాల్యురికి సోమ నాథుడు వృఘాధిప శతకములో మణిప్రవాళ భాషాపద్మములు రచించినాడు. ద్రవిడ సంస్కృతముల కలగలపు చాటుపద్మి మొకటి,

మణల్ భోవాంగలాం తైలం
కల్లుభోవాంగలాం త్వచమ్,
పులిభోవాంగలాం త్సీరం
త్వాత్తు కించిన్న వాంగలామ్.

యాచకు డొకడు లుట్టుడయిన ధనికుని గూర్చి చెప్పిన పద్మమిది.

ద్రవిడాంధ్ర భాషలలో చమత్కుర్తికై యట్టి రచనలు వెలసినవి. కాని మశయాళ భాషలో కపుతారచన లెల్లను మణిప్రవాళ భాషాత్మకములే. మాదిరి కొకటి.

ఆక్రూప్రాంగా లతిరంభేయం
ఆరావలిచ్ఛదన్ అధరం పేయం,
ఆక్రూతిమధ్యతి రనావధ్యేయం
అడుత్తి చెన్నిని అనుపశ్యేయమ్.

—నలచరిత్ర కథాకళి.

చాటుపద్మ మణిమంజరిలో నింతకుముందు చేరనిని కొన్ని కలగలపు భాష పద్మాలు.

భోజనం ఈగ సంకీర్ణం
వోమ సంకీర్ణ మందిరమ్,
శయనం సల్లిసంకీర్ణం
దేహి మే కుంపికూసమా !

పాండవ గీతలలోని యా క్రింది శ్లోకము మీద శ్లోకమున తల్లిక్రిందు లయనది.

భోజనం మిత్రసంకీర్ణం
బంధుసంకీర్ణ మందిరమ్,
శయనం సుతసంకీర్ణం
దేహి మే మధుసూదన !

మఱియొకరి -

పత్యో సుప్తే చెనకి పలికెన్
నన్ను సారంతుకామా
నిద్రా కింతే, అదివినిఃసీ
కాసి బాలే త్వయంచీన
ఖితాభీతా కమలరుచినా
పాణిశా నోరు మూసెన్
మందంమందం మధురవచసా
చాలు చాలి త్వయోచత్.

ఈ వరున మతికొన్ని శృంగార పద్మాలు వెకలి రచనవి కలవు.

భావాద్యయ పునరుక్తాభాస శ్లోకము భాషా శ్లోకము :

అంబలిద్వైషిం వందే
చింతకాయ కృతారురమ్,
కూరగాయ కృతాతానం
పాలనేతి ప్రియంగహమ్.
భాందే జలంవా త్రక్ంవా
నీరోమోరో వదాంగనే

(నిర్ + రోమ + కొరు; బహుప్రాపీ సంఘాటి.)

మాగ్ మాలోక్కు గంతవ్యం

ముల్లుసాన్యేత్ తత్ కంటకః.

(ముదం లునాతి)

ఈ క్రీంది పద్యము వర్తమానఁడు కళ్వన రచించినది.

వడపై, నావడపై, పకోడిపయి, హ

ల్యాతుంటిపై, బూంది యోం

పొడిపై, నుప్పిడిపై, రవిష్టిపయిం

బోండాపయిన్ సేవియా

సుడిపై, బాయి భవతక్కుపారసము ని

చోస్ గొంత రానిమ్ము నే

సుడుకుంగాఖిని, మైముక్క ! గ్రుక్కుగానవే

యోస్ :పుస్ :పోచా !

పై పద్య మీ క్రీంది పద్యమునకు, దళ్లక్రీందుల రచన.

అరయన్ శంతసువత్తుర్పిపై విదురుపై

నక్కరుపై, గుబ్బిపై

నరుపై ద్రోపదిపై కుచేలునిపయిన్

నందవ్రజశ్రేణిపై

పరగం గల్లు భవతక్కుపారసము నా

పై, గొంత రానిమ్ము నీ

చరణాబ్బింబులు నమ్మినాను ఇగది

శా ! కృష్ణ ! భక్తప్రియా !

ద్రాఢ భావ

ఆంధ్ర ద్రవిడ కర్రాటక భాషలలో ‘ద్రాఢ భావ’ యన్న వ్యవహార మన్నది. పొల్చుగ్గరికి సోమనాథుడు “ద్రాఢ, ఛండోవిషధు, బాదియగున-లాథప్రలాపో కీలాఘువంబనక—” అని దీనిని పండితారాధ్యపరిత్రలో పేర్కున్నాడు— కర్రాటాంధకవులు మతికొందరు కూడా సీద్రాఢభావను గర్వించిరి. “ద్రాఢ” యనియు గొందలు కవులు దీనిని బేర్కునిరి— ద్రాఢభావ యెష్టెదో యూ క్రింది సీసమాలిక తెలుపుపున్నది.

సీ. దాహగా దీసారె పనస చల్లించిండ
 తాత యా జంయూలు తాలిచిండ
 మామ యా శ్లోకంబు మఱచక రాశిండ
 గోవించునికి సంగి కూరించిండ
 పెండ్లిస్తాగు దింటి వెత్తనానోక్కచ్చిండ
 మాహాతకంచాలు షారిచిండ
 శోపస్త్రాలెల్ల రేపు తెప్పించిండ
 మాచద్ద హాయవైస మాసిపిండ
 ఆప్సన్న యాయామ నొప్పగా మడిచిండ
 కూసుండి యా బట్ట కూరిచిండ
 పెద్దత యానంట పెనలు గాలించిండ
 చప్ప..య మెత్తగా వారిశిండ
 పుంగూర వండిండ బూరెలనెంచిండ
 ఆ చిన్నవానికి సప్పచిండ-

నదిపత్త సెగరాకి బడలిక పడుసుంది
 రూపత్త పప్పులు రుణ్ణసుంది
 నిలవుఁడి మనవాడు సీళ్లలు దెస్సాడు
 కాగులో వేన్నిళ్ల కాపుసాడు
 కణశ్వరభట్లు ధానింటికి భోసాడు
 భానుభ ట్లింటికిఁ బాయసాడు

అనుమ ముముళ్లపల్లుగోరమును
 శోభనము సేయుచంఘరు ద్రాఫ్థభావ
 ఎట్లు నిర్మించె ఃఃపుత్రమ్మసారి
 బ్రిహ్మ యిటువంటి పరిపాటి బ్రాహ్మణులకు.

చాటుపద్మ్య - మంచివంజరి

[సంకలనము]

— వేణురి ప్రభాకరరాత్రి

వలప్పు - వక్కులు

శ్రీమతి - ప్రియుడు

శ్రీమతి కంగనాగమజికి జిన్ని యొయారికి ముద్దులాడికిన్ సామజ యానకున్ మిగులు ఇక్కునియంతికి మేలు గావలెన్ మేమిట సేమ మీ వలపు మీ తథవార్తలు ప్రాసి పంపి మా జేమము గొల్పుమీ! కరుఱ జీవము నిల్చుమి శ్రీకావతి!

* * *

అంటిను బిల్లవించు మదనాంకుర శీజములోను గల్లి ని మ్యుంటక మాతులుంగ ఫలకాంచనభాసుర కాంతిఏచోచి ము క్కుంటికి బ్రిహ్మాకున్ హరికి గన్నుఱ పండువు సేయుచుండునా దింటెన హూవు వంటి పరదేపత మిమ్ము సనుగ్రహించుతన్.

* * *

నివ్వుపటపు స్నేహముగల
పుష్కరలోచనల పొందు పొందున జానే
నివ్వుపటపు స్నేహము గల
పుష్కరలోచనల పొందు పొందు న జానే.

* * *

వాసన గుల్ము మేను నిడువాలు కనుంగవ గబ్బి గుబ్బలుం గేసరి మధ్యమున్ మదనకేళికి నింపగు బాహుమాల వి న్యాసము గల్లినట్టి యెలనాగను బోగముదానీ జేయ కా దాసరిదానీ జేసిన విధాతను సేమనవచ్చు నీళ్యరా !

చీరయు ముక్కు ముంగరయు, షింపల గంధము, జుక్కుబోట్టుమం
జీర రుఖుం రుఖజారవము, జేతులఁ గంకణ నిక్కుణంబు నో
ఎండ్రపుఁ జాలు, గోప్సను గయాళితనంబును దానిలోన సిం
గార మొకింత లేచమడఁ గంటేని యా పురి వారకాంతలన్.

* * *

బంగారు పంచ మేసును
శృంగారము లోలుక్క కులుక్క చిక్కుని చన్నుల్
బంగారపు నెర చీమల
చెంగచి చూవులు నియోగి చేడియ కొప్పన్.

* * *

సెలవా ముద్దుల గుమ్మా
సెలవా బంగారు బొమ్ము సెలవా కొమ్మా
సెలవా రత్నపు దిమ్మా
సెలవా యపరంటి బొమ్ము సెలవందిమ్మా!
సెలవా కారిస్యుస్తని
సెలవా బింబాచరోష్టి చంద్రనిభాస్యా
సెలవా సను దయు, జూడుము
సెలవా నే, బోయవత్తు సెలవా చెలియా!

* * *

కమలవైరి వైరి కాంతకు మధ్యంబు
కమలవైరి వైరి కాంత యూరు
కమలవైరి వైరి కాంత కుచంబులు
కమలవైరి వైరి కాంత కచము.

* * *

రమణీయ ముఖ దర్పణము, జూప నా వంతు
వగ గుల్కు వీక్షింప వంతు నీది
ఆధరబింబ ఫలంబు నర్చింప నా వంతు
వాంఘ నాస్యాదించు వంతు నీది

కుమనీయకువ కందుకము నియ్య నా వంతు
 వదలక చేపట్ట వంతు సీడి
 అవశత్వమున దేహ మందీయ నావంతు
 స్వవకంబుగా గొను వంతు సీడి
 సంతసం బాత్య నిసు జేర్ప వంతు నాది
 వింతగా నై క్షేముమ గూర్చుపంతుసీడి
 ఎన్నటికి నివె పంతంబు లద్దుజకును
 భానుచందులు సాక్షిగా ప్రాణనాథ!

* * *

వ మందును నే మందును
 నే మందును మందయాన యేమని యంయన్
 ఏమని నేమని పలుకుదు
 దామర వికసించి ర క్తథారలు గురిసెన్.
 కేళికఁ దేలిన పిదపను
 బాలిక రిపు బోలు బంచ్చాఱుని బోలున్
 మాలకరి బోలు గుర్రపు
 నాలుకతుదఁ బోలు హేమనగముం బోలున్.

* * *

పద్య లేఖ

[ఈ లేఖ వేటూరివారు తమ బాల్యమిత్రులగు శ్రీ చల్లా సూర్యానారాయణ శాశ్వత్తా ప్రాసినది. ఆప్యాక్షరో ముక్కొం ప్రథమపులు నిర్వహించు చుండిన సహస్రాల్ని ప్రతిక ముద్రణమును చల్లావారు చూచుచుండిరి. ప్రతి కక్క వ్యాసములు తరువు పంపుచుండవలెననీ సరస్వతిపై చిన్నచుంపు వలదని చల్లావారు ప్రాయగా వేటూరివారు బదులిట్లు ప్రాసిరి. నాడేకాక నేడును ప్రతింధిపతులు పరిశీలింపదగిన విశేషము లింఘన్నవి. —సం॥]

న కు స్తుతికుఱుయ. క్రు యుకుసుంభుత్తు

శ్రీ. శాశ్వత్తా ముత్తులజూయ మిం జీగ గు వలియు
మూ నిచం శా వశించిపుతి చూ లి చూ లి
శతి వి శతి వి దూ నం దించి తెండలరఁ గ్ర్యా
మిత్తుల ఉంఘుమి వా రాలమైశ్రూ ఐతిహా
సాంర, నా మాత్రానాతియం వేతుక కరస్తే:-

2. శూస్త్రిక్షుంబూచ్ఛాసాకు! సరస్వతి యై ర!

సెంత వుంఘుమిత్తు! నా లు వంత చూం టు!
చూ మనె స్తుతు సర్వ్యాంగసుందర ఇతి శిథు
మాస రస్తుతి నం తు తొయా సహసు:-

3. బ్రిస భూతి యొల్లునాకి యోస యం య్యో
నయ గు రు లి భోయ లు నాట్కుంచి భృత్య వసమత్తు
భుక్కు పుష్టుచ్ఛు రయైతొల్లును కి య్యో.

4. ప్రతి తు జూంపతి సాంపుత్తుకుమతి లపటిము
సా రచన సూత్తం ప్రశాస్తులు నాత్కుంచ్చు
రక్కుగార్థాణిష్టే నాతి పింగ నమ్మకిష్టు!

5. శతిం. గాం షేయశాంచింక పాసి స్తుతించు
ఖంపం గా నుట్టి పుట్టుదు, ఏంపి నచి ఉను
నాట్కుచతి రాగఁ జు దూతఁ? న్యూత్రి తావు
వీషి పుఱుసులు, తప్పు నాట్కుచ్ఛంతు!

ఆన్ని నుండి నేలా లిపి ఏవ వ్యక్తి ఆయి
 గం లి మ నుండు, పై క నావ ప్రమ వేద కెంటాగ్నిలు.
 తొ వ్యాయామాల్కి తెల్పిం నుకొని ఉండి దైయాలే,
 ఫ్లాం జె వేళొక్కుండా నుబకొనసి గండి, యొ జొ
 యొర్కు డివ కెంబు ఇక పెర్కు ర వాతి.
 నుండుగా కంఠాలక కుచ్ఛి సురువాత.

- 7 కస్తువంటి జీయంచేస్తే రెప్పుడైన.
 కశ్మికరం ప ~~ఏ~~ క దుఃఖ య నాటి? కస్తువంటి
 కస్తుయుణ్ణ సాధాంతి గాగం తపించ
 ప్రైంముషు స్ఫుర్మాలు సుజీయితుకు రామ్య!
 వాఱుఁగుఁదును వాట, వాయిస్తున్న సేఇగుఁశున్న
 వారావతను, సరస్వతితీరుకొండుకు.
 8 వాటిని తిని జీఁ గూళ్ళు(క్రి) వాంకే స్తు,
 సాయ్యదు గూళు అతించు సంగుగులు.
 వేణుఁగులును సరస్వతి సెలకుసెలకు.-
 ఒల వాయ తెండు వించు నిండ యె రామ.
 గొర్కుఁగు యాటిని ను పెట్ట లేపు
 పులుమైసి సునింక వుక ఘుస్సించు వించు;
 త్రాప్రథమసునుసెంచే గుట్టుకు గాంచి
 ల మిలు, జిగించేండుభుము, త్రముయినాచి!

[లేఖలో కొంతభాగమిందు లోపించినది]

క్రి. (ప్రభుత్వ రంగ)

సరస్వతి - మాసపత్రిక; ప్రతిమ - వేటూరివారి భాసనాటకానుచాయము; జయంతిష్ఠము - శ్రీ మద్రాసదాశివేశవ్యాస ప్రసాద్; [మకరఘ్రజిణ్ణు].

శివయోగసారము* – అవతరణిక

— వేషూరి ప్రభాకరచా త్రి

[సుభావీ - నవంబరు 1927 పుటులు 74 - 79 - సం॥]

ఈ ‘యవతరణిక’ యంతపడుకు నేఱి గ్రంథపరిశోధకు లేవ్యరుగానీ తడఫిచుచినదిగా, దోషు. ప్రాచ్యలిభిత పుస్తకశాలలో నీయవతరణిక లేదు. బ్రోసు దొరగారు ‘అనియాది గణపతిదేవుడన్ని’ ప్రాసిరదానినే శ్రీ పిరేశ లింగము పంతులుగారు కపులచరితమును సమయచించిరి; గాని యశ్శాసాంత గద్యములను వారు సరిగా బింధిలిపపరయిరి. మతియుఁ ఛాతులుగారు దానిని మిక్కిలి యూచీరమైన కృతినిగాగూడు దంచిరి. కపుల చరితము తృతీయ భాగమున దాని విషయముఁ జెప్పిరి. వారి ప్రాతము నమ్మి యాగ్రంథమందాదరము లేనివాడనై నేనును నక్కడక్కడు గానవచ్చిన ప్రాతప్రతులను సేకరింపనయితిని! ప్రాచ్య లిభిత పుస్తకశాలలో నాలుగు పుస్తకములున్నసు నవి లిన్నప్రతులుగావు; సమగ్రములునుగావు. ఈ గ్రంథము ప్రాతప్రతులున్న ష్టల ములు కొన్ని నాకు జ్ఞానిలో గలవు గాన వాని సిక సేకరింపఁ బ్రయత్తింతును. ఈ యవతరణికు దొలుత సేకరించినందుకు మా మిత్రులు శ్రీ విశ్వానాథశరత్త గారిని సంఖావించున్నాడను.

శ్రీ పిరథద్రరావుగా రీయవతరణికలోని ముఖ్యవిషయములను బెకి గ్రంథములను బింధించిరి. నాకు గానవచ్చిన విశేషవిషయములు గొన్నింటినిగూడు దెలుపుకొనుచున్నాడను.

ఱ

ఇందు వచ్చితులయిన కృతిక ర్తవంశమువారును, గృతిపతివంశమువారును ఆంధ్రారాధ్యాభ్రాహ్మణులు. ‘నూకనారాధ్యవరా’ ఇతాయి సంబోధనములు పెక్కులు గలవు వీరు లింగధారులుగారు, కృతిపతియగు నూకనారాధ్యేషును, దత్తితియగు నాగయయుఁ జాపుపత్రవతులు. నాగయసగూర్చి “కాళిలోఁ నద లక పాశపత్రవత్శిల్యాతై మోషమార్జించి మించె”ననియు, నూకయనుగూర్చి “కాళికాదేశముఖ్యాపదేశములు జరించి కులకోటులను నుద్దరించెన్నటి” అనియు గలదు. శివయోగసారము కడముట్టు జదివినను గూడ నెక్కడను లింగధార ఇము, కరపీశార్పనము మొదలగు పీరకైవాచారములు కానరావు ఆంతరలింగా ర్ఘనము, పీతలింగార్ఘనము నందు జెప్పుటదినవి. ఆంధ్రారాధ్యసంప్రదాయము

పీరశైవసంప్రదాయముకంటె వేఱయినది యనియు, ఆంధ్రారాధ్యలు పాశ పతనసంప్రదాయమువారనియు దీనివలను గూడ నిరూపితమగుచున్నది. మణియు నేతత్కృతీకర్తా కృతిభర్తావంశములవారి కేలికలయిన కాకతీయగణపతిచక్రవర్తిక, రుద్రాంబికకు, బ్రహ్మపరుద్రువుకు విశ్వేశ్వరశివాచార్యుడును, దత్పు లతుడు కాళీశ్వరశివాచార్యుడును ననువారు గోళకీమితాచార్యు పట్టాభిషిక్తులు దీక్షగురువులు. తత్త్వద్వ్యాప్తయములుగొన్ని బసవపురాణపీతికలో వివరించితిని. వారు మందర గ్రామమున నెలకొల్పిన మహావిద్యాపీతమనదగినపీతముని

విద్యార్థీభోగ్రంభాగం జుద్దశైవమతాయచ

ప్రసూతాయోగ్యశాలాభ్యం విప్రసత్తాయచేతరమ్

ప్రాదాద్విశ్వేశ్వర శివశ్శివసిద్ధాంతపారగః

బుగ్యజ్ఞసాగుమవేదానాం సమ్యగధ్యాపకాత్మయః

పదవాక్యప్రమాణానాం సాహిత్యస్యాగమస్యచ.

— ఇతాయి.

పై శ్లోకములందు ‘శుద్ధశైవమత’మని కలదు. శుద్ధశైవమగా :

మిత్రశైవ మితిప్రోక్తం శుద్ధశైవమతశులు

సింహసనస్థితంలింగ మర్మయేష్టేశ్వరోత్మః

నిత్యం త్రికాలం భక్త్యాయః లింగార్చనరతస్సదా

అగమార్థానుసంధాతా మదమోహదివర్జితః

ద్వాళ్మానసమాయుక్త ఆరాధ్యసేన కథ్యతే

ఘూతిరుద్రాక్షసంయుక్తో భజనకాత్రయే శివమ్

శుద్ధశైవమితిప్రోక్తం శైవశైవమథోచ్యతే.

మీది శ్లోకములలో నిర్వచింపు బడిన పద్ధతియే యాంధ్రారాధ్యసంప్రదాయము వారిపి. కాకతీయ చక్రవర్తులు వారి గురువులగు విశ్వేశ్వరశివచార్యుడులు ఆంధ్రదేశమున బెంపోందించిన శైవసంప్రదాయమిదియే. నేడే యాంధ్రారాధ్యచార్యులు పీరశైవసంప్రదాయమువారని తలచుట సరిగాదనియే నా నిశ్చానుము. బసవపురాణపీతిక చూడు గోరెదను.

॥

మణియు నీయవతరణికలో రుద్రమదేవి కూతురగు రుయ్యంబను నారాధ్యబ్రాహ్మణుడగు సన్నయదేవుడు పెండ్లాడినట్లు సుష్టుముగాఁ గలదు. దీనిని జాచిన తరువాత దీనికి సంవాదిగా నింకొక విషయము నాకుఁ గాన వచ్చినది. మలాపుర శాసనమున —

శ్రీచోళేశ్వరమాక వత్సితిపత్తి రాజస్యమూడామణి
యచ్ఛిష్టైః; కిమతః పరం గణపతిత్వోపతిర్యత్పుస్తతః
సస్యాత్మక్యస్య ముదే నదేశికపరకైవాగమాంభోనిది
ప్రేషివిశేష్యదేశేకః కలచురిజ్ఞాపాల దీఖాగురుః.

ఆని క్షేకమున్నది. “చోళరాజును మాశపరాబును విశేష్యక్యరిశాచా
ర్యునికి శిష్యులు. ఆఏ జెప్పేణి దేమి? కాకతీయగణపతిచ్చక్రవర్త్రి యావిశేష్యక్యర
శివాచార్యునికిఁ సమాదుదే” యని దీని కర్మము శిష్యమాత్రత్వమేయగుచో
చోళ మాశపరాబులలో పాటుగానే గణపతిపేరును జెప్పు దగియండును.
గణపతి చ్చక్రవర్త్రి విషిష్టశిష్యత్వమును దెలుపునదో లేక నిజముగాఁ బుత్రీ
త్వమునే తెలుపునదో పై క్షేకము! శివమోగసారాపతరణికలో రుయ్యాంబ
విషయము గాన రాకున్నచో సిక్కడ విషిష్టశిష్యత్వము మాత్రమే యర్థమని
తలఁతుము. ఇప్పుడు ఈ యర్థముకూడఁ గలదేచో యని సంశయము పొడమినది.

3

కవిస్తుతిలో “మలియున నంధకావ్యపథము దీపిన నన్నయభ్యు
గారి...”నని కందు. ఈ గణపతిదేవకవినాట నన్నయభ్యురకునిఁ గూర్చి
యెట్టి భావమార్కాదో యాది సృష్టముగాఁ దెలుపున్నది! రాజకరేండ్ర సంచి
కలో నేను ప్రాసిన వ్యాసమున కిది బలము నొసంగుచున్నది.

4

మణియ—

క. ఆసమ శివభక్తిరసమా
నసునీఁ బాలుగ్గరికి సోమనాథునిఁ గవిరా
జసమున్నతయి, సవ్యః
ప్రసాదియగు చక్రపాణి రంగనగౌలుతున్.

అనియఁ గవిస్తుతిలోగలదు. ఈ పద్యమెంతయు నాకు సంతోషము
గొల్పినది. పాలుగ్గరికి సోమనాథునితో స్ఫృంచి చక్రపాణి రంగనాథుడనువైష్ణవుడు
(తెలుగుదేశమువాడు) శివనిందచేయగా నాతని కన్నులురెండును
బోయె ననియు, ఆహోబలగ్గసింహస్వామి కలలో శివనిందచే నీ కన్నులు
బోయన వని తెలుపగా నాతఁడు శ్రీగిరికిబోయి మల్లికార్జును నారాథించి యా
స్వామిమీద సంస్కృతాంధములలోఁ గస్సి కృతులను జెప్పి పాలుగ్గరికి
సోమనాథునికి శిష్యుడై మరల రెడు కన్నులను బదసెననియఁ బెక్కుకర్మాటక
కృతులలోఁ గలదు. పైకథారమును రూపించుచు ప్రాచ్యలిథిత పుస్తకశాలలో
“రంగన” కృతిగా నయనరగడ యని యొక గ్రంథము కలదు.

క. శ్రీపార్వతీశు జూడక
పాపాత్ముదనగుచు బోడు బథమును జతుల్
దీపి-చుచ్చప్పి తొలగిన
శ్రీపతిసదుగంగు జెపై శివు గర్తనుగాన్

అని దానియారంభమును బధ్యము గలదు. బసవపూరాహపీఠికలో నీ
గ్రంథమును గూర్చి పోచ్చగా వ్రాసితిని. నాగు చరణము లిక్కుడ-

శ్రీశైలవల్లభుని శిఖరంబు పొడగంటి—
సభలందు భక్తులకు జయవాదమనికంటి—
గౌరిశుదే సర్వకర్తగా బోడగంటి—
బహుపాపములు సమ్మిళించుట గంటి—
సయముగా నయములు నాకీయు బోడగంటి—
ఇంక శ్రీగిరిజేర నే గందు నని కంటి—
తనరశ్రీరంగకవి దాత యని పొడగంటి—

— ఇత్యాదు.

వైష్ణవమప్పుడు రంగనాథుడే కైవుడై రంగకవియయ్యెను. “ఘనుడు రంగన
దూషకరగండు డనికంటి” ననియు గలదు. పైవిషయములను నీగణపతిదేవకవి
కృత్యవతరజిక యథార్థపఱుచుచున్నది. నే వెల్లించిన ‘నయసరండ’ చక్రపాణి
రంగనదే యగుననుట కిక సందేహింపరాదు.

చ

కొనియుద్దదేవుని వర్ణనమున “నరులెల్ల వ్యాకరణ్ణమ్మయన సకలా
గమవిషయ్యే నష్టియుతము” — అని కలదు. ప్రాచ్యరిథిత పుస్తకశాలలో
'రాజర్మియ' మని యొక సంస్కృతవ్యాకరణ గ్రంథము కలదు. దాని(గూర్చి)
తెల్లుదేశపు సంస్కృతకవుల చరిత్రమున నేసిట్లు వ్రాసితిని — “కాశికయని పేరు
గల పాణివాయ్యకరణసూత్రవృత్తిలోసున్న కారికల నన్నింటిని క్షోకవార్తికమును
పేర నుద్దరించి దానికి రాజర్మియమును పేరు బ్రతాపర్వదేవుడు వ్యాఖ్యి
రచించినాడు. గ్రంథిట్లున్నది. ‘ఇతి రాజర్మదవిరచితే క్షోకవార్తిక వ్యాఖ్యానే
ప్రథమస్యాధ్యాయస్య పొదః’ కొన్ని గద్యాలు: ‘ఇతి రాజర్మియే కాశికా
వృత్తికోకవాయ్యానే’ అని కలవు. మణిము నొక్కచోట నిట్లున్నది: “ఆది
రాజకాకతీయ ప్రతాపర్వద్వప్రధానవర్యస్య ముద్రాకగన్నయసూను రచితం
వార్తికవ్యాఖ్యానమ్” — కావున నిది కాకతీయప్రతాపర్వదుని కృతికానేరదు.

ఆ శాక్తిము ప్రతాపచూడ్వేవుని ప్రభానచయ్యి డును, గన్నయకుఁ గుమారుఁడును నఱున చుద్రరాజు దచ్చించింది. ఇదివఱకు నే సీగన్నయ మారగ్గఁడెయ కృతిపతి యగు నేమోయసుకొంచెని. ఈ శివయోగసారావతరణికపలన నీగ్గఁథ కు త్ర్య పిషయము విస్ఫుటమయ్యాడి. కొలని రుద్రదేవుఁడె యేతథ్యఁంధక ర్త యగుఁ. ఈతనికి ‘వ్యాకరణ జ్ఞివ్యా’యని బిరుదనామముఁడుట, కాక లీయ ప్రతాపరుద్ర దేవుని ప్రభాన పర్వత్యముండుట, గన్నయ పుత్రీత్యముండుట యిష్టే నిశ్చయముఁకు సాధకములు.

=

ఖీమఁఁడకృత్యపతరణికతో ‘అరియేచి యన్నమంత్రి కొలనిప్రతాపరుద్ర నృపాలునిచే ‘అరేడు’ గ్రామము దానముగొన్నట్టుకలచు. ఖీమఁఁధప రెండుముద్ర ఇము లందును నీపిషయమును దెలుపుపవ్యము చెఱుపబడినది. ముద్రణము లండిట్లున్నది:

కొలనఁఁడుతాపరుద్ర నృపముంజరుఁచేత నరేంద్రసారణి
సరించిఁర్చమాన బహు సస్యసమాకుల ముగ్రహారమై
వెలయ విభాకరగ్రహణఁచేకఁదగంగఁ జరిగ్గిఁచి బం
థల భరియుఁచే నన్నఁపిభుతో సరియెట్లు ప్రభానతప్యరున్.

ఈ పద్మ మిట్లుండుఁలెను:

కొలనిప్రతాపరుద్ర నృపకుఁజరుఁచేత నరేడు సారణి
సలిలవిచర్థమాన బహుసస్యసమాకుల ముగ్రహారమై

కొలని ప్రతాపరుద్రరాజు వేఱుగా గలఁడని యొఱుగమిచే ద్వితీయ ముద్రణమున కొలఁ తర్వాత నరసున్న చేర్పుబడినది. ఇది సహ్యమేకావచ్చును గాని — రెండుముద్రణములుఁచును ‘మంజరుఁచేత నరేడు’ గ్రామ నామమని గుర్తింపక నట్టేడు, నరత్టేడు అని యేవేదో స్ఫురింపగా నవి తప్ప ఉనుకొని కాఁబోలు, వానిని సంస్కృతికరించి ‘నరేంద్ర’ యని ఇంద్రియిలాచ. ‘నరేంద్ర సారణిఁసలిల’మనగా నర్థమేమనుకొనికో! ఈ యరేడు గ్రామమును బ్రతిగ్రహించుట చేతనే వారు ‘అరియేచి, అరేటి’ యింటి పేరి వారములి! ఖీమాఁధ ముద్రణమున నిట్టి యిఘోరసంస్కరము లనేకములు గలవు. గ్రంథారంథమున రెండవ పచ్చములోనే ‘ఎలుక నెకిగ్న రావుతురాచవారు సేనానియముంగుఁ బెద్దన’ అను సరసపాతమును ‘రావుతురాజు సౌర సేనాని యమంగుఁబెద్దన’ యనియు, - మూడుఁధవపవ్యమున ‘ఫాలికమోముమత్వనబ్ర్థి కిశోరకలాస్యాలీల’

ననియున్న మనోహరపాతమును ‘భారికమొము మత్తుచుట్టికిరోరుచుస్తులీల’ అనియ మార్చినారు. రసప్రస్తకములయిన పాతములిట్టిచి చెప్పేసిఁ రోగులు, చరిత్ర ప్రస్తకములయిన పాతములుగూడు జాలఁ దమ్మటగాఁ ఒడిసపి!

ఒ ३ - వ పద్యమున

యవనకర్షాటకటక భూవచ్చులతోడు

జెలిమి వాటిఁచి యేలించే దెబుగుభూమి —

అని యుండవలసి యుండగా ‘బలిమివాటిఁచి’ యని పచెమ.

ఒ ४ - వ పద్యమున

వంచారామములందుఁ బల్యైలవురిం బ్రోథేండువింబాస్తు

అని యుండవలసి యుండగా-

వంచారామములందుఁ బల్యైల బురినీ బ్రోథేండుబింబాస్తు

అనిపడినది. ఒ ५ - వ పద్యమున-

అన్నయమంత్రి శేఖరుఁ దహమ్ముచుసేను వదాన్నిభూమిభృ

త్తనిపడినది. ముద్రాపకుల తలపులో బుట్టిన ‘అహమ్ముదు చూస్తేనేన్’

ఆ కాలవుజరిత్రతోఁ గానఁరాడు గదా! భిమభండ పాకవిశేషములనుగూర్చి విపుల ముగా వేతొకప్పుడు వ్రాయుచును. ఇది యిక్కుడ నంతగాఁ బ్రిస్తుముకాదు.

శివయోగసార పీతిక కాకతీయ రాజవరిత్రమునను, కృష్ణార్కోదాచరీ మండలముల చరిత్రమునను గ్రోత్ విశేషముల నెత్తి యిచ్చుచున్నది. పెక్కు గ్రామ ముల విషయమిందు గలదు.

[* శివయోగసారము : “తామని గణపతి దేవుడు దీనిని రచించినాడు. ఇతడు క్రి.శ. 1400 నాటి వాడు. ఈతని గ్రంథము పూర్వభాగ మనియు, నుత్తరభాగ మనియ రెండు భాగములు గలది. పీతిక వినాగా బూర్జ్య భాగము నాలుగాళ్యాసములను ఉఱగంచేలో శైవ ప్రచారణీ గ్రంథమాల ప్రెస్సు వారు ముద్దించిరి. పీతిక చాల చరిత్రాంశములు గలది. అది చెనుక ‘సుభాషి’ యను చుట్టుపడ్డాఁచు. తరువాత ‘కాకతీయ సంచిక’లోను ముద్దితముయినది... దీనిలో నెనిమిది యాళ్యాసము లింకను ముద్దితము కాలేదు. ఇది చాల బ్రిశస్తుముయి రచనను.” చూ. వే. ప్ర. వ్యాసము ‘ఉపలభి, అముద్దిత ప్రాచీనాంధ్ర గ్రంథ ములు.’ భారతి - వ్యాయ - వైశాఖము. పుట 415 సం॥]

Malkapuram Inscription of Kakati Rudra S. S. 1183

—Mallampalli Somasekhara Sarma

[The Editor of this journal studied Inscriptions for some time under Sri Sarma while he was an Honours student at Madras during 1950-53. Sri Sarma while teaching used to prepare a brief note on each Inscription for the benefit of his student. This is one such note prepared by Sri Sarma in his own hand which is now being reproduced.—Malkapuram Inscription throws much light on the social, religious and political history of the Kakatiya period.—Editor]

Malkapuram is a village in the Guntur taluk, Guntur district. The huge pillar inscription at this place is of immense interest both for the historical information it supplies regarding the Kakatiya kings and for the detailed account which it gives of the famous Pasupata teachers who preceded Visweswara Sivacharya of the Gowda country, who was himself the Royal preceptor and a highly learned scholar.

Svayambhu the God Siva at Warangal, the tutelary deity of the Kakatiya kings, is invoked at the begining of the inscription. In the family of the Durjaya Kshatriyas was born the powerful Prola

whose son was Rudra. Rudra's younger brother was Mahadeva. His son was Ganapati deva. His daughter was Rudramadevi. In her time this record was incised.

Saiva Teachers: There was a country known as the Dahala-mandala situated between the Bhagirathi and Narmada. In that country flourished a line of Saiva teachers whose founder was Durvasa.

DURVASA

:

Sadbhaava Sambhu received from the Kalachuri king Yuvarajadeva as bhiksha (maintenance gift) the three lakh province. This teacher founded a monastery (Matha) called Golakimatha and gave that province for the maintenance of the teachers of that Matha.

:

SOMA SAMBHU

He composed in his own name the work called Soma sambhu paddhati.

:

VAAMA SAMBHU

His feet were worshiped by the Kalachuri kings. He had thousands of descpiles.

:

SAKTI SAMBHU

KIRTI SAMBHU

VIMALA SIVA

He was born in the Kerala country. He was also highly respected by the Kalachuri kings.

DHARMA SAMBUH

VISWESWARA SAMBUH

He administered the diksha to king Ganapati deva. He was himself a great Vedic scholar and a resident of the village Purvagrama in the province Radha of the Gowda country. His other royal disciples were the Chola and the Maalava kings and also the Kalachuri kings. Ganapatideva styled himself the son of this Saiva teacher Visweswara siva. His influence with Ganapatideva appears to have been very great. Numerous teachers of the Saiva faith from the Gowda country and numberless poets were rewarded by the king at the teacher's instance. This teacher initiated also a number of kings into the Saiva faith by giving them Diksha. He is described thus "With hanging ear-ornaments and a high tuft of gold coloured matted hair, a brilliant face and necklaces, the teacher Visweswara Sambhu seated in the Vidyaman-dapa of Ganapatideva's palace was indeed an object worthy of sight."

In Saka 1183 (Durmati) on Friday, Chaitra ba. 8 the 1st day of Mesha, queen Rudramadevi gave to the teacher, Visweswara Sambhu the Village of Mandara together with the lanka lands of the river Krishna, situated in the Kandravati in Velanadu vishaya on the southern bank of the river, in accordance with the desire of her father who had already orally made a gift of it to the teacher. She also gave on this

occasion, the gift of the village of Velangapundi to the same teacher.

At Mandaram the teacher established a temple for God Visweswara, built a monastery and set up a Satra (feeding house) settled many brahmins and gave the village the name Visweswaragolaki. In this village Mandaram coupled with Velangapundi he gave sixty families of Dravida brahmans 2 putties of land each, measured by the wellknown rod of Penumbaaka with full power to sell, exchange or mortgage. He divided the remaining land into three parts and gave one for the maintenance of the Visweswara temple, another for the maintenance of the students and the Suddha Saivamatha and the third for the maintenance of a maternity hospital (ప్రసూత్యరోగ్యశాఖ) and for Satra.

There were three teachers appointed for teaching the Vedas Rig, Yajus & Saama and five teachers for teaching logic, literature and the Agamas (పదవాక్య ప్రమాణ సాహిత్యగమ చాచాతా), one capable doctor and one accountant (కాయస్తుడు). Each of these ten received two putties of land. For service in the temple these were appointed: 1 Kashmirian(Songster) and 14 songstresses, six who were experts in dance and Karadaa vaadya. Besides these, Brahmin cooks and servants to the Matha and the feeding house and ten Veerabhadras (Village guards) for the protection of the village and 20 Virmushti servants who were village servants and other Saiva devotees were appointed. There were also

other servants of the village to do the duties of goldsmith, coppersmith, mason, bamboo worker (ముదధి), blacksmith, potter, architect, carpenter, barbar and artisan (కాణె). All these had vrittis. The seventy three servants were given one putti of land each. For the garden all round the temple Visweswarasivacharya gave $1/10$ of a nivartana of land. The teacher also gave to 80 brahmans of the Srivatsa gotra and Sama-Veda, the natives of Purvagrama in Dakshina Radha country, 1 putti each and appointed them to supervise the income and expenditure of the village and keep accounts of these in writing. Thus the total of 150 puttakas was given for the maintenance of the several services—1261 A.D.

Veerabhadras came from the chola country, wore matted hair, belonged to one of the four casts and did such acts as “cutting off their scrotum, head or stomach” for the protection of the village.

నమస్కారములు - ఉభయకుశల పురు

[ప్రభూత కళాతారులు శ్రీ చిత్రరూ నాగయ్యారు గుహదేవులపు వ్రాసిన లేఖ లిఖి. రంగస్తులం మీవనేకాక జీవితరంగంలోనూ భక్తి ఆయనలో పాదుగొన్నది. శ్రీ ప్రభాకరుల సన్నిధిని ప్రార్థనలో తాను ఆరోగ్యము భూతిని పొందడమేకాక ఇంక నెందరికో కూడ అట్టి అస్తిత్వాత్మిని వారు కలగించారు. ఆ విషయాన్ని సూచించేవే ఈ లేఖలు. ఇట్టివే మరికోస్నీం టీని మున్సుంచు ప్రకటించగలము - సం॥]

బ్రహ్మా వేదమూర్తులైన
గురువుగారి చరణస్సుధికి.

మద్రాసు,
17-7-47

ఇష్టపురమాణువు నాగయ్య అనేక నమస్కారములాచరించి ప్రాసుకొస్ను విజ్ఞాపనలు. ఊ॥ కుశలాసంతరం. తాము మద్రాసు సుంచి వెళ్లిన తర్వాత నేను తమకు ఒక వుత్తరమైనా ప్రాయిలేచ కారణం, నాకు ఒక హృదైనా, ఒక గంట కూడా తీరలేదు. చి॥ ముని యిష్టపుటికి వచ్చినప్పుడు యాసంగతి, తమకు మనవి చేయమని చెప్పినాను. బహుశ, మనవి చేసివుంటాడనుకుంటాను. ప్రతిరోజూ, ధ్యానంలో తమతో సంభాషిస్తూనే వున్నాను. ఇక నా ఆరోగ్యిష్టయం :- ఆకలి, నిద్ర, బాగానే వున్నాయి. పాట పాడేటప్పుడు, యింకా, ఆయాసం కొద్దిగా వుంది. గుండెల్లో నాప్పిలేదు. కాష్టవాపులు అలాగే వున్నాయి. తాము మద్రాసులో వున్నప్పుడు రెడు, మూడు మార్లు స్పృశించినప్పుడు కొంత సుమారుగా వుండింది. కాని, మరల, యథారీతిగానే వున్నాయి. తమ దగ్గర 10 హాటలుండి చికిత్స పొందాటానికి నాకు తీరుకుండావుంది. తమబోఁటి సద్గురు ఆక్రయం, అనుగ్రహం లభించిపుష్టికి. నా ఖర్చు అడ్డుపడి నన్ను బాగుపడనివ్వేక చేస్తూన్నది. విమోచనమెప్పటికో తెలియకున్నది. ఇష్టపుటికి, తమ ఆశిస్తుల బలం తోటి నా పసులను నెగ్గించుకొనుచున్నాను. తమ సన్నిధానంలో పది హాటలుండ టానికి అనుగ్రహించమని భగవంతుణి ప్రతిరోజూ ప్రార్థించుచున్నాను. ఆ భాగ్యమెప్పటికో. ఆది భగవదేచ్చ. తమ ఆశిర్వాద బలం నాకు హృదిగా వుంచేదాలు. ప్రతిరోజూ, ధ్యానంలోనైనా తమ పాచసేవ చేసుకుంటుంటాను. మిత్రుంచరికి నా నమస్కారములు.

తమ పాదములకు వందన సహస్రాణులర్పిస్తా విరమిస్తా.

ఇట్లు
భవదీయుడు
చి. నాగయ్య.

మదాసు
6-8-47.

హృజ్యలు గురువర్యుల సన్నిధికి

అనేక నమస్కారములు. తాము దయతో ఖ్రాసిన ఉత్తరం యా దినం అందింది. తాము సెలవిచ్చిస్తూ శ్రీ అనంతం గార్చి చాలా కుదురుచడినది. సోమవారం రాత్రి ఆనంతం గారు బహిరూపమికి వెళ్ళి యింట్లోకి వచ్చునపుడు క్రింద పడ్డాడట. పడకపై పరుండబెట్టారు. అప్పటి నుండి ఎదుమచేయి స్వాధీనం లేకపోగా లేచి కూర్చోలేకపోయారు. మాటలు కొంత తదబధుతూ వుండినది. నిన్న మధ్యాహ్నానికి కొంత ఆహారం సేవించిన తర్వాత లేచి కూర్చోకలిగారు. తర్వాత తమకు తంత్రియిచ్చిన తర్వాత సాయంతాలం ఆనగా 7 ఫంగాలకు Reaction చాలామట్టుకు తగ్గిపోయి శాగా మాట్లాడగలిగారు. తమ అల్లుడిగారిని కూడ పిలిపించి చూపారు. శ్రీ అనంతంగారి బంధువుల సలహాపై వారిని యా దినం హాస్పిటలో చేర్చించారు. ఉదయం హాస్పిటకు వెళ్ళేముందు ఖులా సాగానే వున్నారు.

తర్వాత నా విషయం మనవి చేసుకుంటున్నాను. తాము చెల్లిన తర్వాత నుండి మనస్సుప్రిగా Prayer ఉదయం సాయంత్రం చేసుకుంటున్నాను. కుడి కాలులో చాలా Reaction కలిగింది. యా దినం హృత్రిగా వాపులేదు. సాధారణ మైన కాలులాగు వున్నది. మీరు నాటై జూపు వాత్సల్యానికి నా జన్మ పర్యంతం తమర్ని మరువలేను. తీరిక చేసుకుని కొన్ని రోజులు తమ సాన్నిధ్యంలో ఉండాలని చాలా కుతూహలంగా వుంది. ఆ భాగ్యానికి ఎదురు చూచున్నాను. అందరికి నా నమస్కారాలు.

అప్పుడప్పుడు తమకు నా progress విన్న వించుకుంటాను.

ఇట్లు
విధేయడు
వి. నాగయ్య

ప్రమాదాన్ని
22-3-47

పరమ పొవనులు, పూజ్యులు అయిన బ్రహ్మత్రీ గురువుల వారి చంపణస్తోఽటి

అనేక నమస్కారము లాచంది శిష్టావచమాయిపు ప్రాసుకోస్తే
విజ్ఞాపనలు.

ఉథముకలాంతరు- నేడు 10 రోజుఁ నుంచి, స్వాకుర్త్వ వున్న
వాలలో పాల్గొసుచుండుటచేతనూ, పరుసగా 7 రోజులు రాత్రిపూట భీలిం
మూటింగుకు వెళ్ళుచుండుటచేతను, విశ్రాంతిలేక, తమమ వ్రాయలేకుంటిని.
మన్మించవేడవను. నా ఇరోగ్యం బాగా కుదిరింది. కాళ్ళుచాపులు మట్టుకు యింకా
కొండ వుంది. దానికి, కార్బాన నాకు బొత్తుగా- విశ్రాంతి లేకపోవటమే గాక,
కొన్ని రోజులు, ప్రార్థన కూడా చేసుకోవటానికి, ఒకొకప్పుడు, కాయలోవెళ్ళటా,
ఒకప్పుడు, వేషంమీద, యలా తటసిస్తున్నది. ఇంతా, నా దురదృష్టం తప్ప
వేరుగాదు.

ప్రార్థన మట్టుకు ఏమైనా సరే, చంపండా చేసుకోసుచ్చాను. తమ
అనుజ్ఞ మేరకు నడచుకుంటున్నాను. నూచిలో థిర్ పాపు- కాళ్ళ వాపులు కూడా
తగ్గిపోయినయి- త్వరలో తమ దర్శనానికి పస్తాను. తాము నాకు చేసిన మేలుకు
నా జీవితపర్యంతము కృతజ్ఞతలు.

శ్రీ అనంతంగారు కూడా- యిప్పుడు చాలా మట్టుకు బాగున్నారని
విన్నాను. నేడు వెళ్లలేదు. దేపు ఆదివారం గనుక, వెళ్ళిచూచి తమకు ప్రాస్తాను.

ఆచ్చట మన వారందరికీ నా నమస్కారములు.

నా కృతజ్ఞతాపూర్వక వందనాలు
తమకర్పిస్తూ- సెలవు పుచ్ఛుకుంటూ
తమ విధియుడు
ఖి. సాగయ్య

మదాసు,

14-9-47

ప్రభు గుర్తు నుండి ప్రభు వాచిస్తే ఏకీ,

స్వాధీనపు సహార్థములు. ఆలస్యంగా ఉత్తరం వ్రాసినందులకు తమించాడు. ఈ మధ్య పరుసగా రెండు వారాలు విరామం లేకుండా Shootin
ప్ర. కీప. లో ఉచయించాలం Prayer పు చూత్రం ఏలాంటి అభ్యు
ర్పించి లేకుండా చూపుచూకుంగా సాగించాను. ఆరోగ్యం బాగుగా వున్నది
ఇంక్రిప్టివ్ పటిల్చి క్షోరలో ముగించుకుని కొంత విరామం కలిగించుకుని తప
సమ్మాధారిసి రాజులయుసని ప్రయత్నిస్తున్నాను. అక్కడ తాము, తప
చుముచెపులంచరుచు జ్ఞమంగా వున్నారసి తయస్తున్నాను. తాము మదాసుక
వచ్చే అపకాళముంటే మందుగా నాకు తెలియజేస్తారని ఆశిస్తున్నాను.

విధేయుడు

వి. నాగయ్య

శ్రీకాకుళ జీతము

— వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి

[శ్రీ ప్రభాకరు లెన్నదో పాత సాహిత్యప్రతికలలో ప్రకటించిన విలువగల వ్యాసము లింకా ఒకటి రెండు మేము నేకరించవలనినవున్నవి. ఇప్పుడు ప్రకటిస్తున్న వ్యాసములిపి కొన్ని ఆట్లా దొరకక దాగుడు మూత లాడుచుండినవే. ఇటీవల మా మిత్రులు శ్రీనిషుద్వాలు సుందరేశ్వరరాఘవారు వాటిని వెలికిదీసి కాపీ చేయించి మాకు తోడ్పుడుచున్నారు. వారికి మా కృతజ్ఞత - సం॥]

శ్రీకాకుళము కృష్ణ తీరమును గల ప్రభ్యాత పుణ్యజీతము. ఇది యిప్పుడు చల్లపల్లి జమీనులో నుస్సుచి. అంధ వల్లభ కావళేశ్వర నామాంతరములు గల యంధ నాయకస్వామి యిక్కుడ వెలసియున్న వేల్పు. ప్రాచీన కాలమున నీ శ్రీకాకుళ మంధరాజులకు రాజదానిగా నుడెనని యిప్పటి చరిత్ర కారులు కొండఱు ప్రాసియున్నారు. ఆ ప్రాతయంత ప్రామాణికముగాఁ దోపదు. క్యాంబెలు దొరగాఁ స్తోమపు ప్రాసిన తెలుగు గ్రామయను విశ్వసించి వాడట్లు ప్రాసిరి. అధర్యాంచార్యై కృతముగాఁ ద్రిలింగకళ్లాసు శాసన మయు పేర నుపలబ్బమును వ్యాకరణ గ్రంథమందలి యి క్రింది శ్లోకములు పయి వారి ప్రాతల కాథారము. బ్రహ్మీండ పురాణముందలి పట యి శ్లోకములు : - “ఆంధ్రనాథో మహావిష్ణువ్యిక్తాభ దనుజాపహః! పురా స్వాయంభువమనోః కాలే కలియుగే హరిః, కాపలే రాజవర్యస్య సుచంద్రస్య తనూభవః, ప్రాథ వత్సర్వదేవైశ్వర్య వైష్ణవో లోకహృజితః త్రీశైల కాళభీమేశ మహే ద్రసగ సంయు తమ్, ప్రాకారంతు మహత్కూతావ్య త్రీణిద్వారాణి చాకరోత్, త్రిలోచన స్సన్న హేశ త్రిశూలం న కరేధృతః, త్రిలింగ రూపేణ చసన్ త్రిద్వారేషు గతై ర్వ్యాతః, ఆంధ విష్ణు స్నుయమతో చనుజేన నిశంభునా. యద్వార్వతయోదక యుగాన్ హత్యాతు రాకుసోతమమ్, ఆవస్త్రత బుచిభిర్యుతో గోదాచరీతటే తత్కూల ప్రభృతి జైత్రుతా త్రిలింగమితి విత్తతమ్, త్రత్తణ్ణిస్తత్పమాలా పాస్తత్కూతీ నాహరేర్వపాః, కాలేన మహాతాసర్వా తత్పమం స్వాణుయుద్ధించి ఆస్ముచే కోచ్చారితానితద్వపాసీంచే మతిః.” ఇది ప్రామాణికమైన చరిత్రాంకము కావగునో తగదో యర్థము పరికించిన వారికి గోచరింపకపోదు. ఈ కథ స్వాయంభువ మస్సుంతరమందలిదట! విస్తరింపను.

ఈ నడుమ శ్రీకాకుళ జైత్ర మాహాత్మ్యమను సంస్కృత గ్రంథ మొకటి ముద్రింపబడెను. అచియు బ్రహ్మంత పురాణాంతగతమే యని కలదు. ఈ శ్లోకములందుక్క వేమో అని పరిశీలించిని గాని కావరాలేదు. అందలి కథాంశమనకును మీఏ శ్లోకముల కథాంశముకును సంగతియే లేదు. అందు సుచంద్రాది చృత్తాంతము కానరాదు ఇటీపం సచ్చునఁ దీర్ఘబడిన యా స్తల మాహాత్మ్యమను రాజు గొన్ని కూర్చులు చూర్చులు జలిగినవని త్రత్తత్యులు స్ఫలజులు చెప్పుచున్నారు. నేనా ప్రాంతములా దాస్తల మాహాత్మ్యపు ప్రాంత ప్రతికఱ్య చెపకిల్లి. కాని దొరకింది కాదు. ఇప్పటికి నూతేఃధ్వరుఁ బూర్యము వల్లభాభ్యువయ మచు పేర నీ శ్రీకాకుళ జైత్ర మాహాత్మ్యము ప్రబంధ రూపమున దెలిగింపబడినచి. ఆచి యిప్పుడు దొరకియున్నది. ఆ తెలుగు ప్రబంధము సంస్కృత గ్రంథమును బట్టి రచింపబడినదే. ఆతడును దనకు దొరకిన సంస్కృత గ్రంథము తార్మారుగా సున్నదని చెప్పుకొన్నాడు. అచ్చుపడిన యా సంస్కృత స్తల మాహాత్మ్యముకును నీ తెలుగు గ్రంథమునకును బహు భేదము లున్నవి.

అచ్చుపడిన సంస్కృత గ్రంథమున నాంధ నాయక పదముల నిష్పత్తిని గూర్చి యిట్లున్నది:- “యదయం చంద్రవంశైయై ర్నాపై ర్యిష్ట వరాయణః, నియతం పాల్యతే దేశ స్తదయం చాంధ నాయకః, అకారవాచ్యై నచయ ద్విష్టు నాధియతే సదా, తదాంధో భూదయం దేశ స్తద్విష్టోచ్ఛాంధ నాయకః, ఆ మంగి కార మాచష్టే దృష్టోధాతుర్ధారణార్థకః, ఆ మిత్యైధియతాయం యద్విష్టు నాంధస్త చుచ్చితే...బుషీసగస్య మఖ్యాంస్తాన తోషయ నభిక వత్సలః అంగికుర్వస్తుధృతయం తమాంధం పరిచక్తి, ఆంధ్రాణ మిష్టదైవత్యాత్ స్వ్యధృతాయిధ ఇతీరణత్, ఆంధ్రాది దైవిభూతత్యాత్ శ్రీ శోభా దాంద నాయకః, ఆంధ్రిషు మధ్యవర్తిత్యా దాందలోక శబాక్రయాత్, ఆంధ సంసేవి తత్యాచ్చ సోటయ మాంద్రేక్యరోహదిః” ఇన్ని తోవలతోన్న యా సిష్పత్తులు నవీనము లేమోయని నాకు సంశయమగుచున్నది. ప్రాచీన కాణమున “‘అంధ’ పదమే కాని “‘అంధ’” పదమున్నట్టు కసప్తటు. శాసనము లందేమి ప్రాంత ప్రాతలందేమి “‘యంధ’” పదమే కన్పట్టుచున్నది. “‘తయేతేంట్లాధాః పుఛిందాః పుల్గసాః’” అని వేదమందున్నదట! ఇక్కడ పదచేచుదము “‘అంధాః’” అనియే యగును.

“శైవాని దైవతాన్యుత తీటి షైక్రాణి సంతిష్టి, శ్రీకైలాంధుస్తోభ్రందాశారామాభి ధాన్యపి.” ప్రాచీనులు శ్రీకైల కాశేక్వ్యాద ద్రాశారామముల ప్రిచ్చెన్ని తములని చెప్పచుండగా నిందుగొంద తీటివలిపారు చెప్పచున్న శ్రీకైల కాశహస్తి ద్రాశారామములు బేరొక్కనబడినపి.

త్రిలింగ శభ్దానుశాసనోద్ధృత శ్లోకములకు, సంస్కృత స్ఫుర్తిరాజుమునకు, తెలుగు పద్య కాప్యమునకు సంగతి లేదంటిని. ఆట్టి చింకొకాపాచి మాడ నున్నది. శ్రీనాథ కృతియే యని పెక్కురు నమ్మిచున్న కీడాభిరామ మసు వీధి నాటకమున శ్రీకాకుళ జ్యేష్ఠ వర్షన సందర్భమునగల పురాణ గాథ యొక విధముగా నున్నది. అందలి పద్యములిఖి:-

“గి. పసిడి కోరవేండి పాలారగించినఁ

బుల్లి సిలిన యధర పల్లవమున
విప్ర కస్య చనవు వెలయించుచున్నఁడు
విశ్వముండు గాకుళేక్వ్యదుండు.

ఉ. ఈ సమేత్తువేవములు ప్రీంపీయుమఁ బురాణ జాతముల్లో
సౌరఫీసమా నుపసిష్టత్తులు చెంబడు నాగ మాచశల్లో
గారవ ముల్లిసిల్ల సిరికాకుళ నాథు నాగదేవభ
ట్లారకు నింటు బుల్లి ప్రకటఁబగు వేడుక సాదరింపగన్.”

ఇట్టి కథా ఘట్టము మీంది గ్రంథములలో గానరాదు. పురాణ గాథల విషయ మిట్టుండెను. శ్రీకాకుళ మొకప్ప డాంధ రాజధానిగా నుండెనుటకు నమ్మిపగిన యధారము నాకేదియు గానరాలేదు. ఇప్పుడక్క నించుమించుగా ముప్పుదీ శిలాశాసనములు గలవు. వాని యందట్టి ప్రకంస కానరాదు. ప్రాచీన కాలమున నీ షైక్రాణి తమ మహాత్మవమనభవించినది. ఈ విషయము కొన్ని సంస్కృతాంధ్ర గ్రంథములందును, శాసనములందును బ్రహ్మావిషయము. కొన్నిఁటిని బేరొక్కనెవను.

-ఆంధ్రప్రతిక సౌరస్వతాస్తంధము,
1921-దుర్గాతి, మాట తాల, శనివారము.

శివాజి మహారాజు

పేటూరి ప్రభాకరాన్నిగారు మాలీట్లు ప్రాయమచున్నారు : —

ఈ పోరాష్ట్రోధి భాషణలో చూర్చిన శివాజి మహారాజు చరిత్రము రచింపబడింది. నిఱి ప్రతిథా వ్యాపారులు కొషాజ్ఞాజు లక్ష్మణరావు ఎం. ఎ. గారు తెలుగు భాషలో సూచ నేతచ్చరితమును వెలయించి యున్నారు. ఒక్క బిశేష ప్రచారము. శ్రీ ప్రాయి మహారాజు కాలముననే యొ గండర గండనికి చుట్టులు నెఱ్చుకు పండితుల లాతడు సలిపిన దండ యూత్రలను, పశపఱుయ కొన్న డుర్గములను, ఉండించిన రాజులను, యా చృష్టముగాను, విస్వాసముగా సంస్కృత భాషలో తెలియ చ్ఛించి యున్నారు. శ్రీ లక్ష్మణరావు పంతులుగారు గాని, మహారాష్ట్రోధి భావణలో దచ్చరితము రచించిన యితరులుగాని, ఈ గ్రంథముల నెఱు ఉపులో లేదో నేనెలుగను. లక్ష్మణరావు పంతులుగారి పుస్తక ముచు నేడు చూడలేదు. మహాదేవ పండితుడను విద్యాంసుడు శతసహస్రికయగు సంహితగా ‘శివభారతమ్’ ఆను పేర మహా గ్రంథమును రచియించెను. సవిస్తరముగా నాతని విజయములిందు చ్ఛర్చితములు, మహాదేవ పండితుడను నింకొక విద్యాంసుడు, తంజాపురమును పశపఱుచుకొన్న శివాజి సోదరుడగు నేకోజి మహారాజు కడకు పచ్చి ఏకోజి యెఱుగని కొన్ని విజయములు మాత్రము గ్రంథ రూపముగ చ్ఛించి తెఱిపి యున్నాడు. “పర్మాల పర్వతీగ్రహణో పాథ్యాసమ్” అని దీనికి పేరు, ఇవి తంజాపురవు పుస్తక శాలలో నున్నవి. ఈ రెండు గ్రంథములను శివాజి కాలముననే రచింపబడింది. కన్నార జూబి వర్షించినారు.

Pragna Prabhakaram

Translation

—. Veturi Prabhakara Sastri

Dr. V. Anandamurthy

[Continued from previous number]

15

TYPHOID

I was always moving up and down all the way from Mylapore to Egmore museum buildings where the Oriental manuscripts library was housed then, to read the rare works found there, in both Sanskrit and Telugu. I used to read a lot and take notes, on all important issues and occasionally publish some of them in the journals. I have seen Sri Vepa Ramesam read extensively day in and day out. So I wanted to emulate his example. He was fortunate enough to continue that way, but it was not that easy for me. Whatever I read in the day used to reel in my thoughts in the night. Lack of sleep was the consequence. When I could not get sleep I used wake up and read again. Thus growing weakness and unrest over came me. I felt like visiting my home town and hence applied for a months leave.

But the very next day after taking leave I got high temperature. Though the Doctor was treating my temperature did not subside. It kept on raising. After watching for four or five days the Doctor suggested to my brother-in-law that I should be sent to my home town. I was in such a poor shape, that I was unable to make the journey. So I sent word to my physician friend, Pandit Gopalacharyulu. He visited me. He said that it would be better to be treated by a doctor who is in the vicinity as he was put up very far away from the place where I lived. I was not

used to allopathic medicines till then. My father was an Ayurvedic Physician. He himself used to treat us all for any minor ailments. I never had any set back in my health till then. I told my friend "I am used to Ayurvedic medicine. Since you are a friend It would be better if you treat me". He agreed and started treating me. Every day from Acharappan Street all the way down to Salai Veedhi in Mylapore-quite a distance he used to travel in a coach to visit me.

One day he gave a tiny pill for free movement of the bowels. It was already ten days since I had any food. I was feeling very weak. With that pill I had that day four or five motions. After the fifth one while coming back from the back-yard I fainted. That was all I knew then. After a while I regained consciousness. I felt for my pulse. The rate was around about two hundred per minute. I could feel my heart thumping within wildly. Sri Ramesam who was nearby was called in. He examined my pulse again. Noticing that I was in a critical condition he hurriedly scribbled a note to Dr. Nanjunda Rao to visit. A messenger left for him with the note. I was gasping for breath. Some one supplied two glasses of milk. I quickly drank it. I felt as if I was coming back to life after ten minutes. In the meantime Dr. Nanjunda Rao came and examined. "Get these medicines immediately. It is a case of severe typhoid" he said giving a prescription slip. Medicines were procured from the Goodwin Company. Immediately after taking the medicines I felt better. Temperature touched normal after twenty two days. Undoubtedly there were few anxious moments during that period. But the medicines prescribed gave me the needed strength to withstand them.

One day he gave me a little laxative and instructed me to stop further intake of the other medicines. That day again I felt very weak. When the doctor visited I told him "Doctor, I was told that you asked me not to take the daily dose of medicines from today. So, I stopped them. But I am not feeling the same after stopping those medicines. I feel very weak now. I was getting a lot of vigour when I took the routine medicines Doctor!" He patted me and smiled. 'Alright then continue them' he said. Later when the fever was controlled I learnt that the medicines were nothing but chicken broth in brandy and a kind of wine. This knowledge was repulsive; but till that moment that was the life giving tonic to me.

At one stage when my condition was critical my brother-in-law became apprehensive and sent word to my people. Then my friend Susarla Kumaraswami sastri, my parents, father-in-law and my elder brother arrived at Madras. When I was ill my father-in-law informed us in a letter that his daughter had attained puberty. That was an added anxiety to my parents. Some how my fever was controlled. I was on the way to recovery. Dr. Nanjunda Rao sensed the whole situation at home and advised in the following manner. "Take six months leave and go home. You will recover very fast there. You do not have any other trouble or ailment. Usually after typhoid more than ninety percent of the patients recover fully and even pick up better health and vitality than what they had before. Take rest. Within three months you will be feeling perfectly normal, and will be fit to enjoy the family life. Wish to see you back at Madras with family after six months. Wish you all the best." (to be Continued)

Some ailments and Certain case sheets

—Vissa Apparao
(1884-1966)

(Continued from previous number)

[We continue the publication of a few more Case sheets recorded by Prof. Vissa Apparao in the early Forties and later, of certain patients who were cured by the yogic treatment of Sastriji. —Ed]

14 T.B. of the Lung: The patient was the niece of Sri Tatacharyulu Skt. Pandit of Sri Venkateswara College in Tirupati. She was suffering for four years. She was spitting blood whenever she was coughing. Dr. Ramakrishna treated her for sometime but there was no improvement. She was taken to Madras and doctors were consulted but there was no improvement there also. She was ultimately treated by Sri Sastry for a month. Spitting of blood stopped. She picked up strength and was moving about normally.

15. Obstruction in Blood Circulation: The grand child (female) of Sri M.M. Venkata Charyulu, B.A., Vakil (Tirupati) age 5 years was suffering from some obstruction in blood circulation. 5 or 6 times everyday, she was turning blue and went out of senses. Doctors declared the trouble incurable. They suspec-

ted an external growth near the heart and said that it was congenital (from the birth). The girl was under the treatment of Shri Sastri for a month. She was not afterwards subject to these fits. She began to play like all children. Doctors said that there was no trace of any such obstruction in the circulation of the blood which she was having previous to the treatment.

16. Filaria of the Leg: Shri T.R. Narasimha-chary - Manager T.T.D. Press was having both his legs, feet in particular, swollen. It was pronounced to be filaria. He was brought under the treatment of Sri Sastri through Sri Muni Krishnayya. He is now quite alright.

17. Weak Heart: Sri Parthasarathi-compositor in the T.T.D. Press, Tirupati, one day while in the press, complained of pain in the heart and fell down senseless. Sri Sastri who was doing his duty in the next building was called. He touched the heart region and treated him. In a few minutes he recovered senses and had no pain. He subsequently walked home.

18. Jaundice: The same gentleman subsequently had an attack of Jaundice and was relieved completely in two days after treatment from Sri Sastri.

19. Reeling sensation and sleeplessness: Sri K. Subbaramayya B.A.,B.L., Vakil of Chittoor. He was

also not able to plead in the court. He therefore discontinued to go to the court. He underwent treatment by Sri Sastri for a day and he was quite alright.

20. Epilepsy : (1) Sri Obul Reddy Dy. Superintendent of Police Kurnool Circle was suffering from fits which were coming on twice or thrice everyday. Exertion resulted in more fits during the day. He was unable to do duty. He therefore took leave. He went to Tirupati and underwent treatment by Sri Sastri. The fits stopped after 2 days treatment.

(2) A Velama Lady from Nuzivid was suffering from fits for some years. She came to Tirupati and underwent treatment for over a month. She was alright and returned home. This was 3 years back.

21. Paralytic Attack : Sri Sundararajulu Naidu, Sub-Inspector of Police, Chandragiri had an attack of Paralysis of the right side two years back. The leg and the hand went out of form. He was unable to move his fingers. He left off service and was suffering at home. Just now a fortnight back (about the 1st July 1947) he started treatment under Sri Sastri. He goes to Sri Sastri morning and evening on a bandy. He seems to have some improvement. He is able to utter one or two words clearly and his fingers respond a little. Much improvement is awaited.

22. Chronic Headache and Consequent Fits :
Mrs. V. Muni Krishnaiah wife of Vakil of Tirupati

was having headache for the last 25 years. In later years, recently, she was also having some fits as a consequence. She was treated by Dr. Ramakrishna of Tirupati. Dr. Guru swami and Dr. Aruna Chelam of Madras. But she was no better. She grew worse gradually.

Last year she was brought to Sri Sastri. He stated on the first day that it was due to an astral affect. It was disclosed a few days after that it was due to three agencies (1) Kateri (2) Ramananda Yogi and (3) Muniswarudu. She was going into an unconscious state while under treatment by Sri Sastri and was making certain statements from which the above three affects were understood. Sri Sastri used to converse with her in that condition of trance, giving suitable replies and making certain suggestions evidently to the three agencies that possessed her. It was finally settled that Kateri should take birth elsewhere in another family and that the other two should take birth in this family one after the other. Mrs Muni Krishnayya was ever since completely free of the headache and other effects.

23. Leprosy : Mrs. K.L. Narasimhachary second wife of an advocate, Tirupati, was having white leprotic patches allover the body. She was treated by Doctors, underwent ultraviolet ray treatment but she was no better. She came under the treatment of Sri Sastri. It transpired that the trouble was due to astral effect. The first wife and the mother-in-law

possessed her. The first wife complained (when the patient was in trance, the astrals were making statements as usual in all such cases) that her children were being illtreated by the second wife. So she said she caused this ugly disease. Sri Sastri touched her body over the affected parts and treated her. He suggested to the first wife to take birth in the family and enjoy the property and assured better treatment for her chldren. The patient improved in a few days. The patches disappeared she was feeling energetic and normal. She is now in the family way.

An interesting fact came out in the statements made by the patient in her trance condition. The advocate husband inherited a large property - lands. They belonged to another person who did not belong to the family. The forefathers of the advocate acquired the property by questionable and fraudulent methods. The owner of the property committed suicide by falling into a well, not able to bear the sight of his family which was actually starving. This real owner of the property had his share in the astral effect. He gave out that the old pattahs and other papers about the property kept in record with the advocate would give a clear indication of this fact and when the advocate expressed no knowledge of it, told him to go and have a careful scrutiny. Strange to say the indication given was borne out by the reecords - the advocate stated subsequently a few days after the incident.

(to be continued)

A BROKEN HARP

Telugu original "KARUNAKAMU"
Published in Bharati, August - 1924

Translation :

—V. Anjaneyulu

—Veturi Prabhakara Sastri.

There is a village called "Movva" in Krishna District. There are very few 'Rasikas' who have not heard of, and having heard not appreciated 'Venu-gopala Padams'. It is said that the poet who had composed these 'Padams' belonged to that village. The elders of yore felt that merely by drinking the water of the village one acquired proficiency in literature and music. But now there is no such evidence. The people of that village say that after the soil of the village came under irrigation with the excavation of the Krishna Canal, the quality of the water had changed. May be! In olden times it appears that there were many learned men proficient in music.

Adjacent to Movva, there is another village called Kuchipudi. All the residents of this village enact the scenes from Bhagavatam! They are *par excellence* in enacting (Veedhi) 'street plays' in open air. Legend has it that one 'Yogi' by name Siddhendra had imparted the histrionic skill to the residents of the

village. It appears that he had ordained that the skill should be a hereditary acquisition compulsorily bequeathed by sire to son. Even now this injunction is being followed. As the above mentioned two villages are adjacent, the skills of one village, in olden times, spilled over the other village and *vice versa*. In the story that I am going to narrate about Hari Ramayya, except himself there was no other musician in Movva village in the intervening period. Even people of the current times will come to know that there was one by name Hari Ramayya in the village, and that he was a great musician, only at the end of this story.

Ramayya was probably born in 1860. In his boyhood the 'Kritis' of Thyagaraja were not so well known in the Telugu region. It appears that mostly Ashtapadis, Tarangams, the songs of Tallapaka composers, Tanjavur Padams etc., were sung. Though we have not known, I had heard from those who knew that in his boyhood Hari Ramayya's Veena play and singing acquired great eclat.

In confirmation of it have I heard the following story : In those days one, Veena Sambanna who was a great celebrity in music came from Mysore to Andhra Desa; stayed for some months along with his disciples at Bandar (Machilipatnam) and other places, held many music concerts, acquired great reputation and vast sums of money before he left. Even now some speak wonderingly of him. When he was holding a

music concert at Bandar, one Deputy Collector was said to have intervened in the midst, and twisting his moustache asked him to sing a particular 'raga'. Sambanna got enraged and shot back : "When I am playing this 'raga' which is like the shower of manna from above, instead of exculting it why does this ignoramus ask me to sing some other 'raga' ?" So saying he un-tuned the veena, put it down, and said he further: "This samba's song should only be heard by that Samba (meaning Lord Siva) - what is there for you to hear ? begone ! begone !"

Such a Sambanna was overwhelmed with joy after hearing Hari Ramayya's Veena recital, embraced him and, it seems, congratulated him by saying : "My boy! Your profundity in music is extraordinary". He then took Ramayya to Mysore, got a music concert arranged in the Maharaja's 'durbar' for him and conferred great honour on him. The Maharaja, who was in raptures presented Ramayya with twice the amount of R.. 116, Gold bracelets studded with gems for both his wrists, two shawls, gold laced truban, a gown etc. This pleasant episode happened before we were born.

It seems they got the gold bracelets melted owing to want. But many people knew how Ramayya was, now and then, airing the worn-out and insect bitten shawls, gown and turban in the sun and smoothen them out. The tale of such a reputed musician began turning topsy-turvy for the last 20 years.

He had only a daughter. She was brought up with care and fondness. He arranged for her a very good match giving substantial dowry which was beyond his means, thinking that it should be commensurate with the esteem he had established as a musician. He celebrated the marriage with great pomp. Well known pipers were brought from Chennapatnam (Madras). Many musicians of note had also attended the marriage. He rewarded them all handsomely. He did not, however, have sufficient money to celebrate the wedding on a lavish scale. He had only three acres of wet land. With confidence in his widely known musical talent he had incurred debt and performed the wedding on an impressive scale. He thought that he could hold music concerts in four or five well-known places and easily discharge the debt. His mind was working differently.

Even before the lapse of a month after the marriage the bridegroom died. Alas! this was the beginning of Ramayya's life running awry. The daughter's grief cut him to his heart. Distraught by this calamity, he did not step out of the house for two or three years. Worry had worn him out. Indebtedness had increased. Income from land was insufficient for subsistence. He got entangled in difficulties. In those days there were many who knew his worth and had appreciated the intrinsic value of music. Sorrowed at the evil days that had befallen him they used to arrange for extending necessary succour to him. In

such a situation, there was, at that time a marriage at Bandar in a big merchant's house.

Arrangements for the marriage were made on a princely scale. The enlightened ones had considered and decided upon arranging Hari Rammayya's music concert for that marriage. The pressure from the creditors was such that Ramayya had to agree to it. It was decided to pay him twice the amount of Rs. 116/-.

Gas lights had not come into use at that time. For the first time they were brought from Madras for the marriage. For Hari Ramayya's music concert that evening, many persons came. The gas lights were lit. Hardly had Hari Ramayya begun to tune the Veena and play, something amiss had happened in lighting the gas lights and one had burst. The 'pendal' caught fire. Inauspiciously, the bride and some others had sustained burns. With this mishap the evil word had spread that Ramayya's singing was bodeful. Some say that unidentifiable musicians who could not raise their heads in the context of the wide-spread renown of Ramayya had spread this canard. Whoever had done it the grapevine had spread well in those parts. From that day the number of those who thought of Ramayya's music concerts had declined. Apart from this bad reputation the change in times and tastes had also adversely affected the esteem in which he was held.

What I am saying now relates to the situation obtaining fifteen years ago. Drama theatres with Hindustani (Parsikhath) style of song rendering, *Javalis* (erotic love songs) *tappas* and such type of novel music; new musical instruments like fiddle, harmonium etc., came into vogue. With the mounting craze for them, patronage to traditional musical instruments and traditional modes of music had become scarce. Is there not the proverb; "The new is wondrous : the old is stale!" Ramayya used to proclaim that it was mushroom music. Many of his friends, who had known the essence of music, had passed away. The new generation of youth considered his words as mean. With this, it may be said that the respect for him, had partly been eroded. Whatever it was he did not lose confidence in his proficiency. Though age was encroaching on him, he did not give up practising music daily both in the morning and evening. He would go to the outskirts of the village and make the trees, birds, ant heaps, bunds and infants listen daily to his songs.

Eventhough he was fifty or fifty five years old the rows of his teeth were close without giving way and being uneven.

The saying is that if God is not favourable even gold becomes dross. In the small hours on a day when he was removing the cover of the Veena for practising, his index finger and middle finger were stung

by a big scorpion. He suffered from it for a week. Finally, both the fingers became numb and got bent. With this the ability to play on Veena had gone. Were not a series of un-lucky events occurring to him insufferably? His house and fields were disposed off for the settlement of debt. For the three - wife, husband and daughter - in Movva it had become difficult to lead a hand to mouth existence. Will not all graces and virtues turn to dust at the fatal touch of penury? For all those who were nearby, his music, and his very words had become a matter for heckling. When there was no work to be done people made Ramayya, on occasion, to narrate tales of his journey to Mysore, the tales of music concerts of those times, and heckled him through false praise. With his enormous confidence in his knowledge innocent Ramayya felt pleased in the belief that their praise was genuine.

I am mentioning about what had happened ten to twelve years ago. Dramatic Associations had grown apace in Andhra Desa. There were competitions, tests and conflicts among dramatists on acting and singing. Some people were agitating for the restoration of traditionally scientific methods attacking spurious acting and mongrel music. Both the sides started writing articles in the news papers. When the youth were reading aloud such matter in the Movva Reading Room, Ramayya used to listen to it. verily if such criticism gained ground, he had cherished the for-

hope that his erudition would come into the lime-light. There appeared an advertisement in the newspapers one day that in Bezwada the Zamindar of Nuzvid, Ramarayanimgru was going to start a Music Academy which would promote only Carnatak music of the classical type; that Hindustani and other mongrel music would have no place in it; for imparting knowledge in music vidvans of calibre were required; that the sponsors were endeavouring to promote dramatic art, if the vidwans also knew 'abhinaya' it would be much better, and such scholars might see the Zamindar at Bezwada. The youth who were visiting the Reading Room had informed Ramayya about the advertisement. Ramayya thought that in music and 'abhinaya' there was none more competent than himself and that if he went there he would certainly be respected. The very next day he had left with his family for Bezwada. They did not have much of personal effects except cooking pots, tumblers for drinking water and four or five other vessels besides the truban, gown and shawls presented at Mysore. They stayed with an old woman who was an acquaintance. As they had started on their journey on an auspicious day, the next morning Ramayya dressed himself for having the 'darsan' of the Zamindar. The dress that was presented by the Mysore 'Samsthan' when he was aged twenty might have fitted him well then for his good physic, but put on at the age of sixty, they appeared as though worn-out clothes of

some one had been hired for wear. In the loosely hanging dress he was practically immersed. Moreover, as they had become faded, aged, with tiny holes made by insects the dress was ungainly. This did not occur to him. For his illusion, they reminded him of the honour done to him by Mysore 'Samsthan' and as such only enthused him. As he had done at Mysore he took a lemon, Vermillion - mixed rice grains (చెల్లు-కుశల), looked for 'Sakunam' (good omen) and as it did not materialise for quite some time, reconciled himself that in towns good omens were not observable, and lest 'Varjam' time should intervene, with hardi-hood he started. He reached the Zamindar's (శాసు) , craved the servants for admission, had the 'darshan' of the Zamindar and made a submission about himself. Though the Zamindar was a courteous person and a 'rasika' the dress of the Brahmin at his age made him a laughing stock at the first sight itself. Over and above that, the words that Ramayya spoke confirmed the general impression. Ramayya deprecated the new-fangled music of the times as mushroom and mongrel. He condemned the fiddle, harmonium etc. Unwittingly, he told the Zamindar that he could sing traditional and chaste Carnatic music and that with his assistance the Academy of Music and Dramatic Arts established by the zamindar could prosper. The Zamindar laughed in derision. 'Alright, you better go today or tomorrow to our music Academy where the musicians and actors assemble, meet them and talk to them. Thereafter we

will consider your case and inform you" So said the Zamindar. He was about to give three rupees on the consideration that an old Brahmin had called on him. Though the burden of poverty was heavy on his head Ramayya would have gone to bed fasting, but he had not till then begged any one with a faint heart. If it was possible there should be a big concert, and he should be honoured on a big scale - such was his thinking He had never stretched his hand for measly help. But the actual need was such that if half-an anna were given, it should have to be accepted as enormous amount. Probably there was no food for that noon !

"Shall I not be meeting those who are in the Music Academy! Have you not graciously said that you will be consulting them and favouring me with Music Pandit's post! Why this amount in the meantime? I have not come for this" - with such a sub-mission he left the place.

That very day the Zamindar paid a vist to the Music Academy, laughingly narrated the story, and made the people there laugh.

The next day Ramayya went to the Music Academy in the same attire. He naively took the exaggerated respect simulated by the people there as being really shown in recognition of his worth.

"Sir ! were there the holes in your dress when the Maharaja of Mysore gave them to you ?" — "As he

has grown old the body has become lean"—“If it is so, the songs that were sung, might have also shrunk”—“It will be evident if he is made to sing”. In this way each one spoke bursting into loud laughter. One fellow said : “Sir ! Mysore Vidwan ! Please sing a kirtan”—so saying he tuned the harmonium. “Fie ! I won’t sing. There should be tune of a good tambourin and not the horrid sound of the harmonium”—so saying Ramayya abhorred it. All of them wanted to make him sing and face the music but as there was no tambourin the baiting could not proceed.

“Grandpa ! come some other day. We will arrange for a tambourin”—they said.

“My sons ! harsh tune of the harmonium does not suit the fine intonation of vocal music. You would do well to discontinue the tunes of the harmonium. I shall train you in the divine Carnatic Music. You are youngsters. You have future. I have become old. I have ambition that my proficiency should take root in you. When I made a submission to the Zamindar, he said he would consult you and let me know. You will acquire fame through me. Put in a favourable word. You will know about me and my singing if you hear me once”. Saying so Ramayya decided to sing with the tune of the tambourin some other day and returned home.

Thereafter on two or three days he went to meet the Zamindar and to the Music Academy. But like

Rama and Lakshmana who made Soorpanakha have many rounds between them, except making him (Ramayya) go here to there and there to here, they did not arrange for hearing his singing.

In a big flower garden situated to the east of Bezawada, near the rail track of the Machilipatnam rail-route, one evening at about 4 p.m. two girls of 10 to 12 years of age were plucking flowers and making garlands with them. There was a big 'sampenga' flower bush in the garden which spread like a thicket. There was only a narrow footpath leading to it. Even at a distance the fragrance of 'sampenga' flowers which resembled the sweet smell of wood apple fruits densely floated in the air. It is this tree that is called by some as 'manoranjitham', 'sakala phala sampenga', 'poda sampenga' etc. They say that whatever fruit comes to one's mind, the flower will have the fragrance of that fruit. The 'Chempak' flower which is used as a simile for a well-formed nose is not that flower. That flower is borne by a tree which grows to huge size. That is found on a large scale in the Visakhapatnam district. At the Waltair Railway Station these flowers are packed in plantain leaf folds and sold. I shall leave this detail here.

The two girls had approached the bush out of fondness for flowers. No sooner did they touch a spring than two cobras confronted the girls on either side, raised their hoods and began to hiss. Seeing them the girls became panicky and raised an alarm,

For practising music Ramayya just then came to that side. Having heard their cries, he approached, them, and telling them not to be frightened he sat there and began singing 'Punnaga Ragam'. The two cobras which were hissing and trying to jump on those girls folded their hoods, were lulled into swinging motion and approached Ramayya. The two girls who were out of danger moved from that place and were witnessing from a distance. Ramayya who was overwhelmed with joy sang for half an hour before the King Cobras. As the girls were learning music they could taste the sweetness of Ramayya's music. Ramayya derived the same joy that day in singing before the King Cobras as he had exulted when he had sung in the court of the Maharaja of Mysore. Afterwards when he began 'Alapana' on 'Shadja Sruti' the serpents swiftly滑ed away. The girls approached him and said 'Grandpa!, you are great, your singing is superb. You have averted danger to us winning over by your music the serpents which were about to bite us'. Praising him thus they presented the big flower garland to him as a gift, and left for plucking some more flowers to take home, after paying obeisance to him.

"Today is an auspicious day for me. The Zamindar will arrange a job for me. What had happened now is an augury to it." Feeling very happy that way he started with quickened pace to present the garland he got as a gift to the Zamindar.

When he went there, the Zamindar was talking to some one. He took the garland given by Ramayya and said : "It is alright, Go to the Music Academy. Your case will be decided to-day. The members there will tell you"

Ramayya thought : "As he was talking to some one, there was no scope to discuss in detail" and came out. Otherwise he would have told the Zamindar about what had happened in the flower garden. Assuming from the Zamindar's words that he wanted him to go to the Music Academy to know his salary etc., without relaxing his pace and in a frantic hurry he went there.

He saw the members. They had given up their euphemistic sarcasm and launched on plain ridicule.

"Mad Brahmin ! you want to come here to be our mentor! you are an old fogy. Who wants your singing ? Harmonium is useless to you; is it not ? Possibly tambourins may be found hung up in the lofts of some houses. If you procure somthing like that, and along with it a begging bowl, your job will be an excellent one. Why do you want a job here ? Better proceed well with what we have told you. Go ! it is a pity you have so often come" -so said a leading person among them. Similarly others had also heckled him.

Ramayya was shattered more than he was when his son-in-law died. His lips trembled, his legs tottered; his eyes became bleary with tears; he could not steady his pace. He covered his face, and forcing his pace he started wearily for his house. Ramayya who had reached from the flower garden the Zamindar's house, and from there the Music Academy in strides, has now depended on God to reach his residence with faltering walk and feeble steps.

The girls who were rescued from the Cobras in the flower garden, prior to this, by Ramayya were only the daughters of the Zamindar. They plucked some more flowers, made garlands and reached home. They narrated the risky incident that had happened in the garden. The Zamindar was astonished and in happiness said that if only such a 'Vidwan' was available he would have employed him in the Music Academy. The girls implored their father that he should enquire about him and honour him without fail. As they were learning music they had mentioned in detail how the rendering by him of the strains of 'Punnaga Raga' was wonderful. The Zamindar affectionately took the girls who had an escape from danger into his lap and told them that he would enquire about him and honour him. While approaching their father, the girls saw the big flower garland lying on the table and in surprise asked as to how it was there.

"One eccentric Brahmin has been making submissions for the last one week, that he is a great 'Vidwan' in music and he may be given employment. He has probably bought this garland and brought it as a present to me. I have asked him to go to the Music Academy. I told the members there that they should inform him not to entertain any hope. Sticky type of Brahmin". said the Zamindar.

"Father ! he who presented you this garland is the one that saved us to-day. We presented this garland to him. In appearance he is like that, but he is an outstanding 'Vidwan': " said the girls and narrated everything in detail.

The Zamindar bit his tongue in regret. He felt within himself : "alas! seeing his appearance we made light of him but did not know his style of singing even once."

When his daughters hurried him the Zamindar said to them.

"Go in our Victoria to the Music Academy and tell them that they should give him Rs. 200/- for current expenses and inform him that in a day or two we will arrange for a music concert, and that we will soon fix him up a salary of not less than Rs. 50/- per month."

He gave them two hundred rupee notes. Immediately the girls went in their coach to the music Academy but by then, the 'reception' to Ramayya, and his leaving the place dragging his feet were all over. The girls narrated the entire episode to the members of the Academy. Their faces turned pale.

One member who knew Rammayya's place of stay melted emotionally and accompanied the girls. They hurried to Ramayya's house and knocked on the bolted door.

Ramayya had reached his house with great difficulty only three or four minutes back with heart palpitation, thirst, burning sensation in the stomach, a dry tongue, blurred vision etc. He sat leaning against the wall, called his daughter and said :

"Amma ! my tongue is parched. Will you bring me a cup of butter-milk to quench thirst ?"

Noting his uneasiness his daughter, went in to fetch butter-milk quickly. It was pitiable that his wife, a venerable old lady, took a torn fan to comfort his profusely sweating body by repeatedly fanning him. She heard the frantic knocks on the door by those who were calling from outside : "Ramayya Garu ! Ramayya Garu !" and asked "who are you ?"

When those from outside said : "The Zamindar has sent us from the Music Academy". Ramayya heard this reply and said "pshaw" in disgust.

In the meantime his daughter brought butter-milk from inside the house, kept it near her father, and having heard that some one was calling she opened the door and talked to those who were outside. The member of the Academy who accompanied the girls said :

"Amma ! these are the daughters of the Zamindar. The Zamindar has instructed us to give to Ramayyaji Rs. 200/- for current expenses. He said he would arrange for his employment soon. We wanted to make this submission before leaving."

What a pity it was that she thought that in the time of her father's distress God had opened His eyes, felt happy, opened the door wide, and invited them to step in.

At that time Ramayya had raised the hand holding the cup of butter-milk, but did not yet drink it. Meantime, the girls had approached him, did obeisance and said :

"Sir, it is you who has saved us in the flower garden. We are the daughters of the Zamindar. Hearing the whole story he felt sorry. He has sent us to give you Rs. 200/- for your expenses. He said that he would arrange for a musical concert, and also for a job soon".

So saying, they had placed in Ramayya's lap the currency notes and the flower garland that they had later made. Whether he had accepted them or not was not clear. He merely said "Aa, Aa" opening his mouth, stared vacantly and his eyes stood still. The cup fell from his hands. The body that had leaned against the wall slumped to the ground. Mother and daughter anxiously brought butter-milk again, and poured it in the mouth that was agape, but it was not swallowed. Touching the body the member of the Academy shed tears : "It is over. Ramayyaji's tale is tol(le)d." He brought away the weeping girls of the Zamindar.

The two hundred rupees were probably spent for Ramayya's funeral rites.

Songs of Annamayya

[రాగం-నాట

తనకేడ చదువులు-తనకేడ శాస్త్రాలు

మనసు చంచల బుద్ధి మానినా॥]

Of what avail is ones learning
or his knowledge of Sciences
If he does not control his passions
or train his fickle natured mind.

The more a brute reads
 His greed too like compound interest multiplies,
 Would a blind dog, even if he roams about the
 market place,
 Receive anything more than brick-bats ?

Could the true nature of the Devine be ever realised
 By a non-believer who disregards Him ?
 One should serve the Lord Sri Venkateswara with
 devotion
 If he desires or deserves to be pure in his
 thoughts and deeds :

WITH 61 YEARS OF DEDICATED SERVICE TO
 THE NATION ANDHRA BANK OFFERS
 GLAXY OF SCHEMES TO MEET
 EVERY NEED IN
 YOUR LIFE...

KALPATHARUVU	—Meets your future needs by
Multiplying your money in a
big way
KIDDY BANK	—A delightful way to teach your
child Savings
KARSHAKASAHAYA	—Yields bumper returns to the
farmers
GRUHAKALPA	—For House of your dreams
SAMRAKSHA	—A monthly returns scheme and
indeed your old age support
CREDIT CARD	—A Free Card of multiple services
which reduces Cash carrying
risk
TRAVELLERS
CHEQUES	—For safe lending with our US
Dollars and Sterling Pound
Travellers Cheques.
AND MANY SUCH OTHER SCHEMES.....	

ANDHRA BANK

(A Govt. of India Undertaking)
 Central Office : SULTAN BAZAR
 HYDERABAD - 500 001.

హితో పదేశము

—వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి

[1929 డిసెంబరు చివరివారంలో చల్లపల్లిలో జమీందారుగారి వివాహ మహాత్మవము, పట్టాభిషేకము జరిగిన సందర్భంలో కవి పండితులు పలుపురుతమ ఆశిస్తులందించారు. ఆ సందర్భంలో వేటూరివారు దాంపత్యధర్మాన్ని ఉగ్రదిస్తూ కూర్చున వివాహశిర్యచన పద్మరత్నములను మా వెనుకబి సంపుటాల్లో ప్రకటించాము.

ఇప్పుడు పట్టాభిషేక సందర్భంగా వేటూరి వారు ఆనాడు కూర్చున పద్మరత్నములను ప్రకటిస్తున్నాము.

“చెప్పితిని తోచిన హితంబు చిత్తగింపు;
హితుడనేగాని నీను నాజ్రితుడగాను”

అంటూ నాడు వారందించిన హితోపదేశంలో ఎంతటి దేశాభిమానము సామాజిక స్పృహ; ఎన్నెన్ని అభ్యర్థులు భావాలు చోటుచేసుకొన్నవో పరికీస్తే అఱ్యారం కలుగుతుంది. ఈ దృష్టితో వేటూరివారి రచనలను పరిశీలించడాని కనుపుగా ఇట్టి వాచిని మరి తొన్నిటిని కూడా క్రమంగా ‘మణిమంజరి’తో ప్రకటించాలని పలుపురు కోరినారు. అందుకే నేటి పాఠకులకు ఇప్పుడీ రచనను పునర్పుదిస్తున్నాము.

— సం॥

ల్రిరాస్తా మీశ్వరే సంజ్రితహిత
ఘటకేళేయసీ భక్తి రాస్తా;
మాస్తాం రాజు భివృద్ధి స్పమధిక
విథవై; రాయు రాగోగ్య మాస్తామ్;
జ్ఞానానందాప్రి రాస్తాం; సహృదయ
పరిష త్యంగతి స్పృహదాస్తాం;
సుప్రభాయితి స్త వాస్తాం సుకృతిమ;
శిపరామప్రసాదఛ్యితింద!

- సీ.** ఆటమ్యకీటకం బఖిలటీపుల కర్పూ
జీవనం బొసగి రజ్జించువాడు
ప్రాణిలోకము హృదయంతరాళం బను
సింహసనమున భాసిల్పువాడు
పరమాణువునకంటె బ్రహ్మండమునకంటె
నల్పంబు నధికంబు నరయువాడు
శిష్టరక్షణమున దుష్టశిక్షణమును
బక్షపాతములేక బరగువాడు
- గీ॥** సకలజగదేక సామూజ్య చక్రవర్తి
యాశ్వరేశ్వరు డేవేశ నేలుగాత
సిన్ను దనకార్య మొకకొంత నిర్వహింపు
గృప సియోగించి; శివరామ సృపలలామ !
- సీ.** పుత్రత యంకినీ దూషింశ్వరుని యాశ్వ
రార్పనశిలంబు నభ్యసించి
యట తాతయో దుష్టికామ్యస్థాపాలు
నద్యతచాతుర్య మనుకరించి
తండ్రియో నంకినీడ్ ధరణిశ్వరుని రాజ్య
విషులీకరణ శక్తి నుపచరించి
మామ యా త్రీచంద్రమాళిశ్వరప్రభు
నాళితపాత్మల్య మధిగమించి
- గీ॥** ఉథయ కుల దీపకుండవై యొప్పమిగిలి
బూర్యారాజ్య మర్యాదలఁ క్షేచచేసి
పాటికెక్కిన దేవరకోటరాజ్య
మేలుకొనుమ ! త్రీ శివరామ సృపలలామ !
- సీ॥** నీకు నీప్రజమీద నీమీద నీప్రజ
కత్యంతసొహస్ర మమరుగాక
వివిధవిద్యాస్వరూపిణి సరస్వతి నీమ
హస్తానమున హజలందుగాక

ధనధాన్యరత్న సంతతులతో నీఖాగ్య
 భాండార మధికమై ప్రబలగాక
 అన్నవిద్యాభిక్ష లభ్యంతరచూలేక
 దొరకనుగాక సిదొరతనమన

గీ॥ స్వామిథ క్రతై కార్యనీహ్వాహక క్రతై
 లై గుణాధ్యతై లాచకోద్మోగ్రిజిషపులు
 వఱలుమరుగాక శ్రీ స్తుప్స్తుప్స్తుప్స్తు
 భరణి స్ఫంద్ర! శివరామ పార్థివెంద్ర!

* * *

గితమాలిక

శ్రీజిథాస్వద యధ్యాంగ్రథదేశ థాగ్య
 తొత నిర్మాత కృష్ణవేచే తరంగి
 జే తరంగ శీతల వాత నిత్యహూత
 దృశ్య పచ్చిమ దశ్మి దిగ్ంబాగ
 చతురథిక షష్ఠి పురపరిమిత పరంప
 రాప్త దేవరకోటనీమాభిద ప్ర
 ధాన భూమింద మండిత, తాత పాద
 నవ సమాజిత వేగి కృష్ణాపురాది
 పురసముదయాభివర్ధిత, పూజ్యించ్చే
 భద్రవేతాధిరోహణ థాగధేయ
 కాలి: శివరామభూపాలమోక్షి: నీత
 జయము: నే రాజ్యంలక్ష్మికి జయము: జయము:

* * *

శ్రీవేలయగాక: రాజ్యంలక్ష్మిసమృద్ధి
 కలుగుగాక: యాశ్వర భ కే చెలుగుగాక
 ప్రజలమై సతస్యపూహద్యప్రి పరగుగాక:
 ధర్మసంరక్షాస కే తనరుగాక:
 సకలకళలంద నభిరుచి సాగుగాక:

నిగహసుగ్రహప్రాణి నెగడుగాక:
 పుత్రీపుత్రీకానంపత్తి పొలుచుగాక:
 బంధువుతోనుకూల్యింబు ప్రభలుగాక:
 ఉత్రోతరభవవృద్ధు లౌదవుగాక
 నీకు నెలప్పు దంకేనీజ్ఞపతిపుత్ర:

అదిగరేళ్ళవ్యాపుండవై యవనిజన్మ
మందితివి; పండితుఁడవైతి వాంగ్లభాష;
కమ్మని సుగంధములు పలుగడల గుబులు
కొమ్మెగా సాగు నరవిరి పొల్పుగల్ల
యోవనోదయకాలంబునందు రాజ్యీ
పట్టభద్రుండ వైతివి; ప్రశళఁ లోవ
శారము వహించితివి యిట్టిపొత్తవంబు
రంభవించునా సామాన్యజనుల కెందు ?
ఉక్కొక్కడై న నిటువంటి లక్షణములు
గలవాఁ ఉర్మిఁచొతముట గలదే ? నిన్ను
మొంత దలపోసికొని కనుంగాను ; మదెంత
ననత యున్నదో నేయందు గానఁడును
ఎంకఁ గొంచెము తలపోయు; మిట్టిఘునత
లుటక హొత వేమియో కానఁడును;
ఎంత యెల్లిగితివేని నీ వింకమీద
ము వరిల వలయునో యెఱుగగలతు.

* * *

నీలచు నీచేత నింక లభ్యలకొలంది
 ధనము; భృత్యలై యెందడో యనునరింటు
 నిన్ను; నేప్రమాదమ్మల సెన్నుచౌలా;
 రక్క-ఱవ రాని పొగడిత లాశుచంద్రు
 పెతకతనమున విన్నెత్తు మెచ్చుచంద్రు
 అడునెప్పరు నీ మాట; కాగహంబు

కలనోయని వెఱతరు : పేల్చేంచి
ధైర్యమూని నీ మందటఁ గార్యిసరణి
తెల్పుగా జాలవా దుండు రల్పముగనె :

* * *

నిక్షలంబుగ భర్యంబు నిక్షయించి
అనుచరుల సజదోషంబు లరసి, రాజ్యి
తంత్రనిర్వహమునను స్వీతంత్రుఁద వయ,
ప్రాథవంబున మైములుపాటు గనక
కరము శీదలయైదఁ గనికరము గలిగి
పాపమునకు గోపమునకు బాలపడక
రామరాజ్యంబువలె శివరామరాజ్యి
మొప్పెననుకే రై వాసనల్ గుప్పమునఁగ
శూర్యరాజ్యమర్యాదల నిర్వహించు
చంతరాత్మావహోధంబు లందుకొనుచు
నీక్షార ప్రవీణిగా రాజ్యమేలుకొనుము
మల్లికొర్చునభూపాలమోళిపోత్తు :

* * *

రాజనంసానములు నిల్చరాదటంచు
వానిఁబ్రిజలకుఁబించి యావలయుననుచు
అదుచున్నారు విజ్ఞలు నేఁడు గొంద ;
రేల యట్టునుచున్నారో యెఱుఁగవలడే ?
అట్టునుట యుక్క మగునేము యరయవలడే ?

* * *

“అయినవారికి నన్న మధ్యాతనందు
గానివారికి నది వెండికంచమందు
పెట్టు” నన్నటే సామెత పటునటు
కరుఁల కష్టసుభములు గనక వారి
కెట్టిసౌకర్యములు గూర్చ కేరసమున
పన్నులం గుంజకొని తమ భాగ్యమెల్ల

కొల్లగొపెడు దుష్టులంగూడి వారి
 చేతికేలొచ్చిమృతై చెడ్డ చెయిములక
 బాలవడ దేహాధనములు గోలపోయి
 వానిచెడి స్వినంస్తానమల్ రోని యన్యో
 దేశములయండె యొలభై తిరుగుచుండి
 రాజ్యములు గంఠకావృత్తారణ్యముల నో
 నర్చుకొనుచున్న నృపతులున్నారు కొంద;
 రట్టివారినిబట్టి పైయక్రమంపు
 దలఁపు పొడచూపుచున్నది; తప్పిదంపె :

* * *

సచ్చరిగ్రంబుగర్లి గ్రహశ్శిలేయంబు
 లాచరించు జమీందారు లందునందు
 కొందరే నుండండిను గొలఁదినాళ్ళ
 లోన సీథావ మింక నల్లకొనునేమో :

* * *

దై వమిటోయసందర్భదశ ఘుటీల
 జేయకుండునుగాక : సుతీలులైన
 నృపతులను మిమ్ముటోంటు జన్మింపజేసి;
 శ్రీమహిత చంద్రహో ధార్మితలేంద్ర
 ధారినేయ : మహాన్నతభాగధేయ :

* * *

రాజునంస్తానములు కవి రత్నములక
 గాయక క్రైష్ణులవు జిగ్రతకారులకును
 నర్వోక్త్రుష్ణులక మహాత్పువములకును
 నకల తలలక మఱీయును నకలధర్మ
 కార్యములక మహాత్పువర్మలకును
 వట్టుగొమ్ము లర్వోదినాళ్ళఁబట్టి యివట
 సాగుచున్న యుత్పువమలే సాఁగాడే :

* * *

అభిలథర్చుంబులకు నాలయంబు సర్వ
 శాత్రువేత్తల కౌర్కయస్తాన మమిత
 శిల్పసాందర్భవనతి ప్రసిద్ధసుకవి
 కోకిలరసాల మథినయ కోవిదాంగ
 నామణీమండనము భాగ్యభామ మధిక
 మధురసంగీతరీతి జన్మలైషేత
 మయ్యతానేక దేవాలయాభిరామ
 మమిరత్క్రియమాణ సత్తూర్నిన్నదాన
 మింత యేల దశ్శిజదేశవృద్ధి తెల్ల
 కారణంబు తంకొపురీభ్యాతరాజ్య
 మిత్రుడు చెడిపోయే : నద్దన నెంతపంత
 గుండుచున్నారో ప్రషా; లెఱంగుదును నేను.

* * *

శాక్ష్మూతంబుగ రాజ సంస్కారములను
 దేవతాలయములను వర్ధిలవలయు;
 అవియు నవియును నిత్యకొర్యాజములను
 పచ్చుఁదోరణములు గల్గి ప్రఖలవలయు;
 ప్రజల కప్పానిచే సర్వోత్తుదములను
 పూర్వోకాలంబునంబోలే బొసగవలయు;
 నిది మదీయాభిమతము పృథ్వీకవర్య :

* * *

ఆల్తపడి పూర్వోకాలంబుమర్యాదలకును
 ప్రాతికాల్యంబు పూనుట పొడిగాదు
 వర్తమానభూపాలుర వర్తనంబు
 చక్కుఁబిలమచుయత్తుం బిది సల్పుఁదగును.

* * *

తాను దనకటుంబమ్ము బొంధవులు తలము
 జ్ఞాతి జనత యాపై ప్రాణిసంచయమ్ము -
 తాను తనయులు వీధి వత్తనము జనప

ధమ్ము దేశము ఖండము భరజీయెల్ల -
 నాదరణపొత్తములు; వీనియందుయార్థు
 పూర్వములయందు గాఢమై పొలుచుత్తేము;
 ఉత్తరోత్తరములయందు మెత్తబదును;
 అరయ నిది లోక సామాన్యమైవ న్యాయ
 మగును; దీనిని పూటోంచు టుర్పుమగును.

* * *

ఆవ్యాధమ్మును త్రేమమ్ము నివ్వటీల్ల
 వలనియండినచోట సద్గౌర్తనంబు
 కలుగదేని సప్తార కలుగదేని
 ఆక్రమంబు పొటోంచుపే యక్రమంబు
 అర్పాతమై యహవాద మీయన్నిటీకేని.

* * *

రరపరంబులనుండి యూధాన మంచీ
 పట్టికొనియున్న బహుకటుంబిములవారి
 నర్సూతలపును దగ్గరకార్యములయందు
 గీలుకొల్పుట, వారలమేలుగీట్టు
 చక్కనరయుచునుండుట, నముచితంబు.
 చేయనేరరు వా రెట్టిచెట్టి నీత.

* * *

వట్టి బగ్గాలు లేకుండి బిబలుచుండె
 జూతివిద్యోష మీనాడు జనవరేణ్యి;
 సర్వమును మంచికేయను సత్కరావి
 ధమ్ము నమ్ముదు గాన నే దానిగూర్చి
 వంతుజెందను శైమమే వజలఁగలదు.

* * *

ఒక్కమాట వచింపక యుండజూల
 రాషు సామాన్యమునన్నట్లు రాగమునక
 ద్వోషమునపు పూల్పుడి వేగపడులు

తగదు; దానిచే దనరాజ్యాతంత్ర షైల
మాటిపోతును; దానికి మంచి కట్టు
శాటు గుదురుడు; చుక్కను పట్టువాని
మెల్లు వంటిది సరవతిపోల్పగూడ;

* * *

పదులొ సూబులొ ఆదాయ మొదతు మాతు;
ఇముడు లైశ్యాపైతెక్కుకే యేముపోవఁ
గా వలయునటిపోష్యువరంయు; కాన
మావలని కష్టసుఖములు మంచిచెడ్డ
లట్టంశాహీకులకె యథివార్త పములగు.
మీక రాబడి లక్షలమీద నుండు;
వేలకొల్పిదిగ నుందురు పొలనీయు;
లిట్టి మీ మంచిచెడ్డ లనేకముఖము
లై యనేతలపై నథివార్త పములగు.
తానొకించుక మాటినఁ దంతమునకు
పెద్దమార్పిరపును గాన పృథివిపొలు
వర్తనము జూగరూకత వఱలవలయు.

* * *

పట్టకొని లపొతదానినే లపొతలాట
తగదు; సరిగాని, యిట్లని దాని మాని
కొత్తదానికై యెగుదుగుదఁ దగదు;
గతముపై నిల్చి మటి యనాగతముకొలక
కేలనొచి యాగతము నంగేకరించి
వర్తమానుడవై యుండవలయు నీళు
వర్ధమానుడవై దాన వఱలఁగలవు.

* * *

అంగర్భాష విద్యారంసుడవయితి ఏత్తు;
అర్పా మే యది నేటిరాజ్యాంగర్భాష;
ఓడ తెఱయంగనినఁటనే యుగుబాలు

గుడుచునాటనే నాలగ్రహితి గుదురుకొన్న
 యందచందూలభావ, నన్నయ్యి మొదలు
 గాఁ గలగునతగ్రథులకాస్ప గన్నభావ
 తల్లిభావ యాంధ్రంబు నీ చల్లిజేతి
 ప్రాపుచే సెంతో యభివృధ్మి బిడయదగును.
 మణియు నీ రాచయికమున మంచిమంచి
 యాంధ్రకృతు లెన్నియే వెలయంగఁ దగును.

* * *

తల్లి తెలుగోయ మను యు తప్పయగును
 సంస్కృతపుభావ, యామెతు కొలు గప
 దళ ఘుటీలైను “దనమాటు దలఁపటోరు
 తనహితోపదేశమ్ముల వినుగ రారు
 మూలు క్రదోచిరి తపు దనముధ్యమనువు”
 అనుచు వగచుచుచున్నది యాదరింపు.
 పూర్వో మాయవ్యో గాంచిన భోగభాగ్య
 ములును గౌరవమును దలంపునకు బాఱు
 జీంతగలు; నాకాలంబు చెల్లిపోయె;
 కాని కొన్నాళ్ళకైన నాగణ్ణరాలి
 సుకృతులను నీపునుం దెలిసికొనుగలవు
 పూజ్యభావంబుతో నామె పూతపాపు
 లాలకేంతుమ తగ్గసాహయ్యో మిడుమ.

* * *

ఆంక నీవీదేశసాభాగ్యో మించుకంత
 కనుము; శ్రీకాషింబుయ గంటసాల
 కదలపల్లి చరిత్రవిభూతి గలవి;
 అందులో గంటసాల మహాయుతాతి
 చిత్ర బోధ కలా తిల్ప కల్ప
 నా విరాజిత మది యాంధ్రనగరములను
 వన్నెగన్నది; కృష్ణప్రసవంతి జలధి

నూడుచోటున్నది; యది యోడరేతు;
 ఇంచుమించుగా రెండువేలేండ్లక్రింద
 గ్రీక రోషునా ద్యౌన్యాంతరీపదేశ
 వాను అచ్చటి కరుదెంచి వర్తకంబు
 నెఱపుచుండిరి; సాష్టిగా నేడునూడ
 గ్రీక రోషుక రాజులజీతము అయిన
 స్వర్ణముద్రిక లాయూర్ కొల దొరక.
 అల తళింగంబు వెదలి సింహాశమునకును
 బుద్ధిదేతుని యస్తులపోది గౌమచు
 బోపుచుండిన బోధ్యల నావ మెట్టు
 బట్టు గృష్ణముతుధ్వార భాగమంచు
 సాగరము తీరమున వోట నాగరాసు
 పాలనముసేయు నీగంటసాలనగర
 మునక నరుదెంచి బుధునెమ్ములను బోదిగి
 సుందర తరంబు అయినట్టి స్తూపములను
 గత్తినా రవి నేఁడును గానవచ్చు
 గొంత చారిక్రతకట్టానవంతులకును.

* * *

క్రొత్తగాఁ గౌన్న హేదవేగి గౌహృనగర
 మహ్మదది యాంగ్లదేశమ్ము నాఁచి ప్రపోచి
 నట్టిషునులు సాలంకాయనాన్యాయులకు
 నవల మహానీయులకు జిఖ్కాన్యాయులకు
 రాజుధానియై మిగులు బేర్మాసి గనియై
 క్రొత్తగా నాతురమును గన్నాంటి నేను
 పూర్ణభాషచాసన మది ప్రాప్తిష్టితిహిది;
 తడలుపల్లి శ్రీకామత్కుగ్రామములను
 శాసనములు విగ్రహములు కొల గలవు.
 ఇంకఁ బాగోలు మెదలైన వెన్నియేని
 ప్రమాతపడినట్టి పాటిదిబ్బల రహించు

గ్రామముల గలవు చరిత్రకాదులపను
 రత్నులను లవి; ఘనతరయత్నమునను
 నచ్చటచ్చటఁ గన్పటినటి శాన
 నములు శీలిముల్ నమకూర్చి నమచితముగ
 చల్లపల్లి సంస్థాన విస్తారచరిత
 వెలయుగా జేయవలె దీనివిలవయంత
 యంతయిని చెప్పురానిది యవనిపోల :

* * *

చౌటిపఱ్లలు పడియ తెచ్చుటను లేపు
 పేరుకొనె వండుషట్టి ముక్కాఱువంట
 వండఁ దగ్గరి ఏకీస్తులి బలముగలవి
 పూటిరెవటిభూములు నీటివనతి
 కలైనేని కృష్ణానది కాల్పొవచ్చి
 పాతెనేని ఐంగారమే వండఁగలవు
 గాథయత్నంబొనర్పుము కాల్పొకొఱక
 నీవ్రథుత్స్వంబునం దది నెగ్గఁగలయ.

* * *

మజీయు నీనఁడు కృషికర్మ మంచిపరిత
 రములతో శాత్రువుడతి నమరుచున్న
 దయ్యాలగువారిఁ దచ్ఛాత్రు మభ్యాసింపఁ
 బంపి పారిచే సరికొత్త పద్ధతులను
 సాగఁజేయింపుమీ వ్ర్యవసాయఁ; మదియె
 మూల మీరాజ్యాపై భవమ్ముంపు నెల్ల.

* * *

రైతు లభివృద్ధినంద గోరక్షణంబు
 ముఖ్యిక ర్తవ్యమది నేఁడు మూలఁజియె
 అంగలూరను బఁచికిత్సాలయంబు
 పెంతు గనుచున్నదట దానిపేర్చినరసి
 అంగ్లవైద్యి విధానంబు నాకలించి

యార్థిషై ద్వైవిధానంసు నాదరించి
పచుచికిత్సల్యంయులు వ్రష్టిజేయు
మింక గోహింస మాన్సింపుమీ నృపాల :

* * *

కసులుతెఱవక తమయింట్లు గడవచనక
హాపహార్యింయులునుదోరే గూరుచండి
తునుపుచుంయరు గ్రామీణకు లోకకొండ
రచయించోవ రారోగ్ర్యాశాస్త్రాప్రంకములను
ఆకలింపరు లోకవ్లు త్రాంతములను
దేకమర్మాద లేపేని దెలిసికొనరు
అట్టివారికి జిష్టానప్పటినట్టు
విచ్ఛిన్నై నాదరం బుద్ధివించునట్టు
వింతగొశ్చెపు మార్గాజిష్టలాంతరులను
ఉడిరనూరను హాపించి యుగ్గుఁడూలు
కడిపినట్టు జ్ఞానామృత మిడుము నృపతి :

* * *

ఇంకనీరాష్ట్రమున ఘలవృక్షచయము
తుష్ణువుక్కిలతాగుల్చై మూలచయము
నోషధిచయమ్ము నభివృద్ధి నొందఁగును;
తగ జహంగిరు, కాబూలుదాడిమంబు,
గోప్తనిద్రాక్ష, తియసాత్తుకడి, సపోటు,
పనన, విత్తులులేని పంపరపనాన,
విత్తుపనన, ఇత్యాదులు వెదకితెచ్చి
నాటుగదవన్ను ఘలవృక్ష వాటికలను.
పాటలి, యశోకమును, గదంబము, తిలకము,
కర్ణికారము, నాగలింగమ్ము, చంప

కామ్ము, మొదలైన తుష్టవ్రతములు దెబ్బి
నాటుగదవన్న సుమవ్రత వాటికలను.

* * *

హంట్ల డెబ్బిదిదాక నీటండుఁ; గొన్ని
కొఱఁతయైన గొన్నిక్కలోఁ గొనెయు; కాని
యెన్నియూట్టును నీటి యద్దానవనము
లట్లు వాహ్యోళి వెడలుట కసుపు గలి
యెండవలయును నేఁ దట్టి యొవ్వులేయ.
మంచిపాటలు లేవు గ్రామములు; కెండ
కాయునం గత్తెలపవంటి గడ్డలుండు
వానకాయున మోకాలిబంటి వండు
రాకపోకల కెంతో చికాకుగలదు
దేనీఁ దొలగించుటకుఁ దగ్గరెలుఁ గరయుము.

* * *

అప్పుడప్పు డాయాయూక్క కరుగుచుండి
అచటిప్పజలకప్పనుఖంబు లరయుచుండి
చేయదగ్గ సాహాయ్యంబు చేయుచుండి
‘తంట్రివలో హూచుచుండె మాధరణిథవుఁ’ ద
తున్న యన్నన ప్రపజలచే నందుచుండి
స్వోప్రజాద తత్త్విరుద మన్మిప్రపత్తు ప్ర
దత్తత్త్విరుదంబు కంటె నుత్తమ మటన్న
యెఱుకమండి స్వోధర్మంబు మఱవకుండి
యేల్చిడెని నిర్వ్యహించెదవేని ప్రపజలు
కముపుచల్లనై సుఖపడగలరు; దాన
కముపుచల్లనై వర్ధిల్లఁగలవు నీవు.

* * *

కపుల, గాయకులను, శిల్పకారులను స
మస్తకాప్రత్యజ్ఞులను, మంచిమంచికణల
నేర్చువారల నాస్తానీఁ జేర్చుకొనుము.

పొర్చులుడు రత్నహోరి యై పలుకుబడిని
సార్థకమెనర్చుకొమ్ము నీయందు; సచ్చ
రితగలవారినే సేకరింపు ఘందు
దుక్కప్రితుల నాట్టానిఁ ద్రోక్కునీష;

* * *

దాసికలు దాసులును లిప్పుప్రవర్త
నమ్ము గలవారలగుట ముఖ్యమ్ముసుమ్ము
ప్రహాతకాలపురోత దుర్మీతినింక
సాగనీకము క్రమముగా సంస్కరింపు;
మర్మగార్మాశ్త్రీ మాశాతి కలవరింపు;
మిది నృహాలురకెల్ల సభ్యుదయకరము.

* * *

చెన్నప్పురమున నే నివసించుచుంటేఁ
గాని నాజన్మదేశము కళ్ళపల్లి;
అందు మీతాతముత్తాత లభికకాల
మధివసించెడివారట, యచట వెలని
యున్న నాగేశ్వరస్వామి తత్పవములు
జక్క జిరచెడివారట; చాల వై భ
వమ్ముతో నుండెనట యావురమ్ము నాఁడు.
కాని నానాటి కది తీసికట్టుకథక
వచ్చుచున్నది; యది దురవస్థ తొలఁగి
నీపభుత్వమం దభివృద్ధి నెగడవలయ.

* * *

కడువిళాలమైనదిగాన “కడుహో? కళ్ల
పల్లిచెలువో?” యనెడుపల్లుబడికి జనక
మగుతటాకంబు కలపమై మిగుల రోత
గొల్పుచున్నది దానిఁ గన్నోనుము; మంచి
రత్నముగూర్చి జలము నిర్మల మొనర్చి
యంకిశిక్కుమిపతి దాని యంతరమున

నింతగా మంటపమును గట్టింపగాఁ ద
లంచెనట నీవయది నిర్వాహించు లొప్పు.
ఇంకనాగేళ్లోరస్థామి కేంతొ యంతొ
యున్నదండు రాయతి స్థామియుత్సువములు
స్ఫోస్తివాచనములు చక్క సాగనిమ్ము
దేవతాబ్రధవ్యై మది నీషఁ గావలయునే?

* * *

సీ॥ ఎడ్డతోఁ దామును నెడవక శమపడి
చే లెల్ల నాగండ్లు జీల్చిదున్ని
విత్తనంబులు గొని వెదజల్లి యవి మొల
కెత్తి పైల్లించుక యొదుగుచుండు
సంతలోఁ గృష్ణవేణుమ్ము వెల్లోడిచి తె
పులఁదేల్చి పైర్చెల్లు బాఢుపఱువ
నీటియవకగౌణ్ణి యేచేకేచాదియు
భూములు వ్యవసాయమునకు రాక

గీ॥ కర్షకులు గుందుచున్నారు కశ్మైపల్లి
చుట్టుపట్టులయాళ్లు యిక్కట్టుగనుము
కృష్ణకణకట్ట చక్క సాగింపజేసి
వారిఁ గాపాడు మిది నాదువాంచితమ్ము.

సీ॥ మాఱుచున్నవి క్రపాచ్యమర్యాద లొకకొన్ని;
పోళ్లాత్మయాసనల్ పట్టుచున్న;
వలరుచున్నవి క్రొత్తతలఁడు లెన్నో; క్రాత
తలపోత లొకకొన్ని తలగుచున్న;
వన్యాక్రయం బసహ్యం బగుచున్నది;
స్వాతంత్యచింతనల్ సాగుచున్న
వవనతం బున్నతి సందుచున్నది;
యున్నతం బవసతి నొందుచున్న;

- గీ॥ దొడుదొడుకుల మిది యాచి యడుగువేయ
వలసియున్నది మిపంచివారలకును
ఆత్రపడక యోజిచి కృత్యములఁ జక్క
నిర్వహింపుమ! శివరామన్యపలలామ!
- సీ॥ అదిగరైశ్వర్య మమరియున్నది నీకు
నిష్టబోగముల సంతుష్టివదయ
ఉత్తమవైదువ్య మొస్సియున్నది నీకు
తత్త్వదౌచిత్య సందర్భ మెఱుగ
పరిణమల్లోకసంపర్క మున్నదినీకు
సవనవంబైన విన్నాఁ మొదవ
సద్గుంధమిత్రాప సహితి యున్నది నీకు
సత్కార్యవిరచనాత్మాహ మెసగ
- గీ॥ ఇట్టి నిన్నుఁ గూర్చి యటై పచింబనిఁ
దెలుపదగిన దేమి గలదు నాకు?
జన్మగౌరవంబు సంస్థానగౌరవం
బతిశయింపజేయు మనుఛికంటె.
- ళా॥ ప్రేమఁ మన్నుల మల్లికార్యక మహిశ్మున్మైనల్లన్ భవా
నీముక్కిశ్వర భూమిపాలకుడు దాఁ జేయఁచెరాజ్ఞార్థుఁ
నామాంశుఁ శివరామభాపు నిషుదుద్యుద్రాజ్యిధ్వానః
ప్రేమన్నుట్రిగఁజుద్రంమాళిన్నవుటుఁ జేయఁచెమీనల్లనిఁ.
- సీ॥ భృత్యుల కేమి జీవితములు పెంచెదో?
యద్యోగులకునేమి యుపచలిచెవో?
ప్రజలకు నేమి భద్రములు గల్పించెదో?
బంధుమిత్రుల కేమి పచ్చలిత్తో?
దేశమ్ముసకు నేమి యాళ పూరించెదో?
భావకునేమి వైభవము కూర్తో?
జాతికినేమి యుచ్చుయము ఘటించెకో?
ఇక నేరికేమి సత్కారు లానర్తో?

- గీ॥ ఆర్థమగుకాల మిది; నీకు గార్హపత్యః
శశము, భద్రాసనారోహ విశవ, మొకట
సంఘతెల్లిన; పీమహోత్సములకు
దగ్గయాలోచన మొనర్చ ధరణిపాల !
- గీ॥ చెన్నపురిషుండి వచ్చితి; నున్నయూరి
తేదవగు సీశబోన్నతుల్ చూడగోరి
చెప్పితిని తోచినపొతంబు చిత్తగింపు;
హితుఁడనేగాని నీకు నాళితుఁడగాను.
- గీ॥ జయము మా బ్లౌప్లై సంస్కారమునకు
నిత్యశశము శ్రీశివరామన్మపతిమణికి
మంగళము తత్సత్త్వికి దుర్గమావధూటి
కథ్యాదయ మెల్లిప్రజకు శభాఖ్యాదయము.

Every child is a bundle of energy
and a source of joy to its parents

A N D

Every parent is in need of money to fulfil
the little or big ambitions of his growing child.

REMEMBER

STATE BANK OF HYDERABAD caters to every one's
needs —Big or Small

You are Welcome to walk into any of our
Branches and choose the scheme that suits you best.

STATE BANK OF HYDERABAD

Head Office : Gunfoundry
HYDERABAD - 500 177.

శతజయంతి స్నేత్యంజలి:

-అప్పారావు, ఆచార్య. విస్తార.
(1884-1966)

ఆభిజనము: తారఱ పైత్ర బహుళ త్రయోదశి బుధవారము రేవతీనక్కల్నత
యుక్త మకరంగ్నము (24-4-1884) న తూర్పుగోదావరిజిల్లా పెద్దాపురమున

జననము. తండ్రి పెద్దాపురం రాజుల దివాణమున కొలువుచేసిన విసౌస్ రామచంద్రుడుగారు. తల్లి మాటికౌఁబాగారు. వీరికొక తమ్ముడును, అక్కగారు నుండిరి. తమ్ముడు వీరన్న పెద్దాపురమున ఫస్తుగైదు పీడరు, రంగస్తల నటుడును. అక్కగారు వెంకటరత్నమ్మ మాలపేట వాస్తవ్యులు, బహుకాలము రాజమండ్రిలో పోస్టు మాప్సురుగా పనిచేసిన రాయపరపు సుబ్బారావుగారి సీతమణి. సద్గురును, కళాభిరుచి కలిగి అమలాపురం పైసూక్కలు పోడ్యుస్టరుగా పేరు ప్రభావ్యతులు గడించు కొన్న చాగంటి పీరభద్రయ్యగారు వీరి మామగారు. వెంకాయమ్మగారు అత్తగారు.

పెద్దాపుర సంస్కారమునడు సంబంధించిన రాచకుటుంబముతో సన్నిహిత సంబంధముగల సంపదాయ సత్కృతులుజము వీరిది కావునను, తల్లిదండ్రులును అత్తమామలును విద్యా వైదుష్యములు కలిగి సంగీత ప్రియులగుట చేతను, అప్పారావు పంతులుగారికి రాచరీవి, దానికి తగిన విద్యా విశేషము, వాటికి వన్నె దెచ్చు లలిత కళాభిరుచి చిన్ననాటనే ఆఖ్యిన సంస్కార విశేషములని చెపు సగును. ఇట్టి పీరి వ్యక్తిత్వమునకు స్వయం కృషి. సత్సంగత్వము, ఈశ్వర్య రానుగ్రహము శోభను గూర్చినవి.

విద్యాభ్యాసము - ఉద్యోగము : పీరు తొలుత పెద్దాపురంలోనే లోధుర్ సెకండరీ (1896) ఘూర్తి చేసికొని అమలాపురం పైసూక్కలలో మెట్రోపుల్ లేవును (1899) పాసయినారు. రాజమహాంప్రచారములోని ఆర్థ్రప్ కళాశాలలో ఎఫ.ఎ, బి.ఎ.లు (1900-1904) చదివి, మద్రాసు ప్రెసిడెన్సీ కళాశాలలో (1905-1906) ఎం.ఎ ఫిజిక్స్ ప్రధాన విషయముగా కృతార్థులై రాజమహాంప్రచారముపో (1907) ఎల్.టి. కూడా ఘూర్తిచేసి ఆక్కదేసూక్కలు అసిస్టెంటుగా నియమితులై కొంత కాలం పని చేసినారు. తదుపరి 1909 లో ప్రెసిడెన్సీ కళాశాలలో ఫిజిక్స్ అసిస్టెంటు ప్రోఫెసరుగా నియమితులై ఆనర్సు తరగతులకు బోధించినారు. పిదప 1914-17 నడుమ రాజమహాంప్రచారము కాలేజీలోను, 1917-19 లలో ఆనితరపు కళాశాలలోను, కొంత కాలము పనిచేసిరి. 1919-27 మధ్య తిరిగి రాజమహాంప్రచారమునను, 1927-1936 ల నడుమ మరల ప్రెసిడెన్సీ కళాశాలలోను ఉన్నత ఉద్యోగ విధులు నిర్వహించి ఉత్తమ ఆచార్యులుగాను, పరిపొందటులుగాను ప్రభాంతి గడించిరి. అధికారుల, విద్యార్థుల ఆదరాభిమానములను చూరగొనినారు. 1936-1948 సంాలలో రాజమండ్రి లైసెన్సు కళాశాల ప్రెసిడెన్సీ ప్రాప్తిలుగా పనిచేసి ముపైయొక్క సంవత్సరముల సరీసు తర్వాత ఉద్యోగ విరమణ గావించినారు. ఆ పిదప మరికొంత కాలము అంధ విశ్వవిద్యాలయ కళాశాలల ప్రెసిడెన్సీలుగా పనిచేసిరి. బాధ్యతాయతమైన పదవు లిట్టివి నిర్వహించి 1941 లో ఉద్యోగ విధులనుండి విశాంతి గైకొనిరి.

ఉద్యోగ విరమణాసంతరము : పీరు ఉద్యోగ చిఠులు నిన్నహించిన కాలమున విద్యాచిజ్ఞాన కళారంగముల కెంత ఘనమైన సేవ గావించినారో ఉద్యోగ విరమణాసంతరమును పీరంత కథిక కాలమే ఇంకను దీషుతో నిర్ణయము కృషి సల్పినారు. సంగీత నాట్యకళలకు సంబంధించిన ప్రాచీన గ్రంథముల నుఫరించి, వ్యాపికి దెబ్బి, ఆయా కళలను పూర్వద్వించిచు; ఆయా రంగము లలో అందుల ఘనతనుగ్గడించియు; ప్రతిభావంతులగు యుషకులను గుర్తించి ప్రోత్సహించియు; గొప్ప కృషి సల్పుటయోక పీరు ఫిలిప్పు అగోళాప్రములకు సంబంధించిన ప్రాచీనాధునిక శాస్త్ర సాంకేతిక విషయము తెస్తుటినో సుంభ తెలిలో బాలురకు ప్రౌఢులకు నుషయోగపడు విధమున వ్యాసముల రూపమును గ్రంథముల రూపమును వెలువరించియారు. గాన కళ పడుడ్దు, రామారావు అర్థ గేలరీ చిత్రకళాల మొలగు సంస్థలకు వీరే క్షాపస్తాపకూడా. తెలుగు భాషా సమితివారి విజ్ఞాన సర్వస్వమునకు సంబంధించిన సర్వస్వ విధాన నిర్ణయ సమితి సభ్యులలో పీరోకరు. అందు విశ్వవిద్యాలయ పాలనా మండలులయందు పీరు సభ్యులు. ఆంధ్రప్రదేశ్ సంగీత, నాటక ఆకాడమీ సభ్యులు. రేడియో మున్సు గు అనేక సంస్థలకును పీరు సలహా సంఘ సభ్యులుగా సుండిరి. మృదాసు మూర్ఖజీక ఆకాడమీ మూలస్తంభములలో పీరు నొకరు. పీరి వ్యాసములు విద్యా విజ్ఞాన లలిత కళారంగములకు సంబంధించినవి అనేకము రేడియోలోను వివిధ ప్రతికలందును పచ్చినవి. మృదాసు మూర్ఖజీక ఆకాడమీ పీరి సేవలచు గుర్తించి కీర్తించి ఘనముగా సస్యానించినది. నేటి నోబెల్ లారియేట్ ఆచార్య చంద్రశేఖర్ వంటి శాస్త్రవేత్తలు పీరి కిమ్ములు. భరత కళాప్రపాఠ డా॥ నటరాజ రామకృష్ణ, కళాప్రవీణ డా॥ మంచాళ జగన్నాథరావు వంటి నృత్య సంగీత కళాకారు లందరో పీరి ప్రేమాదరములకు నోచుకొని చృఢిలోనికి పచ్చినపాయ. ఆంధ్ర దేశము పీరి కృషి కెంతయో బుఱపడియున్నది. పీరు 1966 జులై 30 వ తేదీనాడు ప్రైదరాబాదులో పరమపదించిరి.

అప్పారావుగారి గ్రంథములిని ప్రసిద్ధములు : శ్యాగరాజ కీర్తనలు (1947), జైత్రయ్య పదములు (1950), పరమాణు శక్తి (1952), వ్యాసాచి (1956), ఆకాశం రాష్ట్రపతి బహుమతి నందుకొన్న రచన) (1960), విజ్ఞానం విశేషాలు (సర్ సి.వి. రామన్ రచన కనుపాదము 1964) నృత్య సంగీత వ్యాస రత్నావళి (1966). అధ్యాత్మరామాయణ కీర్తనలు, రామదాసు కీర్తనలు వంటి ఇతర గ్రంథాలు పీరు ప్రకటించినవి ఇంకా ఎన్నో ఉన్నవి.

—డా॥ వేటూరి ఆనందమూర్తి

[తెలుగు భాషా సమితివారి సౌంధ్యముతో]

వార్తలు : చిట్టిష్టాలు

—మజీమంజరి

[రిహ్యా - ఆంధ్రప్రద్రసిత్రవార ప్రతిక 11-5-88]

ఈ శతాబ్దిపు, తెలుగు భాషా సాహిత్య పరిశోధకులలో వేటూరి ప్రభాకర శాస్త్రిగారు అగ్రగణ్యులు. బహుముఖ ప్రతిభా ఘర్షించేన వారి కృషి, చరిత్ర, సంస్కృతి, సాహిత్యాలతో పాటు తెలుగు వారి తరతరాల లలితకళా సంపద, జూనపద వాచ్చియం, జాసన విశేషాలు, లిపిశాస్త్రం, గుట్ట గోపురాలు, మానవ విజ్ఞాన శాస్త్రం మొదలైన అఫ్యూయు రంగాలలో తూడా ప్రసరించి ఆఘ్యార్వామైన అనేక విషయాలను ఆపిఫ్యూరించింది. సంప్రదాయ సాహిత్యవేత్తలలో అత్యంతా ధనికులు శ్రీ ప్రభాకరశాస్త్రిగారు. అధునిక విద్యాంసులలో అత్యంత సంప్రదాయ మర్కుళ్లు వారు. ఇన్ని రంగాలలో ఇంత ఆఘ్యార్వామైన కృషి చేసిన సాహిత్య ప్రతులు మరొకరు లేనటం ఆతిశయోక్తి కాదు. తెలుగు సాహిత్యాలోనే సంకలన శ్రాంకాల విషయమై చాటుపద్య సాహిత్యాన్ని, గూర్చి శ్రీ ప్రభాకర శాస్త్రిల్లిన వారు సిరుచుచూసమైన సంపదను తెలుగువారి కిచ్చారు. మహామహా పాఠాయి కుప్పుచ్చాయి శాస్త్రి. ఉ. వై. స్వామినాథయ్యర్ల కోచలోని పులో పెటిశోధక దార్శనికులు శ్రీ శాస్త్రిగారు.

శ్రీ ప్రభాకరశాస్త్రిగారు ఖండకావ్య రచన చేశారు. సాహిత్య చరిత్రకు సంబంధించిన విలువైన వ్యాసాల్ని రచించారు. గ్రంథగ్రంథ లెన్నో ఇప్పి చూచారు. శ్రీనాథుడి క్రిదాభిరామానికి, నావన సోమన ఉత్తర హరివంశానికి, పాటుప్రేరి సోమన బసవ పురాణానికి ప్రశస్తమైన వ్యాఖ్యాన సహిత పీటికలు పెలయించారు. ‘ప్రజ్ఞా ప్రభాకరం’ పేరట స్నేయ చరిత్రను సంధానించారు.

శ్రీ ప్రభాకరశాస్త్రిగారి ఇషయంలో మరొక ఆఘ్యార్వాంశం ఉన్నది. దఃషిణ దేశంలో కుంభకోణం ప్రసార కేంద్రంగా లోకానికి ప్రసాదితమై భృత రహిత తారకా రాజయోగమనే గొప్ప యోగ ప్రస్తావంలో శ్రీ ప్రభాకరశాస్త్రిగారికి విశిష్టమైన స్థానమన్నది. ఈ యోగ సాధనలో గొప్ప సిద్ధి పొందిన మహాసీయులు శ్రీ శాస్త్రిగారు. మానసిక దైహికరుజలతో ఎంతో కొట్టుమిట్టాడు తన్న దీనులకు, దుఃఖితులకు వారు సమశ్యాసం కలిగించిన కథలు, గాఢలు విశ్వాసులను పులకింప చేస్తాయి.

త్వరలో శ్రీ ప్రభాకర శాస్త్రిగారి శత జయంతి తెలుగు దేశం జరుపు కోవాల్సి ఉంది. ఈ లోపున శ్రీ ప్రభాకరశాస్త్రిగారి సాహిత్య మూర్తిమత్స్యాన్ని వారి జయంతి, వర్ధంతి సంచికలుగా సంవత్సరానికి రెండుసార్లు ఆవిష్కరించే ప్రయత్నంగా శ్రీ ప్రభాకర పరిశోధక మండలి వారు ఈ ప్రతికా ప్రకటనను పూనుకున్నారు. 1950 వ సంవత్సరంలోనే ఈ సంస్థ స్థాపితమైనా ఇప్పుడు ప్రభాకర శత జయంతికి వారి సంఖ్యార్థ గ్రంథావళిని ప్రచురించే ఉద్దేశంతో ఇప్పుడి పరిశోధన ప్రతికను వెలువరించటాడికి పూనుకొన్నది.

ఈ మణిమంజరి ప్రతికలో శ్రీ ప్రభాకరశాస్త్రిగారి జీవిత విశేషాలు, సాహిత్య కృషి, వారథిమానించిన పరిశోధనశాఖకు సంబంధించిన రచనలు వెలువడుతున్నాయి. ఇంగ్లీషు విభాగం కూడా ఉంది, అందులో ప్రభాకరశాస్త్రిగారి స్మీయ చరిత్ర, వారి శ్యంగార శ్రీనాథం వంటి ప్రకస్త రచనలు అనూదిత మవుతున్నాయి. ప్రతి సంవత్సరం ఫీల్యివరి, ఆగస్టు నెలల్లో ఈ ప్రతిక వెలు వడుతుంది. శాస్త్రిగారి జయంతి, వర్ధంతి మాసాలివి.

‘ఎవరైనా సాహిత్య ప్రతికను నిర్వహించడానికి పూనుకుంటే పాతిక సంవత్సరాల పాటు ఆ పత్రిక నిరంతరాయంగా ప్రచురించే విషయాలున్నాయి నా వద్ద’ అనేవారట శ్రీ శాస్త్రిగారు.

ఈ సంచిక విడి ప్రతి 15 రూపాయలు. సంవత్సర చందా రు. 25 లు. విదేశాలకైతే సంవత్సర చందా 8 డాలర్లు. క్రొన్ సైజన సుమారు 140 పుటలతో వెలువడుతున్నది.

ఈ మణిమంజరి అపూర్వమైన గొప్ప ప్రతిక. ఇప్పటికి 4 సంచికలు వెలువడ్డాయి. సంపాదకులు శ్రీ వేటూరి ఆనందమూర్తి, శ్రీ వేటూరి ఆంజ నేయలు. ప్రభాకర సంపదాయ ప్రబోధితులైన సలహ మండలి కూడా ఉంది. తెలుగువారంతా అవశ్యం ఆభిమానించదగ్గ గొప్ప ప్రయత్నం.

— అక్కిన్రాజు రఘువురావు

— అధిప్రాయ వేదిక

“హృజ్యాలు శ్రీ ప్రభాకరశాస్త్రిగారి రచన లన్నిటీలోను సత్యము, ఆహింస, కరుణ, ప్రేమలను ఏ విధముగా సర్వమానవ కచ్ఛాచానికి సాధనగా చేయ వచ్చునో, వాని ద్వారా ఈశ్వరానుభూతి, శాశ్వతానందాలను ఏ విధముగ పొందవచ్చునో తెలుసుకోగలము. శ్రీ గాంధీ మహాత్ముడి గూర్చి మూందు తరాల

పారికి తీ పారి గాంధీ రామాయజము తెలుపగలదు. ఈ ఈతాబ్లుములో మహా ర్యుని జీవిత కాలముచోనే ఆయుషు చిముర్చించినపా ఇందరో! వాళ్ళ ద్వేషానికి ఆయు లస్సు ఆర్యార్పుడి చేసుచుని అనంతచాయువుల్లో కలసి యిం ఇగ్ త్తంతా తన సర్వాహింసలనే తరంగాలు ప్రసారం చేస్తున్నారు నిరంతరంగా. అంత రాత్మ ఆనే రేఫియో స్విచ్చి నొక్కి లే మనకు ఆ తరంగాలు కర్షణేయంగా విని పించగలిపు. కానీ నేటి మానవ ప్రపంచంలో అధిక సంఖ్యలు యిం విష యూన్స్ స్ట్రీచలేచుండా పున్నారు. మరికొన్ని హింసలూ, యుద్ధాలూ జరిగితే గాని, సత్యమనే చేయి ననుభవించితే గాని తియ్యన్ని ఈశ్వర తశ్వాన్ని మనము అమభవించలేమేమో సాధిస్తున్నది.

ఈశ్వర ప్రార్థనమేసుకుండి, లేక తీ మాస్టరు గారి యోగసాధనమనండి, అవి రెండూ ఒకచే. వాటి సాహాయ్యమున రేఫియో పలికిస్తే పంకినట్లు ఈశ్వర్వి రాసుభూతి కలుగుతుండి. ఈ ఆసుభూతుల గూర్చి మణిమంజరిలో సాధకుల రచనలను ధారావాహికముగా ప్రచురించాలోచుతాను. మణిమంజరి నామము సౌక్రమ్య కాగలదు.”

—అప్పారావు,
కొత్తాఫ్ఫిల్.

—తీ ప్రభాకర జయంతి.

తీ ప్రభాకరులు పుట్టిన నెల ఫిబ్రవరి. కేలండరు లెక్కన ఏడవ తేదీ జనవరి. తీథి సవత్రాల చంగిణిలు ప్రకారం - మాఘ బహుళ ఏకాదశి జ్యోతిష్మాసక్తిత్తం. ఈ అపకాళాస్ని పున్స్కరించుకొని పలుతావుల ప్రార్థన సమావేశాలు జరిగినవి. ఫిబ్రవరి ఏడవ తేది పాండిచేరిలోను, 1, 2, 3, తేదీలలో వరంగల్ లోను, 5, 6, 7 తేదీలలో సంటూరులోను, 27, 28, 29 తేదీలలో ప్రాద్రాబాద్ లోను ప్రార్థనా సమావేశాలు జరిగినవి. గురుదేవులను గూర్చి యోగ మిత్రులు ప్రసంగించారు.

—గ్రంథ స్వీకారము

యోగదర్శని, ప్రేయర్స్ అండ్ కోర్స్‌న్ - శార్యారి పట్టికేషన్స్, ప్లాట్ నెం॥ ८౯ పీ. ఆండ్ టి. కాల్సీ-గాంథినగర్, పైచరాబాద్-५०० ३४९.

భక్తరహిత తారకరాజ యోగము.

భృత రహిత తారక రాజయోగ మిత్ర మండలి, గుంటూరు.

నోట్స్ ఫర్ భృతరహిత తారక రాజయోగ (మ్యాయోగ) టై మాస్టర్ సి.వి.పి. [ఫర్ పైర్చివేచ సర్కులేషన్ టస్టీ] అంగ్గరచన. తీ ప్రభాకర మిత్ర మండలి, 12, రాములవారి ఉత్తరమాదవిధి, తిరుపతి.

కృత జ్ఞతలు

ఈ సంవిక్త అచ్చుకిచ్చేవరకు ‘వేటూరి ప్రభాకరశాంతి మెమోరియల్ ప్రిస్టు-ప్రైదరాబాదు’ వారి కంచిన విరాళముల వివరాలు.

I వంద రూపాయలు వంపి మిత్రవర్గ సభ్యులైనవారు:

1. శ్రీ కె. గంగరాజుగారు-చిలమకూరు
2. శ్రీ వి. జోగయ్యకర్కుగారు-ప్రైదరాబాదు (201/-)
3. డా॥ సి. రత్నాకర్గారు-పాండిచెన్
4. శ్రీ బులుసు వెంకటరమణయ్యగారు-మద్రాసు
5. శ్రీ బయరెడ్డి సుబ్రహ్మణ్యంగారు-తిరుపతి
6. కవారి విజయలక్ష్మిగారు-పొకాల
7. శ్రీ చలసాని ప్రసాద్గారు-ఎశాఖపట్టణం
8. శ్రీ బి. వి. యన్. సి. రావుగారు-బెంగుళూరు
9. శ్రీ రాధాకృష్ణయ్యగారు-గూడూరు
10. శ్రీ కె. పద్మనాథరెడ్డిగారు-ప్రొద్దుటూరు
11. విజ్ఞాన పుస్తక నిలయం-ఆచనపల్లి
12. డా॥ ఏ. కృష్ణప్రసాద్గారు-పెద్దాపురం
13. శ్రీమతి సుకన్యా గణేశగారు-హైదరాబాదు
14. శ్రీ నూతలపాటి రామమోహనరావుగారు-గుంటూరు
15. డా॥ వి. యన్. శర్కుగారు-మద్రాసు
16. శ్రీ పోతుకూచి సూర్యనారాయణమూర్తిగారు-రాజమండి
17. శ్రీ చిరంజీవిగారు-ఆనంద్
18. డా॥ చేకూరి రామరావుగారు. ప్రైదరాబాదు (వాగ్దానము)
19. డా॥ శ్రీవారిగారు-ప్రైదరాబాదు ..
20. శ్రీ కృష్ణమూర్తిగారు-ప్రైదరాబాదు ..

II వెయ్య రూపాయలు విరాళమిచ్చి యోగసాహితీ లంఘవైనవారు:

1. డా॥ వి. రామచంద్రరావుగారు-గుల్బర్గా
2. శ్రీ కొత్త చెంపచేయరాఘవాయ-సంగంజాగర్లమాడి (2000/-)

3. ఆంధ్రప్రదీప చారణాసి సుబ్రహ్మయ్యాంగారి జ్ఞాపకార్థము
ప్రాచుర్య చారణాసి సుజాత, కుమారి వారణాసి యోగజ్యేష్ఠన్నగారలు -
ప్రైదరాబాదు. (2000/-)
4. ప్రాచుర్య చాగంటి కర్మపర్మిగారు-పాండిచేరి
5. దాః చ. సుంచరమూర్తిగారు-ప్రైదరాబాదు (వాగ్దానము)
- III ఈమ వేలు విరాళమిచ్చి పోవకులైనవారు:
1. శ్రీ డి. గురుప్రసాద్గారు-ప్రైదరాబాదు (వాగ్దానము)
 2. దా. వి. ఆనందమూర్తిగారు-ప్రైదరాబాదు ,,
ఉదారులై విరాళమిచ్చి మాతో సహకరిస్తున్న మిత్రవర్గ సభ్యులకు,
యోగసామాజికీ బంధువులకు, పోవకులకు, దాతలకు అందరికిని త్రిస్టవారు
చస్త్రవాదములు నెఱపుతోసుచ్చారు.

మీతుల సూచన మేరకు సభ్యుత్వాన్ని గడువు తేదీ పొడిగింపబడినది
కావున విరాళములు పంపగోయవారు క్రింది చిరునామాకు పంపవచ్చును.

వేటూరి గురుప్రసాద్

మేనేజింగ్ ట్రిస్టీ,
వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి మెమోరియల్ ట్రిస్ట్,
2-2-18/15/D/1, బాగ్ అంబర్ పేట,
ప్రైదరాబాదు-500 013.

మనవి

మణిమంజరి ఆస్ట్రేస్యు, 1988ి ప్రతులు చెల్లిపోయినవి. 1981 ఫిబ్రవరి
సంఫి 1988ి ఛీలివరి వరకు గల తక్కిన ఐదింటికి కొద్ది ప్రతులు మాత్రమే
ఉన్నవి. లబ్ధమరనంతవరకు వలసినవారికి వాటిని అందించగలము. ఆర్ద్ర
సాధారణముగా బుక్ - పోస్టు (U.P.C.) ద్వారా పంపబడును. రిజిస్ట్రేషను
చార్జీలు ఆదనము. వలసినవారు ముందుగా సగము సొమ్ము M.O. చేసినవో
తక్కిన సామాన్తచక్క వాటిని వి.పి.గా పంపవీలగును. ఐదేసి ప్రతులకన్న
ఆధిక్యమాగా ఆక్రమించున వారికి రిజిస్ట్రేషను చార్జీలు మేమే భరించి పంపగలము.

వేటూరి వారికి అత్యంతాప్తులై

సాహిత్యకాశంలో

రెండు నష్టత్రాలై వెబుగొందిన

అ మ ర జీ వు ల

నిదుదవోలు వేంకటరావు

దీపాల పిచ్చయ్య శాస్త్రి

గా ర ల

ది వ్యీ స్తృగ్ తి కే

మ ణిమంజరి ఘు టి స్తున్న

శ్రీ ద్వాంజలి

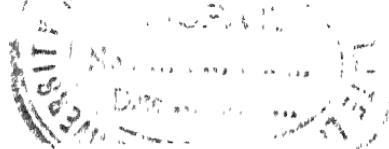
సంపోదకీయం

ట్రిచు సూచసలసు గ్రహించి మాత్రన్న వనరులను పరివీతులను వ్యక్తిగతి ఏమెకొని వెచుకనే సూచించినట్లు, ‘మణిమంజరి’ ప్రమరణలో కౌతుర్య తెచ్చినాము. ఇకసుండి ఇది ఈ తీరున, ప్రతికగా కాక, ఒక వీళీలు సాధుతముగా ఉటివరి, ఆగస్టు మాసములలో వెలువడగలదు. ప్రస్తుతారి రాశుల్లారో ప్రకటించున చిథముగా మిత్రవర్గ సభ్యులటు, ఉదారవర్గ సభ్యులటు చుట్టిసంఘర్షించి విశేష సంపుటములు ఎప్పికప్పుడు అందించబడును.

ట్రిచు తై చూ కాక్కలాపములకు చేదోషు వాదోడుగా నున్న మిత్రులాంపటి భ్రాహ్మణము లంగ్చిస్తున్నాము.

ఐరంలో అయి సంచికలు వెలువడినవి. ఆ వరుసన ఇప్పుడిది ఏదవ సంపుటము. సైజు తగ్గినా శిర్మికలు పాతవీ కొత్తవీ కొనసాగుతునే ఉన్నవి. మరో వీళీల్లామ్మికో ముద్దియబడిన “కాపథేనువు కథ” ఈ సంపుటంలో సంపూర్ణాగా పురుషుడింపబడినది. ఇలాగే ప్రతి విశేష సంచికలోను గురుదేవుల లిము ర్మారులను ఒక్కాస్త్రాచీగా వెలువరించవలెనని ఆశిస్తున్నాము. ఈ మార్పులు కూచ్చులు మీకు రుచించగలవనే భావిస్తున్నాము.

—సంపోదకులు.

గమనిక

ఏలైట్ వర్గ ఉదారవర్గ సభ్యోత్సవమును పదయంకై సూచిం
చిన గడువు తేదీ మరి మాడు మానముల పరకు-అనగా 1984
మే నెల ఆధున పరప పొడిగించదమైనది. కషుక రఘ్యాలు
కాగోరువారు విరాకుములు పంప పూర్తిలు.

సభ్యోత్సవములో నిఖితములేక మా యా ఉద్యోపమునకై
తముక తోచిన లీతిని సహాయపడదలచిన సహాదయుల తోడ్పు
టునుచూచ మణిమంజరి కృతజ్ఞరతో స్వీకరించగలదని మనవి
చేయచున్నాము.

ఇప్పుడే వెలువడినది

వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి గారి
“కామధేనువు తథ”

అంద్ర భాషాభిమానులైదు చదువవలసిన చేవగల వచన రచన

పెల : రూ. 10/-

[సభ్యులకు సగము ధరకే - పోష్టేసెం, రిష్టస్టేషన్ అచసము]

ప్రతులకు : వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి మెమోరియల్ ప్రిణ్ట్
2-2-18/15/D/1, బాగ్ ఆంబుపేట,
చేర్చముటకాలనీ, హైదరాబాద్ - 500 013.

With best Compliments from :

Sangareddi Khandasari

Sugar Factory

S A N G A R E D D Y

With best Compliments from :

"MANGALA UREA AND MANGALA DAP
FOR PROSPERITY"

**Mangalore Chemicals &
Fertilizers Limited**

Area Office : 3 rd Floor, 'Srinath Complex',
Sarojini Devi Road,
SECUNDERABAD-500 003.

[4 వ కవరు పేటీ తరువాయ]

* అల్పసంభాషక వర్గాల సంజీవం

-అల్పసంభాషక వర్గాల వారి సంజీవం కోసం ఒక ప్రత్యేక ఆర్థిక సహాయసంస్థ.

-అల్పసంభాషక భాషా వర్గాలవారు అధికంగా వన్న ప్రాంతాల్లో వారి మాతృభాష బోధనకు సౌకర్యాలు కల్పన.

* ఇతర సంజీవ చర్యలు :-

-12 సంవత్సరాల లోపు వయసుగల విద్యార్థులకు పాఠశాలకు వెళ్లి రావదానికి రోడ్చు రవాణా సంస్థ బస్సులలో ఉచితంగా ప్రయాణం చేసే సౌకర్యం.

-భూమిశిస్తు రద్దు.

-భారీ పరిక్రమల కార్మికులకు ఆయ యాజమాన్యం వారి భాగ స్వామ్యంతోనూ, మధ్యాతరపో, లఘు పరిక్రమల కార్మికులకు ప్రభుత్వ సహాయంతోనూ గృహవసతి.

-రాష్ట్ర ప్రభుతోదోయిగులకు కూడా కేంద్ర ప్రభుతోదోయిగుల కిచే కుటుంబ సంజీవ ప్రోత్సాహకాలు విస్తరింపు.

* సంస్కృతి వికాసం, సినీ పరిక్రమాభివర్ధి

-క్రిడలు, సంస్కృతి, యువజన సంజీవ కార్యకర్మాపాల అభివృద్ధికి ప్రతి జిల్లాలో ఒక సాంస్కృతిక కేంద్రం.

ఆంధ్రప్రదేశ్ లో సినీపరిక్రమాభివృద్ధికి అనేక ప్రోత్సాహకాలు ప్రకటన.

సమాచార, పొరసంబంధశాఖ, ఆంధ్రప్రదేశ్, హైదరాబాదు.

వ్రజా భువ్యి ద యాని

పోలుణ్ణా సంస్కరణలు - ప్రయోగశాస్త్రమ్ పథ్యరాలు

శ్రీ ఎస్. బి. రాఘవాచ్చ నాయకర్మణి¹ ప్రభుత్వం విజయవంతంగా ఒక ఏదాడ పొలన ఖూడ్రచేసిన సాధనాన్ని పురస్కరించుకుని సామాన్య ప్రయల ప్రేరించి ఆగ్రాహించి అనేక పొలనా సంస్కరణలలు, సందేశు పథ్యరాలు ప్రసారించి ఉన్నాయి.

* పొలనా సంస్కరణలు

-ప్రభుత్వ పరిపొలనను ప్రజలకు చురించ సన్నిహితంగా ప్రాప్తి ప్రయత్నంగా 1,200 మండలుల ఏక్యాన్.

ప్రతి 35,000 నుంచి 55,000 జనాభాకు ఆ గ్రామాల్లోనే ఉన్న వృధి కేంద్రంగా ఒక్కొక్క మండలి.

-రాచరిక పొలనకు అవశేషంగా మెగిలిన గ్రామాలలోనే రద్దు, ఏరి స్థానంలో గ్రామ సహాయాలు నియంమర్చి.

* బలహిన వద్దాలకు చేయుట

-1,800 రూ. 1 కస్కి తక్కువ వార్షికాదాయంగాల నెలకు రూ. 50 లు పించను.

-ఆనాధలకోసం అళ్ళయ గృహాలు.

-వెనుకబడిన తరగతులకు సంబంధించి డూబర్ క్రమాగ్రామాలు ఖూర్తిగా అమలు.

[మిగతా సమయ కంపెనీ]

